826.042
OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

EGY

MAGYAR DIÁK ÉLETE

MÁTYÁS KIRÁLY KORÁBAN

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉS

IRTA

DONÁSZY FERENCZ

SZÁMOS KORHŰ KÉPPEL

NEGYEDIK KIADÁS

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSULAT KIADÁSA

1913

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

6994. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

A
BÁRTFAI ARANYCSINÁLÓ
HÁZÁBAN.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

R 2
826042
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
D 1295/1986
LELTÁRI SZÁM

A Nyugat nyomdája (Révai és Salamon) Budapest, IX., Lónyay-utca 18. szám.

A boszorkánymester.

Urunk születésének 1465-ik esztendejében, egy borongós őszi estén két tógás diák poroszkált fáradt lovával Bártfa utcáin. Az idősebbik, akit társa Johannesnek nevezett, komoly, gondolkozó arcú, csöndes, erélyesnek látszó ember volt. A fiatalabbik, Gábriel, lányosan finom arcán szinte állandóan a féktelen dac és hevesség tükröződött, csak melegtekintetű, fénylő fekete szeméből látszott, hogy hevessége mellett is nemeslelkű és jószívű.

A két diák egyenesen a távol Ferrarából jött Bártfára. Mind a kettő a ferrarai egyetem diákja volt, az idősebbik jobbkeze volt az egyetem nagyhirű, tudós tanárának, Lipsius Duranternek. Az ő megbizásából jöttek ide, hogy Sylvius Montanust, Gábriel nagybátyját, a világhirű tudós alchymistát leveleivel fölkeressék. A ferrarai tudós azt vette észre barátja leveleiből, hogy

valami lelketlen csaló hatalmába kerítette és az aranycsinálás őrült eszméjével akarja minden vagyonától megfosztani. A távolból nem is próbálhatta meg, hogy a tudóst meggyőzze tévedéséről — ezért küldte hozzá legkedvesebb tanítványát, a magyar Feketehegyi Jánost, vagy minthogy ez időben minden tudománnyal foglalkozó ember szerette latinra fordítani a nevét — Johannes Montanus Atert.

Johannessel természetesen útnak indult a Sylvius Montanus unokaöccse és nevelt fia, Gábriel, vagyis magyar néven: Erdőhegyi Gábor, hogy nagybátyjá és nála nevelődő kis húgát, Annuskát meglátogassa.

Johannes jobban szerette Annuskát és Gábrielt, mintha testvérük lett volna: korán elhunyt apjuk az ő nevelőapja volt s annak halála után viszont az ő szegény özvegy anyja tartotta a minden vagyonukból gazul kiforgatott árvákat, míg nagybátyjuk magával nem vitte őket.

Gábriel igaz lelkéből hálás volt nagybátyja iránt nagylelküségeért, — de egyetemi évei alatt egyre jobban érezte, hogy nem való ő tudósnak. Minden csepp vérével arra vágyott, hogy katonává lehessen; harci dicsőség volt egyetlen álma. A higgadt Johannes alig tudta megigértetni vele, hogy legalább egyelőre eltitkolja tudományért rajongó bátyja előtt ezt az érzését.

— Óvatosnak kell lennünk, — mondotta Johannes, — és még egyre kérlek: senki se tudja még most, hogy milyen közel állok én hozzátok. Könnyebben küzdhetek meg azzal az álorcás csalóval, aki úgy be tudta venni magát a nagybátyád szivébe.

Ezt is megigérte Gábriel, azzal újra nógatni kezdték fáradt lovaikat. Egy-egy elkésett polgártól

megkérdezték, merre van a Sylvius Montanus háza, de alig tudtak választ kapni.

— A boszorkánymester . . . a boszorkánymester . . . suttogta mindenki rémülten és gyanakodva nézett végig rajtuk.

Végre a város végén, a temető és a hóhér háza közt felismerték a „boszorkánymester" házát, melyről a jámbor polgárok oly rémült keresztvetések közben beszéltek.

A hold ezalatt egészen a felhők mögé bújt s nedves szél seperte végig az utat, először csak egy-egy kövér esőcseppet koppantva a levelekre, azután megeredt a sűrü zápor, mely locsogva verte a száraz avarral fedett földet. Hegyes csalmájukat erősen fejükbe nyomva, beburkolták magukat bő köpenyeikbe s megindultak a komor ház felé, melynek kürtője folyvást szórta a szikrákat s okádta az izzó, vörhenyes füstöt.

Johannes fölemelé a kapun függő nehéz sárkányfejű vaskalapácsot s erősen rázuhintá a tömör vaslapra. Dörögve zúgott végig a kettős csattanás a visszhangos hosszú folyosón, mire a kapu felett kidülő torony ablakának szárnyai gyorsan megnyiltak; a kisugárzó világosságban egy fekete alak hajolt ki és mély, bizalmatlan hangon kiáltotta:

— Kik vagytok? Mit akartok ilyen késő éjszakán? Ez a ház nem vendégfogadó, ha vándorok vagytok, keressetek barátságosabb hajlékot, elég nagy a város.

Erre megszólalt Johannes:

— A nagy Lipsius Fabritius Duranter, a ferrarai universitás professzorának küldöttei vagyunk és ha kegyelmedben nagyon tudós Carolus Sylvius Montanus

orvos-doctor uramat üdvözölhetem, úgy bebocsáttatást kérünk, mert kegyelmed öccse, Gábriel, szintén itt vagyon mellettem.

— Hál' Istennek! csakhogy végre-valahára megérkeztetek! De hoztatok-e valami ajánló levelet, mert hát mindenféle álorcás gonosztevő bujdokol a vidéken...

— Igenis, nálunk vagyon!

— Tegyétek hát ebbe a kosárkába — ezzel egy zsinegen függő kosárkát eresztett le, melybe Johannes beletevé a pergament-levelet. A kosár felrepült s pár percre rá harsány csengetés rikoltott végig a sötét épületen és az ablaktáblák nagy zajjal becsapódtak.

Nemsokára a visszhangos hosszú folyosó csendjét mindinkább közeledő csoszogás veré fel... azután csikorogva nyilt meg a kapu kis ajtaja az átázott vándorok előtt.

Egy sarkigérő, bő, dohányszínű csuhába bujtatott, mokányképű torzonborz ember állt előttük, bal kezében nagy hólyagos lámpást emelve a magasba. A belépők után ismét bezárta a nehéz ajtót, feltevé a vastag támasztógerendát és furcsán döcögő léptekkel megindult a hosszú, boltozatos folyosón. A lámpa homályos fénye csak egy-egy folton világítá meg a fekete, kormos falakat, a tető ékbefutó ívei azonban már a sötétségbe vesztek és lépteik süketen, visszhangosan kongtak az eresztékeikben meglazult márványlapokon...

— Bizony komor, emberriasztó ház ez — kezdé meg a beszélgetést a vén legény — de micsoda csudával is jutottak be ilyen könnyű füttyre ide?... Mióta én itt vagyok, kegyelmetek az elsők, akik így, minden vizita nélkül bejutának... mert a városból még egy teremtett lélek se tette ide be a lábát...

— Hát a betegek nem keresik fel az orvos-doctor uramat?

— De nem ám! . . . Nagy ritkán, csak nagy instálásra megyen el némelyekhez . . . Akkor is elébb én vizitálom, kérdezem ki a kopogtatót a kis rostélyos lyukon keresztül! Nem szereti ő kegyelme az embereket . . . azon az egy pokolra való olaszon kivül; óh, de mit is mondok . . . itt meghökkenve a szájára ütött . . . hát csak azt akartam mondani, hogy meddig is maradnak itt kegyelmetek? . . .

— Meddig? — ameddig ki nem vernek bennünket! — felelé Johannes . . .

— No, az derék . . . Azt szeretem . . . ha ilyen jóravaló magyar emberek kvártélyozzák be magukat — ahelyett a sok sötétben bujkáló, együtt-ment országcsaló helyett . . . ne, né . . . megint hogy eljár a szám . . . pedig azt akarnám kérdezni, hegy kelmetek szintén igazhitű magyar emberek, ugy-e bár? —

— Azok vagyunk, öreg . . . hanem mondja csak, mit csinál az én drága Anna hugocskám, vár-e? emlegetett-e sokat bennünket? — kérdé Gábriel.

Az öreg legény először szótlanul meredt rá — azután olyan nagyot ugrott örömében, csak úgy zörgött bele a lámpása és az övén függő kulcscsomag.

— Akkor hát kegyelmed Gábriel diák, a mi kisebbik urunk! — Hajahaj . . . olyan nagyot is szeretnék kurjantani örömömben, hogy Kalakétán is meghallják . . . Jól vagyon — nincs neki semmi baja, hála Istennek. No, már most azt hiszem, hogy czoki kurta!! . . . ezzel füttyöt vetve ujjaival, összeütötte a bokáját. — Hanem hát most szivemből is mondom ám: az Isten hozta kegyelmeteket!

Karzatos, csikorgó falépcsőkön a felső tornácra jutottak és itt egy cifra tölgyfaajtót nyitott ki előttük vezetőjük, Ábris gazda.

— Tessenek bemenni — ez itt a nagy szoba. Ma gyujtottam először a kemencébe . . . mivelhogy olyan zegernyés időnk van, azután a nagyuram is megparancsolta, mert az a nagysörényű, méregkeverő olasz úgy didergett az ebédnél, mint egy kisértet. — Óh, uram bocsá', ni, megint mi szaladt ki a számon . . .

— Már többszörön valami olaszt emleget — micsoda olaszról beszél kend, mondja már, no? — kapta szaván Johannes a vén legényt . . .

— Ej, no — né . . . bizony meg akarna fogni . . . De ne őtse szavát az én szátyárkodásomba . . . hanem itt a kemence, melegedjenek, szárogassák magukat szaporán — míg a kegyelmetek szobáját is rendbehozom . . . Öreg embernek eljár a szája — mint a boldogult Andorás uram szokta mondani . . .

— Hát már meghalt az öreg? — vágott közbe Gábriel.

— Meg bizony, még tavaly — nem segített már azon semmi mesterkedés, eljött az ideje, punktum! . . . Nagy bánatában csak az Isten őrizte, hogy az öreg Dorka néné is meg nem nyergelte a szent Mihály lovát. No — né . . . megint csak darálok . . . de vessék már le ezeket a vizes csurapékat, hiszen csupa sár és csatak, mint az öntött ürge . . . s fürgén segített a két ifjúnak bő köpenyüket, iszákjukat és hosszú tóga-forma öltönyüket levetni és az óriási zöld cserépkályha padkáján szétteregetni, hogy megszáradjanak.

— Igy ni! . . . most kegyelmetek tanyáján gyújtok be a banyába! — addig hát csak melegedjenek . . . ezzel furcsa, hintálózó járásával kidöcögött a szobából.

A két ifjú érdekkel nézegette az ódon szoba bútorzatát, mely teremnek is bevállott volna nagyságával — fülkés ablakai pedig egy-egy kis szobának is beillettek volna . . . Időbarnította, faragott cserfatáblákkal borított falain régi arcképek és egy velencei tükör — akkori időben drága ritkaság — függöttek. Faragott fájú, kerevet forma ládák bolyhos terítőkkel és törökös szőnyegekkel leteregetve álltak a falak mellett — azokkal a magas, berakott fájú szekrényekkel, melyeknek karzatos teteje tálasul szolgált.

Meglátszott, hogy e nagy terem benyilójával Annácska tartózkodási helye, mert egyik ablakfülkében magas dobogón állott a varróasztalka a himzőrámával, mellette állt a felszalagozott guzsaly a pergőkerekű rokkával, a hasas csipkeverő vánkos, az egyik nagy szekrény mellett pedig egy gyöngyházzal és elefántcsonttal berakott hárfa állott.

Az ablakok hídján bólintgató virágok, felettük a kedvenc vörösbegy és pirók kalitkái függtek — — — a terem közepét pedig egy hatalmas diófa-asztal foglalta el — leterítve vastag terítővel, — — körülállongatva magashátú préselt bőrszékekkel.

Johannes figyelmét egy kis könyves-téka foglalta el, néhány darab bőrbekötött könyvvel.

Egyik könyvet kinyitva nem győzött gyönyörködni annak finom, hártyára festett képein, melyek jobbadán gyönyörű tájékokat ábrázoltak. Sajnálkozva tevé le a könyvecskét, mert a vén szolga megint a szobában termett — s látván, hogy Johannes a könyveket vizsgálja, sietett megjegyezni, hogy azok Anna lány-asszonykáéi, ki sokat forgatja őket.

— Bizony-bizony, diák uram, azt akarom mondani — de már instálom kegyelmedet — először mondja

még, micsoda titulussal éljek irányában, hogy meg ne sértsem? . . .

— Jó nekem tőled, öreg, ez a titulus is — nyugtatá meg Johannes . . .

— Nem úgy van az! csattant fel Gábriel — nevezze kend baccalaureus uramnak — ez a cím illeti meg őt!

— Hogy is van, kérem átossan?

— Baccalaureus, azaz babérral koszorúzott, magyarázá Gábriel.

— Tehát babéros uram . . . mire Gábriel megint közbe akart vágni, de Johannes intett neki, hogy ne zavarja az öreget . . . Bizony nem sok mulatsága van a leányasszonykának, mert nagyuram feléje sem néz hetekig és ha látja is, alig szól hozzá egy-kettőt, hanem örökösen ott súg-búg, pusmog a laboratóriumban azzal a gyehennára való olasszal . . . Ne né! nem megint elszólá magát ez a vén kenyérleső — s a szájára ütött.

Gábriel nagyot nevetett az öreg mókázásán.

— Ugyan, Ábris gazda, szóljon már arról az olaszról mást is . . . kérte Johannes.

— Itt nem, hanem majd a tanyájukon . . . A nagyuram lépteit hallom! — ezzel gyorsan kiosont a szobából. Kevés vártatva kinyilt a szüette tölgyajtó s belépett rajta Sylvius Montanus orvos-doctor uram ő kegyelme, az akkori kor egyik leghiresebb alchymistája és nagytudományú asztronómusa, kinek horoskópjait és konstellációit még a külföld tudósai is gyakorta megmegkérdezék.

Johannes felállt s mélyen meghajtva magát, elmondá azt a virágos, hosszú üdvözlési formát, melylyel az akkori idők tudós férfiait szokták köszönteni, Gábriel pedig tárt karokkal sietett nagybátyja elé,

de ennek jéghideg, komor tekintete annyira lehűtötte, hogy ő is csak mélyen meghajolva, kezet csókolt neki.

A tudós férfiú rövid Istenhozottal fogadá az ifjak köszöntését — és átvette Johannestől kebelbarátja: a nagy Lipsius Duranter második ajánló levelét.

Míg e levelet olvasta, Johannes tekintete folyton rajta függött.

Magas, szikár termetű aggastyán volt, széles mellel és hatalmas csontokkal; öles termetéről sarkig érő fekete bársony tóga — az akkori tudósok öltözete — hullámzott alá. Élesen jellegzett arcán redő redőt szántott ugyan a hófehér haj keretében, de fekete szemei ifjú tűzben, ifjú lángban égtek, egymásra szorított erős ajkai pedig hallgatva is parancsoltak. Csontos, aszott kezeiben egy cseppet sem reszketett a pergamenttekercs s midőn elolvasta, tekintete egy ideig szúrón, áthatón függött Johannesen, mintha lelkében akarna olvasni, azután megszólalt:

— Doctissimus Lipsius Fabritius Duranter, — nekem régi kebelbéli barátom, — írja e levelet s szívéből ajánlja nekem kegyelmedet, Johannes Montanus Ater, — ki bár fiatal, mégis teljes erejéből szorgalmatoskodik az alchymiában — sőt e szent és dicső tudományunkban már némi tekintélyre is tett szert . . .

— Nagyon tudós professzor úr, — válaszolá Johannes szerényen s mélyen meghajolva, — nagyobb öröm és dicsőség annál nem érhete engem, hogy a nagy Lipsius Duranter kegyelmednek ajánlott — de, ha e levélben nem volna megírva — megvallom, én is tőzsgyökeres magyar vagyok, háromszéki Feketehegyi János és csak deák nevemen hívnak Johannes Montanus Ater nek.

— Úgy hát üdvözlegyetek házamban — s remélem — fordult öccséhez — te is olyan lelkiismeretességgel fogod magadat tudományunknak szentelni, mint egy komoly készültségű ifjúhoz illik.

Mindezt hidegen, komolyan mondá s nem volt egy meleg tekintete, egyetlen egy szerető, bizalmas szava rég látott öccséhez . . .

— Lipsius Duranter jó barátom — téged is dicséretére méltat, mit örömmel hallok — csak, mint írja, hevedet kellend mérsékelni . . .

— Nagyon tudós professzor úr — vágott közbe sebesen Johannes — engedelmet kérek ez illetlen zavarásért, de jóltevőm és professzorom bizonyos drága ingredienciákat és arkanákat (titkos szerek és keverékek) bizott rám eme harmadik levéllel, mely egynéhány elixiriumnak és becses mixturának a leirását is tartalmazza! . . .

— Kész az engedelem, baccalaureus uram, de minekutána úgyis körülményesebb beszélgetésre lészen szükségünk, amelynek azonban itten most sem helye, sem ideje nincsen, tehát majd holnap, mikor is bévezetendem kegyelmedet laboratóriumomba, mindeneket közlendek kegyelmeddel.

Johannes mélyen meghajtá magát.

— Most pediglen pihenjék ki az út fáradalmait és ne vessék meg azt a szegényes estebédet, amivel a jelenleg még kevés arányú Carolus Sylvius Montanus szolgál — de ki a tudomány és tán a kegyelmed segítségével is, nemsokára nem fogja magát többé szegénynek nevezni. Még egyszer mondom: Üdv és Isten hozta kegyelmeteket szegény házamba!

Ezzel komolyan kezet szorított Johanesszel.

E percben kinyilt az ajtó — és mintha derült, mindent megvilágító aranyos napsugár ragyogta volna be a komor falakat — annyi bájjal, annyi kedvességgel lépett be egy fiatal lányka. Gyengéd pirral rózsás arcán lesütött szemekkel állt meg a terem közepén — a másik percben azonban mindent feledve, örömsikoltással és felragyogó szemekkel repült Gábriel kitárt karjai közé, ki felkiáltott:

— Annácskám, drága kedves kis húgocskám! — és eléje rohant.

A lányka nem tudott szólni, csak hévvel ölelé, csókolá bátyja arcát, ott, ahol érte... és sírtak, nevettek mindketten örömükben . . .

Bájos alak volt ez az őzkarcsú leányka, az akkori idők gyönyörű magyar viseletében: karcsú derekára bársony vállfűző feszült, dudoros, hófehér ujjas ingvállal s lenge alakját hosszan aláhullámzó halványkék szoknya folyá körül s gyöngyös párta volt dús hajában, mely selymesen, fényesen ragyogott, mint az érett gabona aranyszíne; szemei pedig nagyok és kékek voltak, mint a lenvirág, bársonyos, galambszelid, mély tekintettel . . .

Bátyja öleléséből kibontakozva, félénken emelte ragyogó szemeit a vendégre, amint ez gyorsan eléje lépett . . . s a másik pillanatban még nagyobbra nyiltak a felvillanó örömtől és bámulattól . . . azután örömteljes megrezzenés cikázott át egész alakján, mert megismerte Johannest, a gyermekkori kedves játszótársat...

— Isten hozta kegyelmedet nálunk! — üdvözlé olyformán, mintha sohse látta volna, mert Gábriel a viszontlátás első percében megsugta neki, hogy Johannest el ne árulja — de mégis remegett kissé a viszontlátás váratlan örömétől.

De Sylvius Montanus uram nem volt barátja semmi hosszú jelenetnek és arcán megint a szokott szigor és vasvonások ültek, midőn megszólalt:

— Vendégünk és bátyád messzi földről jönnek, nézz hát utána, hogy híjjuk ne legyen se nyugodalmas pihenőben, se meleg estiebédben.

De ekkor már az öreg Dorka néné is belépett és mindketten hozzáláttak serényen a terítéshez, hófehér sávolyos abroszt vonva a nagy diófa-asztalra, felrakva rá a hólyagos ezüst kupákat és serlegeket, gödrösen vert nagy oroszlánfejű ezüst kancsót és fényes cintányérokat az ezüstnyelű késekkel és kanalakkal.

A tudós házigazda pedig eközben az egyik faragott szekrény párkányán álló vastag ezüst csészébe egy tömör ezüst golyót hullatott, melynek éles csengésére azonnal felpattant az ajtó s beállított a vén legény, merev, katonás állásban várva a parancsot.

— Mondd meg az adeptus urnak — hangzott a parancs — hogy kész az estebéd s várjuk őt.

Ábris gazda nagyhirtelen sarkon fordult, de nem állhatá meg, hogy a folyosón végigballagtában magában ne dörmögje:

— Hogy akadna minden falat kétszer a torkán ennek a jött-ment olasz bitangnak! . . .

A tudós professzor pedig felvilágosítólag fordult Johanneshez:

— Famulusomat doktor Cristophus Castellanust kérettem, ki az alchymia tudományában nemcsak tekintély, hanem valóságos csoda . . . sőt nemsokára . . . no — de asztalnál nincs helye az effélének . . . csak annyit mondok egyelőre, hogy szives figyelmébe és barátságába ajánlom kegyelmednek, mert ő nekem nemcsak jobbkezem, de valóságos második énem. Te tőled

pedig, — fordult öccséhez, — a legnagyobb tiszteletet és figyelmet követelem részére s kövess el mindent, hogy kinyerhesd abbéli gráciáját, hogy tudománya tengeréből neked is adjon egy csöppet.

Gábriel lehajtá fejét — nehogy dacosan fellángoló szemei már az első estén elárulják jövetelük célját.

— Az adeptus ur — amennyire rossz magyar beszédjéből meg tudám érteni — azt üzeni, hogy köszöni átossággal a nagyuram grátiáját — de nem vacsorál, mert beteg lévén és nincsen ápetitusa! — jelenté e percben keményen az ajtóba plántálva magát a vén legény... Beteg ám . . . kutya baja neki, csak megint téteti magát, dörmögé aztán sarkonfordultában, de a professzor hivására gyorsan visszafordult...

— Laborans, — mondá neki szigorú hangon — már többször mondám, hogy mondandóidban tartózkodj a hiábavalóságoktól! Elmehetsz!

Dörmögve tevé be az ajtót a vén katona s magában szidta, átkozta azt a jött-ment olaszt, ki miatt már annyiszor lepocskondiázták . . .

— Sajnálom, hogy már ma nem örvendhetek két ily kitünő talentum barátságos találkozásának — no, de holnap . . . már előre örvendek azoknak a szép diszszertációknak és vitatkozásoknak . . . de, ime, itt vagyon az első fogás . . .

Annácska párolgó tállal lépett be az ajtón — és szíves, kináló mosollyal helyezé az asztal közepére.

— Kezdhetjük! — mondá a tudós, magashátú bőrszékébe ereszkedve az asztalfőn — de hugának félénken esdő, könyörgő tekintetére — nagy komoran felállott — s meghajtva magas homlokát . . . morogni kezdte az asztali ima szavait, melyet a fiatal lányka ezüstös hangja szintén latinul rebegett . . .

Azután leültek s megkezdődött az egyszerű, de ízletes estebéd.

A tudós házigazda azután alig szólt egy-kettőt... Estebéd után néma csendben ültek még egy ideig a hosszú asztalnál és valahányszor Johannes felvetette szemeit — mindig a tudós éles, fürkésző szemeivel találkozott tekintete.

Sylvius Montanus uram végre felemelkedett székéből.

— Most pedig pihenjék ki e barátságos fedél alatt az út fáradalmait és békességes nyugodalmat kivánok édes mindnyájunknak... ezzel megint belehullatá a nehéz golyót az ezüstcsészébe.

— Laborans, világíts az ambituson s vezessed vendégeinket az ágyasházba, parancsolá a belépő Ábrisnak — és ő maga is velük tartott; a fordulónál azonban megállt:

— Megkérdezem az ajtón keresztül az adeptus úrtól, hogy vagyon az állapotja — és nem kell-e neki valamelyes orvosság az apothecás szekrényből? — mondá magyarázólag, midőn a nyikorgó falépcsőkre lépett...

Az adeptus.

Itt-ott a lámpa homályos világánál egy-egy megbarnult tölgyajtó tünedezett elő és kisértetiesen csikorgott a töredezett ablakon át betóduló szélben, porral lepett, puszta szobákat mutogatva.

— No, végre-valahára ide értünk — szólt Ábris, betaszítva egy ajtót — ez lesz a kegyelmetek hajléka ebben a nagy házban. Hej, hej! Milyen takarosan berendezte a kis lányasszonyka!

Az ablakok a kertre nyilnak... Éppen a torony aljára lehet ám látni, hol a lányasszonyka reggelenként

a galambokat étetgeti... Majd meglátják kegyelmetek, milyen szép az!

Ez a szoba is nagy zöld cserépkályhával, magashátú székekkel volt bútorozva, falbarótt thékákkal és körülfutó széles párkányokkal.

— No, Ábris gazda, most már beszéljen erről az olaszról egyebet is, — mondá halkan Gábriel. — Miféle náció és mit csinál ebben a házban?

— Az, uram bocsá', egy pokolbeli ördög, maga a Belzebub. Itten már leteszem a lakatot a számról — de máshol se ne kérdezzenek, se ne beszéljenek kegyelmetek róla... mert száz füle van ám annak s mindenik olyan éles, mint a nyulé... és az ő szava a nagyuramnál — szentírás, bármily tudós ember légyen is ő kegyelme különben — s itt mindig az történik, amit ő akar...

— Dejszen — majd letörjük a szarvát ő kegyelmének — ha százszor ördög is — vágott közbe hevesen Gábriel.

A vén katona nagykomolyan csóválgatta deres fejét.

— Hejh, hejh, kis uram... nem olyan könnyű dolog lesz az... Mert, ha megorrontja a szagát, hogy kegyelmetek követ fújnak ellene, bizony mondom, hamar felmondják a vendéglátást e házban kegyelmeteknek!

Gábriel hevesen felugrott és szikrázó szemekkel fogdosta tőre markolatát:

— Akkor csak tegyen testamentumot, mert én...

— Eszeden vagy, Gábriel? — csendült meg Johannes hangja.

Ábris gazda bozontos fejével helyeslőleg bólintgatott:

— Így — így kell . . . óvatosan — hejh, mert tudom ám, miért jöttek kegyelmetek!

Johannes összerezzent — és sokáig fürkészőleg nézett a vén katona durva, de becsületes, őszinte tekintetű szemeibe:

— Akkor hát, Ábris gazda — mondá mély komolysággal — mondjon el mindent, amit csak tud; mi kevés szóból is sokat értünk.

— Hallgassanak hát ide kegyelmetek . . . Kezdem legelőlről — mert hát nem vagyok ám olyan tökkel ütött szamár, mint az adeptus uram gondolja . . . mert katona koromban sok földet bejártam, sok mindent láttam, hallottam — de hát csak hadd higyje — nekünk jó az . . . Ennek köszönhetem, hogy sok olyant láttam — amit kegyelmetekkel bizonnyal nem sejtetne . . . a világért sem! De — mondja csak, babéros uram — — mikor szokta kegyelmed a pénzt kiadni?

Johannes mosolyogva felelé:

— Akkor, mikor a kiadásnak ideje vagyon!

— No, ugy-é! Hát én is csak akkor fogok egynémely dolgokat elmondani, mikor a legfőbb ideje lesz . . . mert látom, hogy megértett, babéros uram.

Johannes csak ennyit felelt:

— Már mondám, hogy kevés szóból is sokat értünk . . .

— Így hát jól vagyon! De már most nem nagyon szaporítom a szót, hanem kezdem az én keserves idekerülésemen . . .

Bizony-bizony sokat kínlódtam, koplaltam, míg ide kerültem; de hát azért ne higyje ám kegyelmed, hogy megmaradtam volna egy percig is ebben a bagolylakta kisértet-tanyában, ha ez az angyaljóságú Anna lányasszonyka itt nem volna. Pusztulnék innen, mint akit

a mangalétába tesznek . . . hanem elébb megropogtatnám minden csontját annak a nagysörényű olasz . . . méregkeverőnek . . . Oh, uram bocsá'! Ni, megint hogy kiszaladt a számon a boszúság . . .

— Naptól-hétig, héttől mindétig, bizony úgy éltünk itt, mint a borz . . . csak nagy néha gyütt egy-egy hosszú tógás bölcs messze országokból, ezzel aztán naphosszat el-eltanakodott a nagyuram. — Disputáltak, kevertek, forraltak, a nagy könyveket bujták, míg csak fel nem szedte a sátorfáját.

Egy éjszaka, mikor javában tüzelek a laboratóriumban, hát feldörren ám a kapu vaskalapácsa! — „Majd én megnézem, ki az, te csak tüzelj folytonosan" — mondá a nagyuram — és ment a toronyba. De nemsokára, mint a szélvész, úgy rontott vissza s amit még soha sem láttam, fuldoklott a sietségtől! . . . „Eridj, de gyorsan . . . Nyiss kaput! s vezessed be kellő tisztelettel a jövevényt! . . . e régen várt kedves vendéget" . . .

Hüh! ennyit még nem beszélt velem egyfolytában és soh'se láttam úgy felgerjedve. Valaminek nagyon örülhetett, mert szinte remegett . . . s bár siettem, rám horkantott: „Mégis itt vagy!" . . .

Ész nélkül rohantam a kapuhoz, hát uramfia, amint kinyitám, majd hanyatt esém . . . Egy nyurga, hosszú fekete szoknyás emberfia állt ott hegyes süvegben, fekete köpönyegben . . . Sovány és magas volt, mint a paszulykaró, hegyes görbe orrát pedig mintha hártyából vágták volna ki; egyik szeme be volt kötve, de a másik akkora volt, mint az öklöm . . . és úgy égett, úgy tüzelt, mint azé a nagy fekete macskáé, mely hosszú lábaihoz törleszkedett s onnan fujt nagy mérgesen rám s zöld szemeit úgy meregette, hogy a

vérem meghült... Mellette egy sovány szamárka állott... rogyásig megterhelve mindenféle cók-mókkal... s amint jobban oda nézek — majd hogy megint le nem dobbanék. A málha tetején egy vörös szemű fekete valami ült s elkezdett csunyán puhogni, huhogni és a szárnyaival csapkodott a szemem közé. Egy akkora bagoly volt, amilyent még sohasem láttam!...

— Mit ijedezel, szamár! — mordult rám a nagyuram, ki e közben utánam jött... segíts a baccalaureus uramnak a málhákat behordani!

De a jövevény elhárított és közel se engedett nagyfülű édes testvéréhez lépnem — hanem elkezdtek valamit latinul és grékóul beszélni! Uram Istenem! Olyan hangot — beszédet soh'se hallottam — mintha csak egy repedt fazekat kongattak volna, de a nagyuram olyan tisztelettel hallgatta és bánt vele, mint a török császárral szokás, és maguk hordtak be minden cókmókot olyan vigyázva, mintha himes tojás lenne...

Másnap aztán a nagyuram a házban mindenkinek megparancsolta, hogy olyan tisztelettel bánjunk a doctor úrral — akárcsak ő vele.

Úgy bizony — s ettől kezdve úgy megragadt ő kelme e házban — mintha a talpa léppel lett volna kikenve. — Harmadéve, hogy itt van — de már az első naptól kezdve ő lett úr a háznál... A nagyuram még lélekzeni sem tud nála nélkül a laboratóriumban.

Örökké együtt tanácskoznak, disputálnak. Még ha sétára mennek is a kertbe, vagy az udvarba, hát hol az egyik, hol a másik kap elő a földet seprő tóga zsebéből egy kis könyvet és abból disputálnak, magyaráznak egymásnak, hol az ég felé, hol a földre

mutogatva . . . Néha pedig az adeptus uram rajzol a homokba botjával mindenféle szarkalábakat s azokon aztán eltanakodnak . . . és ha ő kelme valamire azt mondja, hogy fekete, hát az fekete marad, ha mindjárt hófehér is . . .

Az alatt a harmadfél esztendő alatt — tudják kegyelmetek, hogy egyetlen egyszer se aludt ki a tűz a kohóban. A poklokon se tüzelnek jobban, mint ez az ördögcimbora tüzeltet . . . Hejh, de sok pénz, de sok drága arany- és ezüst marha ára elfüstölgött már azon a szikráthányó kürtőn át a semmibe, a levegőbe . . .

Én ugyan nem igen hiszek a boszorkányságokban, — azt sem értem, amit egymásközt beszélnek, — de arra mégis megmernék esküdni, hogy annyi aranyat ki nem sütnek-főznek, mint amennyi már elment.

— Miből gondolja kegyelmed, hogy az adeptus boszorkánymesterséget űz?

— Hát sok mindenből! Senki sem tudja, még maga nagyuram sem, hogy ez az ember mi mindent csinál a szobáiban. Mert azokba, macskáján és baglyán kivül, egy emberi léleknek se szabad lépni . . . még a nagyuramnak se! Minden félesztendőben több hetekre világgá megy . . . Hová? Ki tudná azt! Bárhogy vigyáztam is — nem tudtam meglesni, mikor megy el, mikor jő vissza! . . . Egy éjszaka, huss! eltünik . . . és szobájának daróccal kivert ajtaja egy nagy, furcsa jegyekkel tele vésett tubusforma lakattal van elzárva . . . Kitanult szerkovács és lakatos vagyok, de még csak nem is konyítok a masinériájához . . . pedig ugyancsak megvizitáltam . . . Egy reggelen pedig szokott módon megnyilik a szobaajtó és megint itt van; akár el se ment volna! Ez nem tiszta, nem

istenes dolog; higyjék el kegyelmetek! Aztán nem elég, hogy odalenn a laboratóriumban éjjel-nappal sütnek-főznek, kohóznak, — hanem még szobájában is . . . olvaszt, tüzel, — vagy a rosszak tudják mit csinál. Ahun a! Hallgassák csak kegyelmetek! . . .

Csakugyan, az éj csendjében az olvadt érc fütyülő sistergése és a fuvó dohogásához hasonló halk nesz hallatszott — majd tompa pörölyzuhogáshoz hasonló dobbanások; reszelő nyikorgás, érces csengés-pengés, de csak lassan, határozatlanul, mert az ölnyi vastag falak s a daróccal kivert ajtók elnyelték a hangot.

— No — ugy-e — kegyelmetek most maguk is hallották?! . . .

Johannes csalódottan vállat vont:

— Hát ebben semmi gonoszságra való dolog sem bujkál . . . felelé csendesen . . . Valószinüleg szobáiban is csak azt folytatja, amin napközben a laboratóriumban dolgoznak . . .

A vén katona hallgatott s elsetétült arccal mereven nézett maga elé, azután pedig csendesen integetett a fejével:

— Hát iszen a falakon nem lehet keresztül látni — az igaz — felelé komolyan — hanem hát az emberekbe néha bele lehet látni, ha másból nem, hát a cselekedeteikből! Már pedig én bele láttam ennek az embernek a lelkébe . . . Fekete az, instálom — mint a pokol! . . . pedig hát csak annyi pindurka ideig láttam belé — amennyi alatt egy homokszemecske lecsusszanik a homokóra tölcséren.

De ezt már körülményesebben el kell mondanom, hogy megértsék kegyelmetek, különösen Gábriel kisuram . . .

Amikor ő kegyelme ide került, mint mondám, megváltoztatá az egész házirendet, amiért az öreg Andorás gazda — Isten nyugosztalja szegény lelkét — eleget is dohogott... és szidta azt az ördöngős hókuszpókuszkodó bűbájosságát, de ez mitsem használt... csak úgy kellett lenni, amint az olasz akarta!... Ebből aztán sok baj kerekedett. Andorás uram régi hatalmát féltette, ez a jött-ment pedig irigykedett rá, vagy tán félt tőle, mert nem volt ám ő kegyelme valami tökkel ütött fejű, hanem a körmére tudott vigyázni az embereknek.

Gábriel kis uracskám tudja, hogy igazában Andorás uram volt a gazda a háznál, hiszen tudós nagyuram nem is szolgának tartotta, de hűséges jobbkezének, barátjának, amit meg is érdemelt az öreg...

A házhoz kerülvén az olasz — ez a két ember az első pillanattól fogva ki nem állhatta egymást. — Elkezdődtek hát Andorás uram keserű napjai... A nagyuram először csak szelíden megdorgálta, ha az olasz árulkodott rája, de másodszor, harmadszor már haragosan lepocskondiázta s ilyenkor aztán Andorás uram ugyancsak leszedte róla a keresztvizet, — ha ugyan érte valaha azt a kigyófejét, — de nem nyert vele semmit — mert a nagyuram egyszer csak behivatta és a vigyorgó olasz előtt keményen rárivalkodott, hogy ha még egyszer bármiben megsérti a vendéget, elűzi a háztól...

Andorás uram csak elszédült s még a lélegzete is elakadt, azután kicsordultak könnyei... Az ő drága ura beszélt-e így hozzá? Valami gonosz lélek szólt belőle, mit ez a pokolfajzat varázsolt testébe?... De csak megigérte, hogy többet nem sérti meg a vendéget, hanem ettől a pillanattól fogva minden

lépését vigyázta az olasznak. Csakhogy ezt az adeptus megsejtette ám és egy napon egyszerre csak előtte termett a folyosón . . .

Fakó arca szinte zöldesbe játszott s pillantása egy-egy kardvillanáshoz hasonlított, mikor hosszú, csontos mutatóujjával megfenyegette Andorás uramat . . .

— Öreg! öreg! — mondá halk, fojtott hangon — te utánam leselkedel . . . vigyázz, hogy úgy ne járj, mint ez az üveg itt! . . . s ezzel egy hosszúnyakú üvegecskét ejtett le, mi tüsténT rapittyává tört a folyosó kőlapjain . . . azután egy szót se szólva többet . . . bement szobájába . . .

— No hát, tudják meg kegyelmetek, hogy a szegény Andorás gazda csakugyan úgy járt, mint az az üveg . . . összetört . . . meghalt . . . de nem a maga halálával . . .

Johannes elszörnyedve ugrott fel helyéről.

— Gondolja meg kegyelmed, mit beszél!! — suttogá a felgerjedt borzalom hangján . . .

— Tudom, amit tudok — felelte rá nyugodtan a vén katona — de hát jól van, hallgatok! . . . Én csak kegyelmeteket akarom figyelmeztetni, hogy még egy pillantással se áruljanak el semmit, különösen Gábriel kisuram tartsa nyelvét s tekintetét kapicányon, mert bizony-bizony mondom, hogy nem jó vége lesz . . .

Gábriel ekkor indulatosan a vén katonára támadt:

— Hát miért nem mondta el kend mindezeket az én tudós nagybátyámnak? Nékie kellett volna e gonoszságokat mindjárt bejelenteni, hadd látta volna, micsoda kigyót tartogat házában s melenget kebelén!

A vén katona keserű mosollyal csóválta bozontos fejét:

— Kegyelmed is úgy tenne, kisuram, mint az egyszeri vadász, kinek puska volt a kezében, mégis bottal futott a nyul után . . . Hiszen megpróbálhatja kegyelmed ezt tüstént, holnap is. Én készséges tanuja leszek kegyelmednek, meg is esküszöm, ha kivánják, de fogadjunk ebbe az én deres fejembe, hogy mind a kettőnek szürét kiteszik a házból, mint áskálódó rágalmazókét. Kegyelmedet visszaexpediálják Ferrarába, engem pedig elkergetnek . . . és ennek legjobban az olasz fog örülni, mert akkor igazán szabad lesz a vásár! Gondoljon, kisuram, Andorás gazdára . . . az is egyenesen a falnak ment a fejével — és nem a fal, hanem az ő szegény feje törött be.

Johannes korholó tekintetére Gábriel fülig elvörösödött, azután akadozva mentegetni kezdé magát.

— Hiszen itt magunk közt minden jól van, kisuram — de ha az olasz előtt is ilyen hamar eljár a nyelve, azt nehéz lesz ám kireperálni . . . El ne higyjék ám kegyelmetek, hogy beteg és ezért nem jött le a vacsorához; ismerem én már az ő móreseit — ebben is valami praktika rejlik, mint minden tettében. Ha jól sejtem, előbb látni, ismerni akarja kegyelmeteket s jól vigyázzanak a szavukra, mert hallgatózni is szokott ám ő kelme.

— Ezt jó tudni, fogjuk hát halkabbra a beszédet. Hanem még arról nem beszélt, hogy kegyelmedet mikép szivelheti az adeptus uram? — kérdé Johannes.

— Már mint engem? — Hát mindennap, ahányszor meglát, annyiszor összeszid, lepocskondiáz, — különben csak megférünk . . . Igaz, hogy én mindétig kitérek az útjából, hogy magamra ne haragítsam . . . de hát nem magamért teszem, hanem hogy a lány-

asszonykának legalább egy hűséges embere maradjon ebben a nagy házban. Csak egyszer próbáltam rezonérozni, mikor ezt a csudálatos gúnyát szerezte a számomra és a pokolra való azzal vette rá a nagyuramat, hogy ebbe a bolondok köntösébe bujtasson és becsületes nevem helyett hol famulusnak, hol laboránsnak szólítson, — hogy megköveteli a mesterség és a tudomány!

— No, nézzenek meg hát jól és nevessenek! Megérdemlem, amiért vén bolond létemre ilyen maskarát csináltatok magamból!

Ezzel felállott és sarkon forgott előttük.

Az öreg legény csakugyan furcsa is volt. Hosszú, dohánybarna, sarkig érő bő csuha fityegett rajta, minek dereka és alja mindenféle csudás jegyekkel volt kivarrva — mint a kalendáriumok százesztendős jövendőmondóinak a talárja s hosszú, csucsos süvege fekete volt — fehér égi jegyekkel és csillagokkal.

— Hej, — de szerettem volna akkor isten igazában megrázni — mikor le kellett vetnem azt a kivarrott, szép magyar ruhát . . .

De a beszéd egyszerre a torkán akadt és szemei a rémülettől tágra nyilva meredtek a szoba tulsó oldalára . . .

A szemközti falon egy köpenybe burkolt, magas fekete alak árnyéka suhant végig s néma imbolygással tünt el a tető és szegletek setét homályában.

Riadtan néztek egymásra a halotti csendben. Gábriel és a vén katona a lefüggő mécses lobbadozó lángjánál halálsápadtaknak látszottak.

— Ez az öreg Andorás uram lelke volt! — rebegé a vén katona reszketegen.

Csak Johannes maradt nyugodt és rendületlen — s arca megint ama hideg, elszánt kifejezést vette fel — mintha vasból volna.

Minden nesz nélkül, de annál sebesebben az ajtóhoz sietett s hallgatózni kezdett . . .

Halotti csend honolt az egész épületben a koromsötét folyosókon . . . csak az ajtók és lépcsők deszkáiban őrlött, furkált lassu percegéssel a szú s kopogott az az apró fekete kis bogár, mit népünk „*halálórának*“ nevez . . . Más zajt éppenséggel nem lehetett hallani az éjszaka néma csendjében.

Csendesen benyomta tehát az ajtót és nyugodtan leült az egyik kopott bőrszékbe . . .

— No, hát mit gondol, babéros uram? . . . kérdé halk suttogással az öreg . . .

— Azt, hogy kelmednek igaza van, ezentúl jó lesz suttogva beszélni, nehogy kihallgathassanak bennünket! — felelé nyugodtan Johannes az elámult vén katonának — ki erre ugyancsak megszeppent s nagy sietve felkapta lámpását és elhagyta a szobát.

— Ha így van, hát sietek innen, nehogy megsejtse itt létemet. Mindjárt kitalálná, hogy ellene fujjuk a követ . . .

Alig hogy a nagyajtó csikorogva bezárult, Johannes a még mindig halavány Gábriel nyaka köré fonó karjait.

— Te is megijedtél? — kérdé halkan.

Ez nem szólt, csak közelebb simult Johanneshez . . .

— Mitől félsz, ha én melletted vagyok? — folytatá. — A halottak néma, csendes emberek — azok nem bántanak, nem rémítgetnek senkit!

— De az a rejtélyes, hegyes állú árnyék! . . . suttogá Gábriel . . .

— No hát az az adeptus uram volt, ki a félig nyilt ajtónál hallgatódzott! . . . Nem hallottad, mit mondtam Ábrisnak? — Köles Ábris szavaiban sok, nagyon sok igazság vagyon . . . nagyon óvatosaknak kell lennünk! — De most térjünk pihenőre! . . .

Mikor Gábriel a bolyhos takaró alá bujt, Johannes eloltá a függő mécset s rátolva a nagy, cifrán vésett vasreteszt az ajtóra, az ágy mellé ült és halk suttogással kezdett beszélni . . .

Gábriel félkönyökére dőlten, egyik kezében Johannes kezét tartva, figyelt minden szóra . . .

Már éjfél is elmulhatott, midőn Johannes elvégezte beszédét — felállt . . .

— Bizzál bennem, édes Johannesem, igérem és fogadom neked, hogy amiket elmondtál, meg is fogom tartani, — suttogá Gábriel.

— Én pedig igérem neked, — mondá Johannes ünnepélyes hangnyomattal, — hogy jövő év ilyenkorra apród lész a király udvarában s nyitva lesz előtted a hőstettekben és dicsőségben gazdag vitézi pálya . . .

Gábriel örömkiáltással veté magát Johannes mellére.

— A te igéreted pedig nekem szentírás, Johannes!

— No no, csak csendesen . . . csitítá higgadtan, azután ő is vetköződni kezdett . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Az íves ablak gömbölyű ónkarikáin bemosolygó hajnal rózsaszínű pírja ébreszté fel álmából . . .

— Vajjon igaz lesz-e, amit álmodtam? . . . gondolkodott elmélázva. Oh, ez oly szép, oly gyönyörű álom volt — hogy örökké ebben szeretnék élni! . . .

Ebben a percben ébredt fel Gábriel is — és sietve ugrott ki ágyából . . .

— Oh, Johannes — milyen szépet álmodtam, kezdé ő is csillogó szemekkel . . . Mintha vitézi tornára mentem volna lobogós kopjájú fegyveresek kíséretében . . . Alattam csótáros paripa tombolt, hánykolódott, kardom vértemet csengeté — és sisakomról hosszú toll lengett alá. Egyszerre sípok, tárogatók és trombiták harsogtak és a torna porondján zászlók, lobogók bókoltak előttem.

— Ez még mind beteljesülhet! — felelé rá Johannes biztatóan mosolyogva.

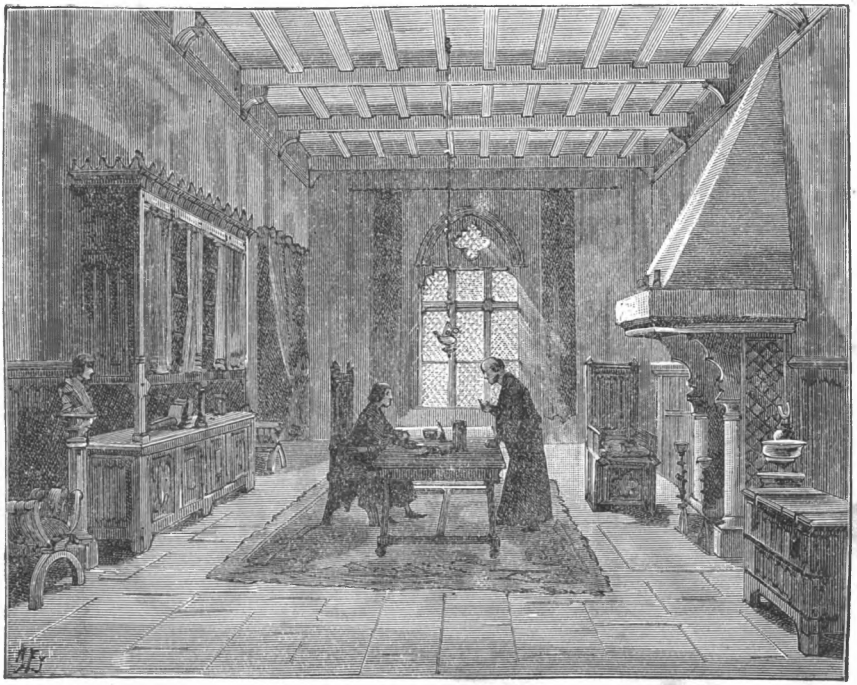

Az aranycsináló műhely.

A két ifjú azután halkan beszélgetett a félig nyilt ablaknál, szivük szerint gyönyörködve a messzeterülő vidék vadregényesen váltakozó panorámájában . . .

A torony ablakán s omladozó résein suhogva szálltak ki-be a tiszta fehér és hamvastollazatú galambok — és egész bizalmasan az ablakpárkányzatra telepedve, nézegettek be a szobába.

Az ablakok alatti rész a gyomtól és bozóttól megtisztítva, — gondosan ápolt virágos kertecskévé volt

átalakítva, melyben még dúsan virítottak az őszi virágok, de a zöld lombok között már sárga, vöröslő és barna színek is pompáztak . . . s egymást érték a lehulló, elsárgult levelek. A kert többi része vadon erdőhöz hasonlított begyepesedett, bozótos utakkal, szalaggal és repkénnyel összefont fákkal és bokrokkal.

— Ép olyan komor, szomorú a kert is, mint a ház maga, — mondá Gábriel — de Johannes csendre intette, mert e pillanatban Annácska lépett a virágok közé, kezében egy lapos kosárkával, mely tetézve volt galambjai eledelével : búzával, bükkönnyel és lencsével.

Ragyogó szemei először is az ő ablakjukat keresték fel, mire Gábriel a kertbe akart rohanni, de Johannes visszatartotta. — Várj egy kicsit, lessük meg, hogy éteti galambjait . . .

A galambok alig hogy megpillantották, örvendő búgás, turbékolás között szállongták körül dallamosan suhogó szárnyaikon a fiatal leánykát, majd fejére, karjaira és vállaira szálltak, szárnyaikkal simogatták és piros csőröcskéikkel csipdesték eper ajkait, keresve köztük a búzaszemecskét . . .

A két ifjú ekkor aztán lement a kertbe — és egészen a reggeli idejéig ott beszélgettek Annácskával, ki a torony kiszögellő fala mögé intve őket, óvatos suttogással elmondta mindazt, mi szivén feküdt, azután pedig Johannes biztató szavaitól egészen megvigasztalódva surrant vissza a házba, midőn az öreg Dorka néné hivogató hangját hallotta.

Alig hogy ők is visszatértek szobájukba, — máris beállított megint a laboráns Dorka nénővel, ki az ifjak reggelijét hozta.

— A nagyuram ő kegyelme barátságosan invitálja kegyelmeteket a reggeli kolláció után szobájába.... Már rám parancsolt, hogy isten igazában bőgjenek a kohók!... dörmögé kedvetlenül... Hát csak tessenek kollációzni — én tüstént visszajövök! — Most pedig jó apitust kívánok!

Sietve kapták be az egyszerű reggelit — és tógájukat magukra öltve, követték a visszatérő vén legényt.

Az ajtó előtt Johannes odasúgott Gábrielnek:

— Ne feledd, amiket mondtam... Vigyázva és okosan felelj mindenre!

A laboráns több szobán vezette őket keresztül, melyekben könyvek, régi vértek, fegyverek és csodálatos eszközök voltak.

— Itt csak a szemetje van annak a sok nem tudom én miféle csudának — dörmögte a laboráns uram — a javát majd odalenn látják meg kegyelmetek... de helyben vagyunk!

Tágas, hosszú, faragott gerendájú terem tárult fel az ifjak előtt... Az íves ablak ónkarikáin ragyogva ömlött be a reggeli napsugár, megaranyozva a magashátú bőrszékeket, a középen álló nagy asztalt, a márvány talaj kopott szőnyegét és a kandalló csúcsos tetejét...

Az asztal mellett ült Sylvius Montanus uram, előtte pedig egy hosszú, sovány ember állott — élénk gesztusokkal magyarázva valamit. Fekete talárja egy halottiasan sárga, redőkkel barázdált arcot tett még fakóbbá, melyben kigyószerű hideg villanással égett az az egy, alattomosan álnok és szúrótekintetű szem, mert a másikat fekete kötelék fedé. Ősz szálaktól csillogó fekete haj keresztezé kaján tekintetű arcát, melyből karvalyszerű görbe orr és fenevadul előre-

rugódzó áll nyulott elő — és nyavalygósan édeskés mosolya még visszataszítóbbá tette szenteskedő arcát.

A léptek zajára mindketten az ajtó felé fordultak.

De mintha ez a két szép ifjú alak ijesztő rém lett volna — annyira eltorzult az adeptus uram arca. Csontos kezeivel az asztal szélébe fogódzott, hogy el ne essék . . . . s azzal az egy szemével rémülten meredt Johannesre.

— Mi baja kegyelmednek, drága adeptus uram? — kiáltá megdöbbenten Sylvius Montanus, székéből felugorva . . .

De ekkorra már az adeptus arca elsimult — csak az a kisértetiesen fakó sápadtság maradt meg rajta és tompa, de nyugodt hangon válaszolá:

— Csudálatos! Mintha csak lelkem mélyéből szeretett, szerencsétlenül járt öcsémet láttam volna megjelenni a baccalaureus uram személyében. Ez döbbentett meg annyira . . . s mialatt beszélt, tekintete folyton a földön révedezett és csakis akkor pillantott fel Johannesre, mikor ez másfelé nézett . . .

— No, de az kétségtelen, hogy a baccalaureus uram nem túlvilági fantom, tehát hallgassuk meg bemutatóját, hogy azután a laboratóriumba mehessünk, — szólott a tudós egészen megnyugodva.

Erre Johannes — mélyen meghajtva magát — előre lépett . . . s latin nyelven tartott virágos üdvözlő beszédében még egyszer megköszöné, hogy a hires tudós oldala mellett működhetik a tudományokban és e szavakkal zárá beszédét:

— Végezetül ezeket a becses és titkos ingredienciákat és arkánumokat nyujtom át, melyeket maga a nagy Lipsius Fabritius Duranter az ars magica szabályai szerint készített — és végül nekem, mint idő-

sebbnek, jártasabbnak — legyen szabad kegyelmednek, doctor illuminatissimus, szeretett öccsét, vérbeli atyafiát, zágoni Erdőhegyi Gábriel studiosust szintén, mint az alchymiában sikerrel és örömmel munkálkodó, jól készült ifjút, — nemcsak jóakaratába ajánlani — hanem drága professzorunk, a nagy Duranter meghagyása szerint arra is megkérnem kegyelmedet, hogy őt, — mint nagy munkájához segítségre alkalmasat, tanítványul fogadja el.

Sylvius Montanus uram erre köszönőleg átvevé az átható illatot árasztó s gondosan lepecsételt üvegcséket és dobozkákat — azután barátságosabb hangon, mint eddig, kérdezett öccsétől egyetmást, és feleleteivel annyira meg volt elégedve, hogy mindent feledve, egészen belemelegedett az examinálásba . . . és egyik fogós kérdést a másik után adta fel az akkori alchymiai tételek közül, melyekre Gábriel szabatosan meg is felelt.

Johannes egészen el volt ragadtatva Gábriel ékes feleleteitől és így nem vette észre, hogy az adeptus minő leselkedő, gyűlölködő tekintettel szegzi reá szemét . . . .

A szigorú nagybátya komor vonásai kissé megenyhültek s barátságos fény villant meg komor szemeiben, mikor ezt mondá :

— Nagy örömömre szolgál, hogy beléd helyezett reményeimet eddig valósulni látom . . . . tehát méltó vagy, hogy velünk közösen munkálkodjál ! . . .

Gábriel erre szerényen meghajtotta magát.

— De majd elfeledém, aminek legelsőbben kellett volna megtörténnie — fordult a tudós egyszerre a hosszú sovány alakhoz, ki erre lekapva kutató tekintetét Johannesről, újra előbbi alázatosan kétrét görnyedt tartásába esett vissza . . .

— Fogadja el, domine doctor, Johannes Montanus-Ater baccalaureust társává, — e szavakkal mutatá be Johannest . . . kegyelmed pedig, Johannes Montanus-Ater baccalaureus uram, ismerje meg az én szeretett famulusomat, Doctor Cristophus Castellanus adeptus urat, kiben én határtalanul megbízom, mert csodálatraméltó tehetséggel és hatalommal szorgalmatoskodik közös tudományunkban, az isteni alchymiában.

Ezután hasonló ünnepélyességgel öccsét is bemutatá.

Johannes pár pillanatig komolyan, kutatólag nézett az adeptus arcára, kit azonban égetni látszott e tekintet és lesüté szemeit . . . de minthogy az adeptus doctor, ő pedig még csak baccalaureus volt, — az egyetemi szertartás szabályai szerint — mélyen meghajolt előtte.

— A doctor úr, ha nem csalódom, neve után olasz származású — kérdé Johannes hideg udvariassággal. — A ferrarai egyetemen nyerte doctori diplomáját ? . . .

— Nem, hanem a paduain és bolognain, — felelé ez tikkadt, elkényszeredett hangon . . . azután nagyobb részben a híres párisi egyetemen jártam . . . .

Alig észrevehető gúnyos mosoly cikkázott át Johannes ajkain — de az adeptus mégis észrevette.

Lesütött pillái alól fenyegető tekintetet lövelt feléje, s keskeny ajkai reszkettek az elfojtott dühtől, mikor görnyedt termetét kiegyenesítve, kihivó magatartással és tekintettel Johannes elé lépett :

— Talán ismerősnek látszom kegyelmed előtt, baccalaureus uram ? — kérdé merészen . . . .

— Az első pillanatban valóban azt hivém, — de csalódtam — ez is csak valami hasonlatosság lehet ! — felelé Johannes komoly udvariassággal.

— Miután az ismerkedés megtörtént — menjünk tehát a laboratóriumba, hol a baccalaureus uramat mindjárt beavatjuk egész új irányban vezetett munkálatainkba . . . és meghallgatva véleményét, — megmutatjuk neki eredményeinket!

Szavai végeztével felkelt és intett, hogy kövessék.

A terem végén, egészen a falba eresztve, időfeketítette régi szekrény állott, ormózatos faragással, s mikor ennek az ajtaját kinyitotta, sötét üreg ásított eléjük lefelé vezető lépcsőfokokkal.

— Ez egy rejtekút vala a régi zavargós világból. Én pedig nem sok munkával lejárót fabrikálék belőle a laboratóriumba — magyarázá az ifjaknak, mialatt kicsiholt és meggyujtá a viasztekercset.

Sötét, tekervényes, szűk folyosókon mentek keresztül, melyeknek faragott kőfalai nedvesen csillogtak a viaszgyertya imbolygó világában, melyet a házigazda néhol egészen a falhoz tartva, vendégeit egyre-másra figyelmezteté.

Mialatt a tudós beszélt, az adeptus kötelességszerűen figyelni látszott, Johannes pedig az árnyékból élesen szemügyre vette a viasztekercs által megvilágított fakó arcot . . .

Már odafenn, az első pillantásra is, felismerni vélte, hanem a félszemén levő fekete kötelék miatt némi kételyei támadtak, melyekről most meg akart bizonyosodni, — de, mintha csak a viasztekercs lángja a múltat is bevilágította volna — kételyei egyszerre eltüntek és ő felismerte adeptus uramat.

Eközben egy alacsony tölgyfaajtóhoz értek.

Nemcsak Gábrielt, hanem még Johannest is elfogódás és csudálat borzongatta, mikor átlépte az alacsony küszöböt . . . .

Mintha valami ismeretlen hatalom egyszerre a mesék varázslóinak, vagy az ősidők századokat élt mágusainak földalatti, csudás műhelyébe ragadta volna, hol az alchymia csodái születtek és Hermes Trismegistos hármas lakattal s bűvös lánccal lezárt könyvéből szellemeket idéztek — olyan mysticus benyomást tett reá ez a nagy visszhangos terem, melynek ékbe futó magas boltozatait vasrúdakkal egybekapcsolt vaskos oszlopok tartották.

A nagy kohó ott sötétlett a terem északnak fekvő végében, vasernyőjével, mely a félhomályban olyan volt, mint egy roppant háromszögű csúcsos sapka, mely alól egy rengeteg nagy fekete emberfő tekint ki tüzet okádó torokkal.

Ez az örökké izzó tűz bántón rőt fényt lövelt a felhalmozott rejtélyes alakú tárgyakra . . .

Méhköpű nagyságú retorták, lombikok pöffeszkedtek vas háromlábakon s különös alkotású állványokon és tartókon. Rejtélyes felírású hasas tégelyek, különös alakú érc- és üvegcsövek, gömbök álltak a párkányokon, a fal- és oszlopokat ölelő állványokon ; közbe-közben nagy thékák szoronkodtak, teletömve tehén- és disznóbőrbe kötött óriási nagy kapcsoskönyvekkel, tányérnyi nagy pecsétekkel ellátott tekercsekkel, diplomákkal, továbbá avas, fakó pergamenek rejtélyes ákombákomokkal és jegyekkel teleírva. Nehéz illatot árasztottak a falak és a boltozatról lecsüngő szárított növény-kötegek és gyökerek s az a sok mindenféle szinű por és folyadék ; kigyók, békák, gyíkok és idétlen torzszülöttek, minők az összenőtt ikrek, a kétfejű és hatlábú állatcsudák.

A polcok tetején és a falakra aggatva állat- és madárcsontvázak megsárgulva, megfeketedve álltak a

kitömött állatok s madarak százai között s innenonnan egy-egy ember- s állatkoponya is vigyorgott elő fehér fogaival, sötét szemgödreivel.

Az ablak melletti sarokban pedig keskeny, koporsóforma faládából teljes emberi csontváz vigyorgott elő.

A közép boltozatról láncon csüngött alá az érc mécses, melyben szurok- és gyanta-keverékbe itatott csepű szokott égni és ennek sűrü füstjéből a rárakódó korom a vasláncot már majdnem combvastagságnyira növelte.

Mint a magasból alászálló Leviathán, csüngött alá a másik boltozatról — egy óriási krokodilus alakja.

Az ablakok mellett vékony cirkalomlábakon nagy csillagvizsgáló tubusok s homorú tükrök fenyegették az égboltot, a falra pedig nagy, megfeketedett csillagászati mappa volt feszítve a zodiacus tizenkét jegyével s egynémely híres horoscop-ábrával, ezzel szemközt pedig a másik falon egy világmappa függött mesés országrészekkel, fantasztikus alakokkal telerajzolva, miként azt az akkori leírások után elképzelték. Igy Herkules oszlopai valóságos oszlopoknak voltak rajzolva, a hajókat magához ragadó és elsülyesztő Magnes-hegy pedig sülyedő hajóroncsokkal volt körülvéve, tetején a bűbájos érclovaggal. A viharos Jóremény-fok felett Aeolus, Boreas szállongtak a levegőben, viharokat támasztva, s ettől fent délre a lotophagok országa mellett a kutyafejű emberek tartománya volt rajzolva, ezen túl pedig az a tartomány, hol az embereknek egy szemük volt és ezt is a mellük közepén viselték.

A laboratórium fő bútorzatát — a kisebb-nagyobb asztalokon, thékákon és szekrényeken kivül — a közepén álló rengeteg nagy faragott asztal alkotta, néhány

magashátú bőrözött székkel — és ezen az asztalon is csudálatos rendetlenségben hevertek mindenféle instrumentumok.

A kohókban és olvasztókban pattogott, lobogott a tűz, az olvadt érc fütyült, sivított, mert a laborans uram ugyancsak alágyújtott — és most egy hordónyi nagy címeres rézmozsárban tört, zúzott valamit, csak úgy kongott bele az egész épület.

Az adeptus fontoskodó arccal vizsgálta a süvítő, fortyogó tégelyeket — és bár nem talált semmi hibát, az öreg legényt mégis — szokása szerint — jól összeszidta és leszamarazta.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az aranycsinálás titka.

— Úgy látom, laboratóriumom kegyelmednél is méltánylást talál, baccalaureus uram — valamint nálad is, öcsém és tanítványom, ki egykoron e kincses bányáját a tudományoknak örökölni fogod, mint utódom, és nagy müveletem folytatója, — szólott a tudós jóleső büszkeséggel . . .

Bizony-bizony egész vagyonba került ez a gyűjtemény és sok országot bejártam érte vizen és szárazon

— de különösen nehéz arany márkákba és ducatokba került a bibliotékám.

Mikor Olaszországban valék — hónapokig, évekig időztem a kolostorokban, s ezeknek bibliotékáiban s ahol valamelyes szép kéziratot, vagy hártyát találék, drága pénzen lemásoltatám . . . De most térjünk a dologra.

— Eddigi alchymiai munkálkodásomban — melynek egész életemet szentelém, — folytatá a tudós ünnepélyes hangon — két thesist állíték fel, mint tanulmányaim és kutatásaim extractumát.

Pro primo : lehet-e olyan folyadékot találni, mi a nemtelen fémeket arannyá változtassa ? Erre ez a felelet :

Ily keverék feltalálása, ha nem is lehetetlen, de szerfelett nehéz — és roppant sok idő, és még több vagyonnak a pocsékolásával járna . . . Mert ahol arany nincs, ott aranyat ne is keress !

— Aranykeresési experimentumaimat azért második thesisem kérdésére alapítám, és pedig :

Pro secundo : hol vagyon és miképpen vagyon az arany ?

Erre a felelet ez : Arany mindenütt vagyon, élő embernek és állatnak a vérében, de legfőképpen bizonyos füvekben és plántákban. . . csakhogy úgy elrejtve, hogy segélyül kell hívni az alchymiát, a tüzet, a savakat, hogy belőlük kivonhassuk és fémmé tömöríthessük. Tehát én az első módot elhagyám, de nem azért, mert agyrémnek, képtelenségnek tartom, hanem mert költséges és hosszadalmas — és a második szerint kezdém az aranyat keresni . . . És ebben támogat maga a tudomány, maga a természet. Mert, hogy csak egy példát mondjak, honnan veszik a lepkék a szárnyacskáikat ragyogtató arany himporokat ? Honnan a boga-

rak a szárnyaikon lévő fényes aranyat? ... De honnan veszi legkivált Juno pogány istenasszony madara — a fenséges pávamadár tündöklő tollazatát? Ezen annyi van az aranyból, hogy szinte csodálatos .... A tollakat pedig a vér praeparálja, világos tehát, hogy ebben kell az aranynak rejlenie folyós állapotban ... A páván kivül vagynak még számtalan tengerentúli madarak, miknek tollazata fényes arany; s vagynak honunkban a vadkacsák! Ezeknek gácsérjai szintén zöldelő aranyos fejjel és nyakkal ékeskednek, etcetera ... etcetera.

Már ezelőtt húsz évvel feltárult előttem a természet ama nagy titka, hogy a plánták szintén aranytartalmúak .... és áldom az alchymiai tudomány fenséges geniusát, ki házamhoz vezérlé az adeptus uram ő kegyelmét, kiben ugyanezek az eszmék éltek ...

Ő is feltárá előttem, hogy a plántákban sok arany vagyon ... Nagy tudományára való kisérleteivel pedig szemmelláthatólag bebizonyítá előttem, hogy különösen sok arany rejtezik a nemes szőlőtőben s venyigében ... és mondom — kegyelmed is, baccalaureus uram, az első kisérlettől kezdve, szintén testtel és lélekkel híve leend az adeptus úr nagy tudományának, s vonzó, kellemetes személyiségének, miként én ...

Az adeptus uram e magasztaló dicséretre alázatosan lesütött szemekkel hajtogatá magát, és szenteskedő ábrázattal mormogá, hogy e nagy dicséretet meg nem érdemli ... de e közben villámgyors oldalpillantással vizsgálá Johannes arczát, hogy nem-e jelenik meg azon most is az a bizonyos gúnymosoly? ... De Johannes arca mozdulatlan volt, s mély komolyság honolt a vas vonásokon.

— Tehát most már a biztos ösvény megvan — és az alchymiában azt kell kutatnunk, hogy mi módon választhatnók ki nagy mennyiségben, kevés költséggel, a plántákból az aranyat? ... és ha ez megleend ... akkor együttes munkásságunk bizonnyal megtalálandja magát az ősanyagot: a materia primát is ... és ettől már csak egy lépés leend a minden élet forrása, a tudomány virága: a bölcsek köve is!!!...

Hangja ércesen zengett s betölté a visszhangos, oszlopos terem minden zugát és arca ragyogott a tudomány s a felmagasztosultság rajongó lángjától ...

A tudós aztán csendesebben folytatta:

— Hogy minden plánta közül a szőlővessző ad legtöbbet e királyi fémből, az nagyon természetes! Mi végből tehát az én titkos tételem ez: Az aranynak a jóféle borokkal természeti egysége — atyafisága és titkos sympathiája vagyon, és e sympathiát öregbítik a föld savai, de különösen a napnak kimagyarázhatatlan munkássága ... azért összegezve az eleddigieket — e szavaknál felállott s fekete talárjában olyan volt, mint a setét tudományok alvilági fejedelme; szemeiben a diadal lángja lobogott, érces hangja pedig betöltötte az egész laboratóriumot; — kimondom, hogy igenis véglegesen megtalálám az aranykészítés titkát és a szőlőből az alchymia isteni tudományával színaranyat nyertem ...

Ezzel egy kis fekete bőrládikót tett az elámult Johannes elé, ki egészen elfeledkezve magáról, hitetlenül bámulta a benne lévő lencse, borsó nagyságú színaranydarabkákat, melyek bágyadtan fénylettek a kohók és a belopódzó napsugár fakó fényében!

— Ez már kézzelfogható bizonyíték — nemde baccalaureus uram? — kérdé az adeptus is vinnyogó,

diadalmas hangon — itt már a kételkedésnek helye nem lehet !

— Igen, a kételkedés itt már megbocsáthatlan szarvas hiba volna — vágott közbe a professzor — s él bennem a remény, hogy egykoron nemcsak az Oriens minden aranyát csaljuk ki tégelyeinkből — de megtaláljuk az alchymiának ama nagy titkát is — hogyan lehet nemtelen fémeket tiszta színaranyá változtatni. Természetesen — reményeim foglalatjába kegyelmed nagytudományú munkásságát is beleértém, baccalaureus uram, és eszméitől nagyon sokat remélek, ha egyesült erővel keressük az érczek eme nagy titkát . . .

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az adeptus diadala.

Az adeptus azzal biztatta a tudóst, hogy az izzó tégelyek három nap mulva fogják fáradságuk eredményét megmutatni. Ez alatt a három nap alatt Johannes tudományát a házigazda annyiszor igénybevette, hogy az adeptust majd megette a méreg és az irígység és ahol csak tehette, ellenkezett, disputált vele...

A harmadik napon majdnem komolyan összetűztek egy török alchymista kézirata felett, mit a tudós Johannesnek adott lefordítani, a ki el is végezte ezt a munkát. Efelett heves disputa kerekedett, de abban is Johannes lett a győztes.

Mikor a disputa után ketten maradtak Gábriellel — ez, szokott heves, fellobbanó modorában, csunyául szidni kezdé az adeptust — és olyan szavakat ejtegetett el, miket nem lett volna jó annak meghallani.

— Ugyan hallgass már — inté őt Johannes — ebben a házban még a falaknak is fülei vannak! — Jóformán rá sem ért szavait befejezni, mikor a falat borító táblák egyike nesztelenül félrecsuszott, az adeptus görbe alakja lépett be gúnyos vigyorgással és mulatni látszott a két ifjú zavarán.

— Nil admirari, baccalaureus uram, — nevetgélt gúnyosan. Ezt a rejtek ajtócskát a házban mindenki ismeri. Kegyelmed pedig, studiosus Gábriel, még most is olyan halaványi, mintha nagyon megijedt volna.

— Nem szoktam félni, sem megijedni! — csattant fel ez sértetten.

— No — no — ilyet egy jó kereszténynek nem szabad mondani! — mondá olyan leplezetlen gúnnyal, mi Gábriel vérét majdnem kitörésig forralá . . .

— Nem értem, — vágott közbe gyorsan Johannes, hogy minden összetüzésnek elejét vegye, — mi köze van a vallásnak a félelemhez?

— Sok! Igen sok, drága baccalaureus uram, úgy látszik, kegyelmed jó keresztény létére szintén feledi a sátán incselkedéseit és a megkisértetést . . . felelé kenetteljes, feddő hangon . . .

— Éppen mivel jó keresztény vagyok, csupán csak egy félelmet ismerek: az isteni félelmet . . . s Gábriel studiosus barátom is csak ebben a félelemben lélekzik — de nem másban!

Az adeptus elhalványodott és szikrázó szemével majd Gábrielt, majd Johannest méregeté.

— Nem akarok ugyan kételkedni a baccalaureus ur hitében — mondá aztán nyugodtságot erőltetve, de akik tagadják a jó és rossz szellemek létezését, azok nem lehetnek erősek a hitben — már pedig közös tudományunk — az alchymia sem alapszik máson, mint éppen . . .

E perczben megnyilt a kis rejtekajtó — és Sylvius Montanus uram lépett be.

— Kövessenek kegyelmetek a laboratóriumba . . . Az adeptus úr ma délutánra igérte az eredményt . . . és kegyelmed, baccalaureus uram, lássa meg, miként születik a szőlővenyigéből az arany . . . Eközben komoly mosollyal megindult a laboratórium felé.

Amint beléptek, az adeptus mindjárt a süvöltöző, izzó tégelyek körül kezdett forgolódni — és a tudós szavaira diadalmas, ragyogó arcával felelé:

— Nagyszerű eredményt ígérnek tégelyeink. — Izzításunk jól halad — és máris megkezdődött az arany concentrátiója . . . Nézze csak, illuminatissimus, az előjelekből bizton merem állítani, hogy ezuttal szép summa színaranyat nyerendünk . . .

— Adja Isten, — mormogá ez sötéten — hanem igaz . . . a nehéz gondok közt majd elfeledem kegyelmedet módszerünkkel megismertetni . . . Ismerje meg titkunkat egészen az utolsó szóig, hogy aztán benne sikeresen közremunkálkodhassék.

Mint már mondám, a legtöbb aranyat a hegyaljai venyige rejtegeti magában. — E venyigét, nehogy idegen elemek keverődhessenek hozzá, nagy tégelyekben és olvasztókban hamuvá égetjük — és e hamvat napokig, hetekig a legerősebb tűznél fedett tégelyekben izzítjuk . . hozzáadva némely titkos keverékeket, s végre az edény fenekén összegyülekezik és concentrálódik az arany. A színarany ! — De még hiányzik egy és más, hogy ezzel a nevezetes találmánnyal felforgathassuk a világ mai rendjét . . . hiányzik — mint már említém — módszerünk tökéletessége és olcsósága ! Ugyanis nem tudjuk a venyige hamvából az arany egész mennyiségét kivonni és azok a csekély aranyszemecskék, melyek a tégely fenekére szállnak, csak napok, hetek, sőt hónapok után való szakadatlan izzítással válnak ki és értékük ötvenszerte csekélyebb, mint a felhasznált tűzrevaló és a hozzá való ingredientiák értéke . . .

Két éve már, hogy kohóimban folyton lángol a szén parazsa, életem összes munkásságát, vagyonom legnagyobb részét már felemészté e lángoló Molochnak tüzéhes gyomra s az a pár aranyszemecske, amit nyerénk, ezredrész értékével sem bír annak, mit már kohóink gyomra és tégelyeink felemésztének.

— Nemsokára e titoknak nyitját is megtaláljuk.... no, de nem mondok többet.... szólt közbe az adeptus biztató hangon és sokat jelentőleg hunyorgatott hozzá...

— Ez tesz némelykor komorrá, töprengővé. A vagyonom folyton apad, az arany csak úgy repül erszényemből és már — nem tagadom — családi kincseim nagy része elolvadt a kohókban — elolvadt kis hugom félretett hozománya is, mely pedig szép summa vala nehéz szűzmáriás aranyakban. — És mindezért annyi aranyat sem kaptunk vissza, a mennyiből két karikagyűrücskét lehetne kovácsolni...

Johannes összerezzent, mert a tudós hangjában tompa panasz és elfojtott kétségbeesés rezgett és arcza is mély csüggedést árult el...

De az adeptust is nagyon meglephette a kitörés — mert mindenről megfeledkezve — átnyilalón éles tekintettel kémlelé a házigazda gondteljes arczát, ki mintha magának beszélne — csendesen folytatá:

— A mai nap is — miután az adeptus ur felemlíté, hogy több szekér venyigére és ingredientiákra lészen szükség — mert most már nagyban kell a kísérletekhez hozzá kezdenünk — megnézém pénzesládámat. Alig pár arany kongott a fenekén! — és csak elszörnyedék, midőn végig tekintettem azon a számokkal teleírt tabellán, melyre a kiadott summákat és értékeket jegyzém... Nehéz, komor csüggetegség fogott el... egyik gondolat a másikat ölte, támasztotta fel fejemben...

— Spero spiro, doctor illuminatissimus! Borus napokra szép hajnal következik, s a csüggedés után a siker pálmája int! Célt érünk, célt! — szólt közbe az adeptus prófétai hangon.

— Úgy van, célt érünk! Ez az erős hit és remény él bennem is! — mondotta rá Johannes olyan komoly és meggyőző hangon, hogy az adeptus először karikára nyitotta csodálkozásában azt az egy szemét, azután pedig elfordulva, diadalmasan elmosolyodott.

A tudós komor arcát e biztatásokra jóleső mosoly világítá meg és szavai mellé lassan bólintgatott fejével:

— Hisz a reményt én sem vesztém el, mert úgy gondolkodám, hogy a meglévő venyigehamuból nyert arany szemecskék világos és biztató tanúi annak, hogy munkánk nem hiábavaló, nem lehetetlenség, nem ábránd! Csupán annak módját kell kitalálnunk, hogyan lehet kevés tűzrevalóval — és egy két órai izzítással — az egész venyigehamut színaranyá változtatni. Ekkor aztán enyém a világ! Enyém a mérhetlen gazdagság és hatalom!... Ezért kértem tehát szívbéli barátomtól egy találékony ifjat... Ezt kegyelmedben — hála az én kebelbéli barátomnak — meglelém — s mi hárman addig keressük, míg kitalálandjuk e módszert — és én érzem, érzem, hogy kitaláljuk... Ki kell találnunk, habár mindenemet: házam fedelét és utolsó bútordarabomat kell is a kohók tűzgyomrába vetnem....

Az agg tudós utolsó szavainál szilajon emelte fel száraz karjait — miközben sötét szemei a fanatikus rajongás tüzében égtek.

— Oh, arra nem kerül a sor, nagyon tudós professzor uram — szólt közbe legédeskésebb hangján az adeptus — ki egyetlen szót se szalasztott el a beszélgetésből. — A kegyelmed nagy és kitünő tudományának elébb-utóbb győzedelmeskedni kell az akadályokon... aztán várjuk el a mai eredményt is!

Laborans — szüntesd meg a tüzet — hadd következzék most már a hülés processusa és a tömörülés — parancsolá a fujtatóval zakatoló Ábrisnak, ki ennek a parancsnak látható örömmel engedelmeskedett, mert nem volt nap, hogy magában százszor, ezerszer el ne átkozta volna ezt a bolondoknak és ördögöknek való végnélküli tüzelést.

— Oh, — a doctor úr már régen biztat engem! — felelé a tudós megint elkomorodva — de azután — mintha megbánta volna szavait, — nyájasabban folytatá: Dr. Christophus Castellanus az, ki immár két éve, hogy megosztja hűségesen és önfeláldozóan a tudomány munkájának terhét és fáradalmait. Ő virraszt egyedül és őrködik éjjelente a laboratórium kohói mellett, engem nem hagy virrasztani, mivel öregségem már nem birná el a fáradalmakat. Legtöbbször ő vállalkozik a nagy utakra és hozza hóban, fagyban, viharban, szélben, nyaktörő hegyi utakon a szőlővenyigét a messzi Hegyaljáról ezer bajjal, ezer viszontagsággal küzködve . . . s jutalma . . .

— Érdemeimen felül dicsér, doctor illuminatissimus — hebegé megzavarodást és szerénységet színlelve az adeptus — a jutalmazás ellen pedig tiltakoznom kell . . .

E pillanatban hatalmas gőzgomolyok, fortyogás, dohogó sistergés tölté be nagy zajjal az egész helyiséget, mert az izzó tégelyeket — gyors lehülés végett — vízzel telt dézsákba állították.

— Ez a kisérlet legutolsó processusa, hogy a kiváló és ereszkedő aranyszemecskék gyorsan a fenékre concentrálódjanak . . . . . Szerény szavaira pedig csak azt mondom, hogy a most még szegény Sylvius Montanus leróhatatlan nagy és sok hálával

tartozik kegyelmednek, adeptus uram — de majd a gazdag Sylvius Montanus bőven meg fogja érte jutalmazni.

— Oh, — én már elvevém jutalmamat — hálálkodék az adeptus, a tégelyek közt forgolódva — s többre nem vágyom.

— Oh, juventus ventus — kiáltá derülten a tudós, elértve a célzást . . . akkor hát csak siessen . . . hadd lássuk az eredményt — és ha csak akkora aranyat nyerünk . . . .

Nem folytatta tovább, mert az adeptus lázas gyorsasággal borogatá ki egymás után mindhárom tégelyből a salakká égett hamut a talaj kőkockáira — azután hangos örömkiáltást hallatott:

— Victoria! Victoria! — kiálta rekedt vércsevisongású hangon, győzelmesen villogó tekintettel, azután egy darab diónyi és több mogyorónagyságú, megfeketült színarany darabot rakott a fogóval a tudós elé — ki örömében és meglepetésében egy ideig szólni sem tudott, csak mámorosan égő tekintettel bámult a fénytelen aranydarabokra . . .

De Johannes is kimondhatatlanul meg volt lepetve — és az adeptus végre megérte azt az örömet, hogy ezt a változatlan vas-arcot — a meglepetéstől szinte elhalványodni és megmeredni látta . . . .

— Jupiter bicornis Ammon! — szólalt meg végre az örömtől lelkendező hangon az agg alchymista — nézze csak meg jól, baccalaureus uram . . . . nézze . . . arany, tiszta színarany . . . Végre hát diadalt ülünk . . . s annyi aranyunk lesz . . . mint a föld egy királyának sem . . . Oh, deos immortales, minő pompás eredmény. Jó úton haladunk s a tudomány végre mégis csak győzedelmeskedik. Tehát e fényes eredménynél én is

befejezem — amit az előbb félbehagytam .... kedveltem .... adeptus uram — kegyelmedé az érdem, hogy a helyes ösvényre találtunk .... tehát az ez után következő kisérlet aranyrögéből fogja Bártfa városának legjobb ötvöse a kegyelmed és Anna kis húgom jegygyűrüjét megönteni ... Ez most már megváltozhatlan akaratom ...

— Oh, — akkor még ma beállítom a tégelyt, hogy mielébb megszülessen ez az arany! — felelé vad örömmel az adeptus ...

Johannes kezéből pedig egyszerre csak kihulltak és szerteszét gurultak az aranydarabok — s mindkét kezével az asztalba kellett fogódznia ...

— Mi lelte kegyelmedet, baccalaureus uram — hiszen olyan sápadt lett, mint a halál? — kérdé megütődve a tudós házigazda.

— Talán a meleg, s a kohók gőzei, hebegé rekedt, elfuló hangon Johannes ... s kitámolygott a laboratóriumból ...

— Ezt pedig meg kell kegyelmednek szoknia — mert ezentul szintén részt fog venni az experimentumokban, kiáltá jó kedvvel a távozó után, kit Gábriel karjaival átfogva támogatott ....

Az adeptus komor, vésztjósló tekintettel nézett utánuk és valami fenyegetésfélét mormoltak ajkai.

— Jőjjön csak, doctor úr, — szólítá magához a tudós. Nem csudálatos dolog ez? Venyigéből készült aranyunk színezete és massája, éppen olyan, mint azé a címeres füles serlegé, melynek párját a mult alkalommal adtuk el Cornides uramnak ...

Ennyit hallottak, azután becsapódott utánuk a nehéz tölgyfaajtó, mire Johannes a megkönnyebbülés sóhajával támaszkodott a folyosó hideg falához ...

— Mi bajod, mi történt? — kérdé aggodalmasan Gábriel.

— Semmi, már elmult... Vártam rá, de mégis rettenetesen hatott rám ez a kijelentés! Annácska e szörnyetegnek a neje! Még gondolatnak is szörnyű és észháborító! dörmögé mély izgatottsággal. Hanem te jól viselted magadat, Gábriel! Uralkodtál magadon, s most már bizom benned....

— Hisz tudtam én is! Annácska könnyek közt megvallotta nekem, ámbár te rá akartad beszélni, hogy nekem mit se szóljon róla! — felelé némi szemrehányással hangjában.

— Ne vedd rossz néven! Féltem, hogy majd nem tudod türtőztetni magadat! — viszonzá engesztelő hangon....

— Hanem, úgy-e, ez nem fog megtörténni, Johannes?

— Nem, míg én élek! — kiáltá összeszorított fogakkal Johannes, miközben kezei fenyegetőleg ökölbe szorultak.

Nego... nego, et semper negabo!

Az adeptus és Sylvius Montanus ezalatt megvizsgálták s megmérték az aranyat, azután felmentek a dolgozó szobába, hol sokáig eltanakodának azon: micsoda okok és befolyások működhettek közre, hogy e kisérletnél oly tetemes mennyiségű arany választódott ki a venyigehamuból? . . .

— Kezeskedem kegyelmednek, hogy következő kisérletünknél legalább tyúktojás nagyságú aranyak fognak a tégelyek fenekére rakódni! . . . .

A tudós izgatottan ugrott fel székéből és szemei felvillantak.

— Bizonyos ebben, doctor uram? — kérdé mohón, az adeptus kezeit lázasan szorongatva.

— Majd meglátja kegyelmed! — erősítgeté ez diadalmasan. Azonban e kisérletnél megint tetemes kiadásaink lesznek! Ingredienciáink elfogyának . . . . . és a venyige-massa is kevés leend . . .

Sylvius Montanus elsápadt . . .

— Pénzes ládám egészen üres . . . Cornides uram pedig új kölcsönről hallani sem akar, amig a régit vissza nem fizetjük neki . . . Hol vegyünk hát pénzt? — és tenyerébe hajtott fejjel, gondteljesen eltöprenkedett e kérdésen. Egyszerre azonban felkiáltott:

— Csudálatos, hogy kegyelmednek se jutott eszébe! Ez aranydarabok közül a legnagyobbakat eladjuk az ötvösöknek és szép pénzeket kapunk értük.

— Hová gondol — doctor illuminatissimus — jajdult fel az adeptus egészen elszörnyedve — kérje a magasságbélit, hogy ez a profán gondolat ne ártson a jövendő sikernek ! Eladni az ősaranyat — az alchymia csodás szülöttét . . . addig, míg egészen kezünkben nincs a titok kulcsa ? Hová is gondolt, nagy jó uram ? ugyan hová ? . . . .

— Igaz, igaz ! — hebegé a tudós egészen megszégyenülve, — de hát akkor hol vegyünk pénzt ?

Az adeptus görbe vállait vonogatta és szánakozólag mosolygott :

— Kegyelmednek még vagynak tetemes értékű arany- és ezüstmarhái — ezeket kell eladni vagy zálogba tenni . . .

— Még ezeket is ! — kiáltá a tudós fájdalmasan — ezeket a drága emlékeket — miknek örökké a családban kellene maradniok, boldogult édes szülém násfáit, kösöntyüit — édes apám drága emlékeit — ki halálos ágyán fogadtatá meg velem, hogy úgy őrizem minden darabját, mint szemem világát . . .

Az adeptus mindezen ellenvetéseket hidegen megmosolyogta :

— Ez baj — mondá azután édeskésen, de gondolja meg kegyelmed — a kisérletek végén állunk — hogy rusticusan fejezzem ki magamat — csak egy paraszthajszál választ el bennünket a nagy sikertől s mérhetetlen gazdagságtól ! Most akar kegyelmed meghátrálni ? ?

— Oh ! . . . meghátrálásról szó sincsen, adeptus uram, — nem, amíg élek és lélekzem — mondá összeszorított fogakkal . . . .

— Akkor hát ne sajnálja azokat a családi klenodiumokat is áldozatul hozni, illuminatissimus — foly-

tatá rábeszélő hangon, miközben minduntalan a nagy ablak felé tekintgetett, mintha ott történnie kellene valaminek — hiszen, ha már annyit áldozott, most a végén tíz annnyitól sem szabadna visszariadni.... azután, megbocsásson kegyelmed kemény szavaimért... de egy idő óta alig ismerek ez érzékeny tusakodást látva, kegyelmedre...

— Igaza van, adeptus uram, megrovást érdemlek, amiért annyiszor elfog a csüggetegség!....

Ezután rövid számítást téve, megbeszélték, hogy másnap együtt viszik zálogba Cornides uramhoz a családi kincsek utolsó darabjait s egyúttal több szekér hegyaljai venyigét és ingredientiát vásárolnak, hogy az aranykészítéshez nagyban hozzáfoghassanak....

A legmélyebb tanácskozásba voltak elmerülve, midőn a tudós egyszerre csak ijedten felkiáltott:

— Per amorem dei! Mi történik odakünn? Nézze csak, adeptus uram!... Hiszen ez tűzvész! incendium! — kiáltá szörnyűködve és az ablakhoz rohant, melyen át izzó vörös fény világlott be a szobába...

Az adeptus szemeiben pokoli öröm lángolt, mig elgondolta:

— Ezzel a kis incendiummal nyakát fogom törni a baccalaureus uramnak...

Azután ő is az ablakhoz lépett.

— Szerencse, hogy ez az erős Boreas másfelé veri a lángot, különben vége lenne a drága laboratóriumnak is... Úgy látszik, erre nem számított a baccalaureus uram! — mondá fagyosan....

A tudós riadtan fordult hátra:

— Micsoda! Őt vádolja kegyelmed? — kérdé egészen lesujtottan...

— Őt — és senki mást — gondoljon meg kegyelmed jól mindent . . . kinek lenne másnak érdekében?

A tudós összeszorított fogakkal bámult a lobogó lángokba, mialatt a száraz venyigehalom szalmaként égett s pár pillanat mulva hamuvá lőn az egész.

— Mennyi arany megy veszendőbe — sóhajtá azután, midőn az erős északi szél még a maradék hamut is tisztára elseperte és betette az ablakot . . .

— Igen, már csak kimondom az igazat, a baccalaureus uram nekem ellenségem, irígyem . . . ezt régen láttam, sőt párszor illuminatissimusnak is említettem — kezdé húzódozva az adeptus, mintha nehezére esnék a vádaskodás, midőn a tudós kérdőleg szegzé rá szemeit . . . azután ördögi ügyességgel olyan vádakat koholt Johannes ellen, hogy a tudós kezeit csapkodta össze abbeli szörnyűködésében, hogy ilyen megátalkodott képmutató lélek lakik a baccalaureus becsületes külseje alatt . . . mert az távolról se jutott eszébe, hogy az adeptus szavaiban kételkedjék, hanem egész lesujtottan hallgatott . . . .

— Különben engedjen időt kegyelmed és a baccalaureus uram alattomos gonoszságáról önnönmaga is meggyőződhetik . . . ezzel zárta be vádaskodásait az adeptus, ki szinte tombolt örömében, hogy Johannesnek ennyire bekötötte a koszorúját . . .

— Ez a mai nap a meglepetések napja! Nézzük meg, micsoda infernalis muzsikálás ez az én csendes portám előtt? — kiáltá el magát a tudós csodálkozva — mikor a kapu előtt egyszerre csattogó réztányércsengés, dobpuffogás és klarinétsikoltozás hangzott fel . . .

Az adeptus már e hangokra is könnyedén összerezzent és sajátságos rezgés futott át fakó arcán, de hát még, mikor a künnlevőket megpillantotta . . . .

Egy talián vándorkomédiás csapat produkálta magát a kapu előtt betanított kutyák, majmok és hollók csapatával. Az egész ház a kapufölötti ablakba gyült, de midőn a toronyszoba ablaka megnyilt s a tudós és az adeptus alakja is láthatóvá lett — a komédiás csapat az elé az ablak elé vonult — mintha megismerte volna, hogy ott van a ház ura és gazdája . . .

A tudósnak különösen feltünt egy sötétarcú, herkulesi termetű férfiú, ki mázsás vasrudakkal, nehéz golyókkal labdázott és patkókat tördelt szét . . .

— Nézze csak kegyelmed, adeptus uram — mondá — mennyire hasonlít ez a zsivány képű athléta Cornides uramhoz, a mi pénzkölcsönzőnkhöz . . . .

— No, ezt a hasonlatot nem köszönné meg Cornides uram, ha hallaná ! — felelé az adeptus erőltetett, éles nevetéssel, a mivel zavarát leplezte . . . és mikor a tudós hátat fordított neki, villámgyorsan néhány titkos jelet váltott az óriással és intett neki, hogy távozzék.

E félbeszakítás után újra folytatták az elhagyott tárgyat, s mivel eközben alkonyat felé hajolt a nap, az estebéd előtti időt az adeptus a tudós szobájában töltötte és segített neki a drágaköves ékszereket, az arany- és ezüstmarhákat leltározni, mert másnap korán reggel akartak útrakelni.

Ez alatt az idő alatt a két ifjú a kert elvadult utain bolyongott . . . . és mikor alkonyodni kezdett, a ház felé indultak.

— Eredj előre, Gábriel, gyujtsd meg a világot a könyves szobában, — szólalt meg Johannes. Gábriel szótfogadott — s nemsokára Johannes is követte.

A folyosókon már egészen sötét volt s így csak akkor vette észre a vén legényt, mikor ez mellette mély hangján megszólalt :

— Én vagyok, susogá szapora gyorsasággal . . . Tán hasznát tudja venni, babéros uram, amiket mondok. Az adeptus uramat éppen most láttam nagy titkosan konspirálni azzal a taliánus komédiással a kertfalak mögött . . . Ugyan, hogy lassan suspitoltak, de annyit mégis kifüleltem, hogy az adeptus színaranyat kért tőle, amaz meg ki nem vert olasz ducatokról és zechinokról beszélt . . . Éjfélkor újra találkoznak a kert végében.

Johannest e felfedezésre valami sejtelmes öröm- és előérzet borzongatta végig . . . mintha valami megsúgta volna neki, hogy ez a találkozás lesz minden titoknak a kulcsa . . . . mindkét kezével megragadá tehát a vén legény karját.

— Eresszen, babéros uram — eresszen — sietnem kell — mert elalszik a tűz . . . akkor pedig jaj! Megesznek elevenen!

— Csak azt mondja még kelmed — suttogá, hol találkoznak? . . .

— Mondom, éjfélkor, a fiastyuk feljövetelekor a kert végénél — ahol a fal be van düledezve. Ott szokott az adeptus uram is kijárni!

Ezzel a vén legény — mint az árnyék, olyan nesztelenül osont tovább a lefelé vezető lépcsőkön . . . . . Johannes pedig benyitott a bibliothekába, vagyis a könyvesházba.

E szobában nem valami sok könyv maradt ugyan, mert java részét a bibliothekának a tudós a laboratóriumba hordatta le, s ami itt volt, azt is vastag porréteg fedte, miután a tudós csupán az alchymiai és fizikai művekben buvárkodott, noha ezek is szemnek, észnek igen értékes művek voltak. Krónikák, görög, római klasszikusok, bölcsészeti- és történelmi

munkák — gondosan írva, szépen festett arabeskek közé font kezdőbetűkkel és apró miniatür képecskékkel diszítve.

A legfelső polcon, félig a kiülő párkány mögé csúszva, egy elfeledett templomi énekeskönyv hevert, melynek vastag pergament levelei több helyen maguktól szétnyiltak.

A szétnyilt helyeken porladozó fodormentalevelek közt — melyet »Boldogasszony tenyerének« nevez népünk áhítata — egy többszörösen összehajtogatott vékony hártyaszelet rejtőzött, mely a régi kastély pontos tervrajzát mutatá . . .

Johannes az első percben nem sok fontosságot tulajdonított neki, de egyszerre eszébe ötlött, hogy a laboráns nem egyszer mondotta, hogy az olasz minden bizonnyal a gonosszal áll szövetségben — mivelhogy olyan »köd előttem — köd utánam« formán tud eltünni, vagy előteremni — sőt még a falakon is keresztül-kasul mászkál és esküdözött, hogy nem egyszer világosan hallotta, amint a falak bensejében járkált valaki . . .

Gyorsan övébe rejté hát a tervrajzot s ezt jól tette, mert ebben a pillanatban a multkori kis fali ajtó megint megnyilt és az adeptus uram fakó arca hajolt be rajta . . .

— No lám — hát kegyelmetek vagynak itt? — szólalt meg gúnyos vihogással . . . Erre nem is gondoltam . . .

Erre Johannes is átment a nagyszobába, hogy megfeleljen neki, de éppen ebben a pillanatban jelent meg a tudós magas alakja — így hát hallgatott és mély főhajtással üdvözlé a házigazdát.

Ez azonban köszöntését nem is fogadta, csak egy hideg, haragos pillantással mérte végig . . . és az egész

estén egyetlen szóra sem méltatá, hanem tüntetőleg folyton az adeptussal vagy kis hugával beszélgetett.

— Úgy látom, már megkezdődött az aknamunka — gondolá — s az adeptus uram, úgy veszegetem észre, jól befeketített bennünket a doctissimusnál! . . . No, hát jól van, majd mi is ráhágunk egy kicsit ennek a viperának a fejére . . . s most érezte csak, hogy amit ő eddig csak ellenszenvnek tartott, az gyűlölet, határozott gyűlölet az adeptus iránt . . .

Úgy tett azonban, mintha a házigazda neheztelését észre sem venné, és a legelfogulatlanabb arcot mutatta.

— Kegyelmed, adeptus uram, ide üljön a jobb oldalamra, te pedig, kis húgom, baloldalamon fogsz ülni . . . mondá székébe ereszkedve, noha eddig mindig Johannes ült a tudós házigazda jobbján . . .

A mai fényes siker örömére még bor is került az asztalra egy hólyagos ezüst kancsóban, olyan öreg, mint a tudós maga. Tokajnak híres, aranysárga tüzes bora volt ez, melynek oly nagy szimpathiája vagyon a nemes ércekkel . . .

Vacsora közben a házigazda felköszönté ékes, dicsérő szavakban az adeptust és sikeres további munkálkodásukra ürítve billikomát, elburkolt szavakban a kitüzött drága jutalomra emlékezteté, miközben szemeivel sokatjelentőleg a mellette ülő Annára hunyorgatott . . .

A billikomok összecsengtek, de Johannes és Gábriel felé — mintha ott se lennének, egyik se nyujtotta serlegét.

Azután az olasz állott fel és virágos szavakkal köszönte meg a nagy jóakaratot, csak azt sajnálja, — úgymond — hogy az a sok venyige olyan meg-

foghatatlan módon elégett — itt győzelmes tekintetet villantott Johannes felé — különben ennek hamvából színarany almákkal kedveskedett volna, mert kiváló jó égi aspectusok alatt plántált venyige vala. — No, de ami késik, az nem múlik . . . mondá és erősen fogadkozott, hogy jövőben senkisem fogja őt megakadályozni munkájában.

Éppen nem volt nehéz kitalálni, kivel akarja éreztetni e szavak fullánkjait.

És Johannes érezte is ezt!

Mert arca halálsápadt lett és sötét szemeiben kitörni készülő villám cikkázott. Alig tudta türtőztetni magát, hogy a kárörvendőn vigyorgó adeptusra ne rohanjon, de mégis hideg nyugalmat erőszakolt magára . . .

Ellenben Gábriel, ki előtt egyszerre világos lett, hogy a venyige felgyujtásával barátját gyanusítják, arcán a méltatlankodás sötét pírjával szökött fel helyéről és a forrongó indulat reszkető hangján kiáltá:

— Nagybátyám — csak nem fogja kegyelmed elhinni, hogy . . .

— A te neved, míg nem kérdeznek, hallgass! — riadt rá a tudós fagyosan parancsoló tekintettel.

Az estebéd végén a tudós ujra kitüntető nyájassággal invitálta meg szobájába az adeptust még egy kis bizalmas beszélgetésre — és anélkül, hogy köszönt volna nekik — kegyeltje karján elhagyta a nappali szobát, mire Johannes és Gábriel szintén eltávoztak . . . Annácska pedig halkan beszólítva Ábrist, nehéz szívvel ült le rokkája mellé.

A vén legény erre az asztal leszedéséhez látott, egyszerre azonban a legnagyobb meglepetéssel mutatá az öreg Dorka nénőnek:

— Né, te né! Ugyan mi lelhette a babéros uram serlegét? Nézze csak, egészen be vagyon horpadva, mintha csak egy vasmarok indulatos szorítása roppantotta volna össze!

— Hát bizony azt... az roppantotta össze, laborans uram...

Mert Johannes még akkor is lázongó indulatoktól űzve sietett végig a folyosón, de nem szobájába ment, hanem ki a kertbe, az est békés, megnyugtató csöndjébe...

Ettől az utálatos gyanusítástól egészen leverve, összetörve érezte magát...

Csendességet, magányt óhajtott, minden porcikája a hangtalan sötétség után vágyódott... hogy lecsillapuljon, hogy higgadtan gondolkozni tudjon...

Léptei tompán dobogtak a puha, begyepesedett utakon, amint szilajon fel-alá járt....

— Mily elvakultság! — csikorgá — égő homlokát egy vén fa derekára hajtva — mily elvakultság!... Ez az ördögi szellem csakugyan annyira behálózta már ezt az eltévelyedett agg tudóst, hogy nemcsak kincseit, aranyát lophatja el, hanem még huga kezét is neki igéri!... nem, ennek nem szabad megtörténni!

Érezte, hogy neki is tennie, még pedig gyorsan tennie kell valamit, mert az adeptus megérezve bennük az ellenséget, megkezdte már ellenük az aknamunkát, hogy innen eltávolítsa...

Agyában egymást űzték, kergették a gondolatok anélkül, hogy ki tudott volna ezek zűrzavarából bontakozni.

— Sylvius Montanus egész massa aranyat tett elém — mormogá, — mit venyigehamuból olvasztottak... Ez tény!

És mégis lehetetlenség! — kiáltá öklével nagyot csapva a mohos fatörzsre. — Tagadom, tagadom és mindig tagadni fogom! Az arany-venyige tébolyos álom, őrületes képtelenség! Lehetetlenség! Hamuból nem olvaszt aranyat senki!... Ehhez az Istenség, maga a teremtő őserő szükséges! De hát akkor, hogy tudott az adeptus mégis aranyat kapni ki a tégelyből? Ez a kérdés! Ez itt a bökkenő! Ebben valami ördögi praktikának kell rejlenie...

Heves léptekkel járt fel-alá a bozót sötét tömegében, törve, zúzva az ágakat, majd ismét nagyot csapott öklével a faderékra.

— Mondom, lehetetlenség, képtelenség! — Mondom és életemmel erősítem! Nego... nego, et semper negabo! És esküdjék bár össze ellenem minden emberi ármány és ravaszság — azért én mégis meg fogom Sylvius Montanust e tébolyos álomtól menteni!

És mintha e fogadását nemcsak a komor, sötét éj, de a reszkető világú csillagok is hallani akarták volna... indulatos szavaira a sötét égbolton egyszerre kigyult, biztató szelid fényében ragyogva a szép esti csillag...

Az éj titka.

Gábriel megunta a hosszas várakozást, meg aztán el is álmosodott — azért hát lefeküdt, úgy, hogy mikor Johannes a szobába lépett, már az ágyban találta.

— Hogy hamarább elaludjál, elbeszélek neked valamit — mondá az ágy mellé ülve.

— Miért akarsz te engem mindenáron elaltatni? Hogy lerázz a nyakadról! Hohó, így nem alkuszunk. Neked valami terved van! — tréfálódzott Gábriel, ki anélkül, hogy sejtette volna, eltalálta az igazat . . .

Johannes kényszeredetten nevetett, azután ugyanolyan tréfás hangon oly ügyesen másra terelte a beszédet, hogy utoljára Gábriel maga emlékeztette az igért történetre.

— Úgy-e, a mi közös barátunkról lesz benne szó? — kérdé.

— Majd meglátod! Most pedig hallgass, kezdem!

— Két esztendővel azelőtt, hogy te a ferrarai universitásra kerültél, az egyetem diákjai között volt egy különös csodabogár: Castello Gondolfonak hívták.

Senki se tudta volna megmondani, hogy hány esztendős, annyira pergamentszerű volt az ábrázatja, bal szeme alatt pedig egy feltünő nagy, tűzvörös anyajegy sötétlett, ami visszataszító, félelmes kifejezést kölcsönzött amúgy is halott fakóságú arcának.

Évek óta járta már az aulát, anélkül, hogy valami egyetemi rang elnyeréséért versenyzett volna — s olyan titokteljesen élt a város végén egy ódon, düledező háznak a padlásszobájában, hogy senki sem tudta mit csinál.

Tanulótársaitól egészen visszahuzódott, de annál inkább kereste a professzorok kegyeit — és csúszómászó alázatossággal, hizelgő, mézes-mázas beszédével csakhamar meg is nyerte valamennyi pártfogását.

— Ejnye, de hasonlít ez az ipse az adeptus uramhoz, — mondá nagyot nevetve Gábriel.

Johannes ajkán rejtélyes mosoly vonult végig:

— Hejh, de nagy is volt ám a becsülete a professzor urak előtt! Csak a nagy Lipsius Duranternél nem ment semmire — bárhogy hizelkedett és alázatoskodott is neki . . . Ez az egyeneslelkű, nagytudományú férfiú a többi professzorok kedveért megtűrte ugyan óráin és megengedte, hogy az alchymiai laboratóriumban és a bibliothekában buvárkodjék. Egyszer azonban rajtakapta, amint ez az ipse azokat a leveleket olvasgatta, melyeket a te nagybátyád Sylvius Montanus uram írt — ekkor aztán kitiltotta a bibliothekából, de ez már nem sokat használt; az elolvasott levelek titkát többé el nem vehette tőle.

Egy reggelen aztán szőrén-szálán eltünt Ferrarából; senki sem tudta hová lett, de nem is törődött vele senki, mert az egész várost egy nagy hamis pénzverő bandának az elfogatása tartotta lázas izgalomban.

A bűnösök, a még a rettentő kínvallatás közben is, állhatatosan tagadtak mindent és nem árulták el cinkostársaikat.

Ezalatt a városba addig semmi idegennek sem volt szabad bejönni, míg csak nem igazolta magát, éjjel pedig se ki, se be nem eresztettek egy lelket sem . . .

E módon akarták a megugrott cinkosokat kézrekeríteni, kik a börtönbe csempészett levélkéjükben elfogott cimboráiknak tudtára adták, hogy bejönnek a városba — és akármi módon, de megszabadítják őket.

Az elfogott öt pénzhamisító kerékbetörését azonban a vérbiróságnak el kellett halasztania, mert épen ez időre estek az egyetemi diákok hagyományos álorcás farsangi ünnepélyei, melyeken a tanács és a polgárság is részt szokott venni.

Ezeken a napokon a város fenekestől fel szokott fordulni s mindenki csak a mulatság és vigalom után töri magát. A város kapui kinyílnak s az utcákon és házakból hullámzik, özönlik a nép, kivált mikor a nagy menet beláthatatlan hosszú sorban megindult . . . Azt a változatos, tarkabarka képet még megközelítőleg sem lehet leírni, aminők ezek a menetek szoktak lenni . . .

— De hiszen e meneteken én is résztvettem! — vágott közbe élénken Gábriel.

Johannes fejét csóválta:

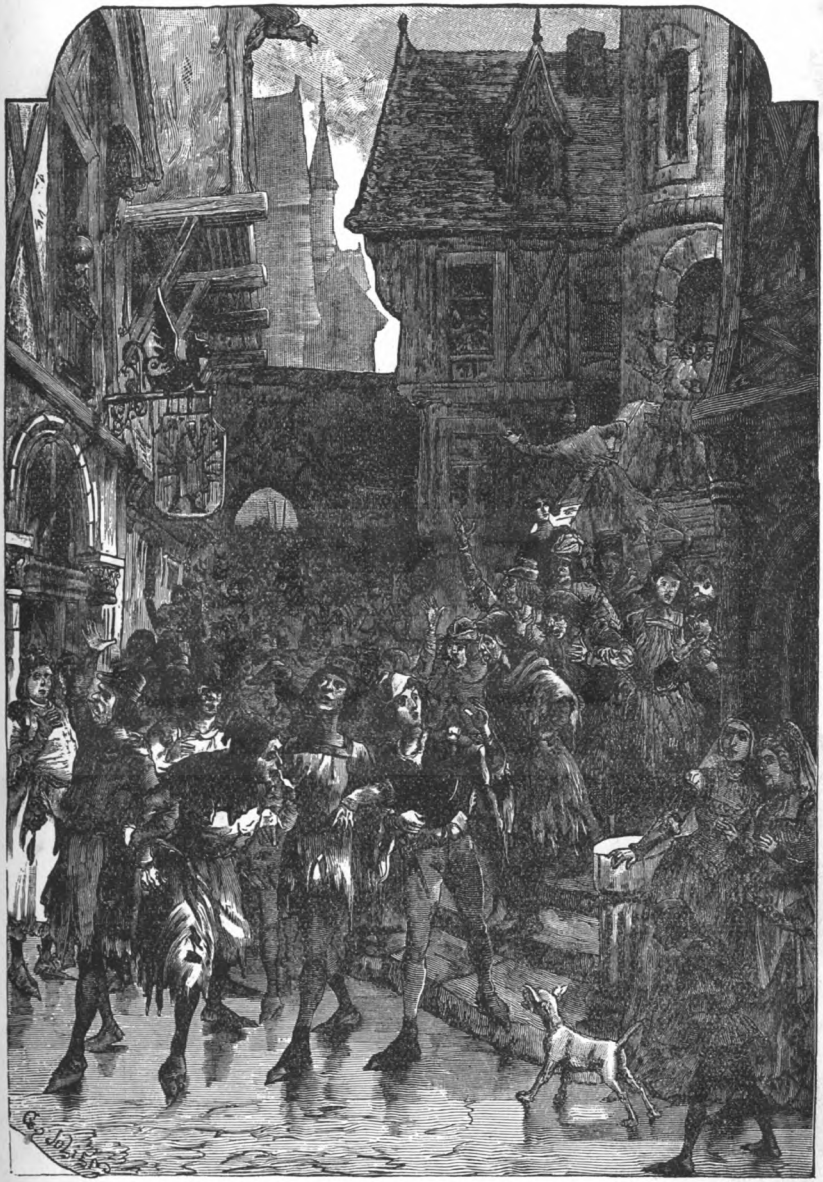

Az egyetem farsangja Ferrarában.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

— Pár év előtt még egészen mások voltak és sok olyan meg volt engedve, mi a te időnben már nem volt szabad. Teszem a lófuttatás, tűzijátékok eregetése! A bolondok főbirója, akinek minden parancsát teljesíteni kellett!

Továbbá elhagyták a farsang temetését és a Bábel-tornyát attól az időtől fogva, mikor ezeknek a zürzavara alatt a börtönöket fel akarták törni . . .

Az ünnep második napján mindenkinek feltünt a menet elején levő négy farsangoló. Bolondnak, apródnak, lantosnak és kulcsárnak voltak öltözve. Álarc nem volt a képükön, de a felismerhetetlenségig ügyesen voltak kifestve.

Voltak, kik az apródban Castello Gondolfot hitték felismerni, a bolondban pedig egy óriás termetű vándorkomédiást, ki sokat járt hozzája s kit házigazdája előtt távoli atyafiának vallott . . .

Mikor a menet, mint valami rohanó áradat, a börtönépület elé ért, a föleregetett röppentyűktől néhány épület kigyuladt és az erre támadt nagy tumultusban vagy harmincan, élükön ama négy álarcossal, villogó tőrökkel rohantak be a börtönépület folyosóira s ki akarták a foglyokat szabadítani . . . Csakhogy ezúttal a folyosók őrizve voltak és a támadóknak meg kellett futamodniok . . .

Erre megint nagy zavar kerekedett a városban — a kapukat bezárták — de akkora már Castello Gondolfonak bottal üthették a nyomát, mert észrevétlenül kisurrant a kapukon három cinkostársával és a farsangi mulatozás örve alatt készen tartott lovakon tova vágtattak.

A farsangi ünnepélyek után végre kerékbe törték az öt pénzhamisítót. Erre a véres látványra minden élő lélek a piacra tódult.

Az elitéltek közt volt egy vereshajú júdásforma szaracénus izmaelita is, kit Rubennak hívtak — s mint legnagyobb bűnöst, őt végezték ki legutoljára.

Ennél lábtól kezdték a tagok összetörését. Mikor a vihodár már harmadszor görgeté át térdein fölül a kereket — kínjában vért tajtékzó szájjal ordított fel: „Éliás prófétára esküszöm — nem én vagyok a legbűnösebb. A kínpadon nem vallhattam, mert megesküdtem, de itt a halál révén kivallom, hogy Castello Gondolfo tett engem és társaimat gyilkossá s gonosztevőkké! Az egyetem ünnepén a városban volt és . . .“

Többet nem mondhatott; a nehéz kerék mellén gördült át s vérbe fojtotta további szavait, mert a vérbiró már elkésetten intett a vihodárnak . . .

Akik ismerték a szelid, szorgalmas és alázatos Castello Gondolfot, nem hihettek mást, mint hogy az elitélt halálfélelmében félrebeszélt.

Johannes itt észrevette, hogy Gábriel mélyen elaludt . . . s mivel ezt akarta ő is — hát nesztelenül fölállt:

— Hála Istennek, csakhogy elaludt! — mormogá elégedetten, legalább szabadon cselekedhetem! — Hanem most már itt az idő, közeledik az éjfél, a kísértetek és gonoszok órája! — suttogá, a homokórára tekintve. — Sietnem kell, hogy megtudhassam mi végezni valója van az adeptus uramnak azzal a haramiaforma komédiással?

Ezzel szorosabbra csatolta övét, leakasztva róla a calamus, pergamen és téntának való hosszúkás tasakot . . . azután tőrét próbálta meg, vajjon elég könnyedén jár-e tokjában . . .

— Mindenre el kell készülnöm . . . mormogá és elfujva a gyertyát, halk léptekkel a kertbe vezető

ambitus felé suhant, melynek sötét homálya egyszerre elnyelé magas alakját.

Egy csillag se ragyogott az égbolton és a fák között alaktalan, vak sötétség uralgott . . .

Ép ezért egyenes irányban és sebesen csörtetett előre, tüskén, bozóton át, nehogy az utat eltévessze.

Egyszerre megvillantak a tudós és az adeptus ablakai, melyeken halvány világosság szürődött ki a holló szárnyánál feketébb éjszakába . . .

— Az adeptus uram még szobájában van — gondolá — s erre még gyorsabban törtetett előre.

Már-már attól félt, hogy elvesztette a helyes irányt, midőn akkorát botlott, hogy majd elesett a tüskével benőtt falomladék köveiben.

Most már csak jó buvóhelyet kellett keresnie, mert ott volt a kitüzött helyen . . . az omladéknál.

Nemsokára talált is egyet. A fal tulsó tövében egy egészen fává nőtt, vén bodzabokor virult, melynek ágai túlhajlottak a fal rovátkáin, a kertből pedig az iszalag kapaszkodott rájuk szövevényes indáival — s ekkép oly sürü lugast alkottak, mely világos nappal is biztos rejteket szolgáltatott volna.

Ide mászott fel és elrejté magát az ágak között, mert e helyről mind a két oldalt szemmel tarthatta.

Csak most jutott eszébe, mikor feszülten figyelt minden neszre, hogy minő veszélyes kalandra vállalkozott.

Ő egyes egyedül van — ellenfelei pedig ketten . . . egyikük herkulesi erejű athléta ki vaspatkókat tördel, mázsás súlyokkal labdázik . . . és egyik se haboznék őt egy tőrszúrással örökre elnémitani, ha felfedeznék . . . Hiszen e magányos helyen még segélykiáltásai is nyom nélkül enyésznének el a mélységes éjszakában . . .

Egyszerre a távoli hóhérház kutyáinak dühös csahólása harsant fel az éj csendjében.

— Ahá! . . . az egyik fenevad már közeledik . . . s önkénytelenül szorítá meg tőre markolatát.

Csakugyan nagysokára nehéz, dobogó léptek közeledtek és mintha e lépteknek lassú visszhangja kelne — a ház felől is ismétlődtek halk ágrecsegés kiséretében . . .

Közeledik a másik fenevad is . . .

Mint az őszi éjjelek vándor madarainak síró kiáltása, olyanforma jelhang rezdül át egyszerre az éj csendjén — s ugyanilyen felelt vissza a kert bokrai közül — mire nemsokára két sötét alak találkozott össze az omladéknál.

— Az ember a nyakát törheti ennél az átkozott düledéknél — dörmögé cifra káromkodás között egy mély hang. Világíts ide, mert nem jutok épkézláb keresztül . . .

— Nem nagy kár volna érted, ügyetlen! Sylvius Montanus majd felismert. Nem tudsz más alakot ölteni a vándorkomédiásénál? Máskor magad s lehetőleg észrevétlenül jőjj! — mordultak rá bosszús, elégedetlen hangon . . .

Erre az adeptus köpenye alól egy kicsi tolvajlámpát vett elő, melynek halvány világánál Johannes megismerte a délután látott herkulesi termetű komédiást.

— Mi a hét ördögöt keresgélsz! — kérdé azután, mikor átjutott, mert az adeptus minden bokorba, minden fa alá bevilágított lámpájával.

— Az én collégámat . . . a baccalaureus uramat! sziszegte ádáz fogcsikorgatással . . . Ez az átkozott fickó nincsen a szobájában.

— Úgy, akkor én is segítek keresni! Ez a kis szerszám örökre elhallgattatja, ha megcsipjük! — és egy széles pengéjű tőrt húzva ki övéből, ő is a kereséshez látott,

Johannes szíve nagyot dobbant s vére rohamosan lüktetni kezdett. Tehát már ezt is tudja... Lassan kihuzá ő is gyilkát és erősen markába szoritá, mert a két jómadár már nagyon is közel keresgélt buvóhelyéhez.

— Fogadok, hogy nincs itt — s annyi elővigyázat mellett, titkunkról sejtelme se lehet.

— No, nem tudom, nem sejti-e, mert nagyon ravasz fickó. Mozdulatlan, hideg arcáról mitse lehet leolvasni. De jól van, most ne vesztegessük vele az időt, majd elnémítom én ő kegyelmét más módon is... a méreg nem csinál zajt...

— Igaz! és neked hatalmas mérgeid vannak... Tudod az ízetlen, szagtalan perugiai méreg, amivel Andorás uramat...

— Hallgass, te barom! — rivalt rá az adeptus mély megvetéssel, ne tanítgass engem!... Neki veszni kell — mondom — és veszni is fog, mert alighanem rám ismert — pedig félszememet mindig bekötve hordom.

— Hát nem tudod valamivel leétetni azt a vörösséget szemed alól? — kérdé erre társa, egészen megjuhászodva.

Az adeptus nem felelt, hanem lámpáját maga mellé helyezve, egy mohos kődarabra ült.

A lámpa sugarai éppen ráestek s megvilágíták a balszeme alatti vörös anyajegyet, mely szinte izzani, lángolni látszott fakó arcán.

— Hanem most a dologra. Azt már tudod, hogy holnap megint Bártvölgyén kell lenned, hogy mint

Cornides uram, zálogba vehessed a tudós Sylvius Montanus utolsó kincseit . . . Hahaha! Ezzel aztán minden drágaságát magunkhoz kaparítottuk . . . Ami még van, alig ér 30—40 aranyat!

— Ezt jól csináltad . . .

— A pénz felét olyan aranyakban fizesd, amelyek csak arannyal vannak befuttatva. Ne vesztegessük rá a jó Szűz Máriás magyar aranyakat!

— Úgy lészen!

— Éjszakára pedig itt légy az ékszerekkel és billikomokkal, hogy a drágaköveket kiszedhessem és az aranyat beolvaszthassam.

— Itt leszek éjfél tájban és a toronynál várlak.

— Most pedig add elő a színaranyat és bontsd ki az iszákot . . . itt az adeptus felállott és lekanyarítá vállairól bő köpenyét.

Ez egyszer tóga nélkül volt, mi megmutatá görbe alakjának csontvázszerű soványságát. Derekáról széles övet oldott le, melyen elől-hátul bő tarsolyok lógtak, melyekből apró tekercseket rakott át társa iszákjába.

— Olvasd te is! . . . Ne, öt csomag velencei zechino; ötszáz darab siciliai veretű arany. Hétszáz darab ducato, tiz csomag nagy Szűz Máriás magyar arany, ezer darab királyos kis magyar arany . . . El ne feledd megmondani, hogy a francia és spanyol aranypénzek verő billogaival siessenek és a legkeményebb acélba vessék, hogy éles domborzatot adjanak a verésnél . . .

— Több nincs?

— Több aranypénzt nem készíthettem, mert ezt az átkozott baccalaureust és a professzor kis öccsét hozta a pokol nyakamra . . . Nagyon óvatosnak kellett lennem, nehogy a pénzek kiverését meghallják!

A gyanunak még csak árnyékát sem szabad felkeltenem.

— Miért nem teszel velük is úgy, mint Andorás urammal?

— Mondom — úgy teszek mikor eljön az ideje... s ez most már nagyon közel vagyon... noha ezekkel nem lehet olyan könnyen elbánni, mint gondoljátok; — mondá fogain át szűrve a szókat... Aztán el valék foglalva annak a vén bolondnak a hóbortjával is... hanem ez egyszer nagyra van ám velem... mogyoró- és diónagy aranydarabokat olvasztottam a hamuból, most pedig ezt az alma nagyot produkálom neki... Hahaha... hallod... a hamuból... Hej, ha tudná, hogyan kerül bele!

— No, már az igaz, ilyen bolondot még nem láttam... minden kincsét odaadja, elégeti a kohóban és századrészét se kapja vissza...

— Hjah, ez a rögeszme!... De ez jó nekünk!

E szavakra az adeptus rekedt, gúnyos hahotára fakadt és vele hahotázott sötétképű társa is...

— Valóságos ördög vagy! Mindig mondtan én, hogy te vagy a lelke, feje társaságunknak... Hanem te, Gondolfo — mégis kár ezért a sok drága színaranyért... Olvassz ki neki csak lencseszemnyi nagyokat... Ez, amit most hoztam, majdnem ezer kis aranyat megér...

— Ostoba vagy, mint mindig — vágott közbe az adeptus durván. — Ha ökölnyi nagy színarany almákat olvasztok is ki neki, az mind visszakerül hozzánk. És ha nem kerülne — akkor is meg van húszszorosan fizetve a tudós drágaságaival!

— Azt mondod, visszakerül?... nem értem!

— Mert tökfilkó vagy s úgy látom, töviről-hegyire el kell mindent mondanom, nehogy valami bolondot

beszélj el társainknak. Ez a vén hóbortos aranycsináló annyira hatalmamban van, hogy ha akarom, még a háza fedelét is elégeti a kohóban. Testestől-lelkestől az enyém, hiszen a kis huga kezét is nekem igérte, csakhogy magához láncoljon . . . és a legelső nagy aranydarabból, mi a tégelyekből kikerül, készülnek a jegygyűrűink . . . Ha egyszer majd férje leszek a kis leánynak — lesz rá gondom, hogy az én kedves aranycsináló gazdám valami természetesnek látszó halállal itthagyja ezt az árnyékvilágot, akkor pedig — mint kis hugának az ura — én leszek javainak az örököse s minden visszakerül, amit neki adtunk . . . és akkor egész bátorsággal működhetünk itt. A világ minden országának pénzét csinálhatjuk anélkül, hogy rájönne valaki, mert itt, ezen az eldugott helyen, hol már vagy húsz esztendeje lakik az öreg békében, nyugalomban — ugyan kinek jutna eszébe utánunk keresgélni? Aztán nemesi kuria is ez a vén ház — az ilyen házba pedig, a tulajdonos engedelme nélkül, senki be nem teheti a lábát . . . Oh, ez áldott egy ország! Nincsenek e között a becsületes magyar nép között fogdmegek és kémek! Aranyért se kapsz egyet!

A sötétképű ember szemei csak úgy szikráztak, villámlottak az örömtől.

— Milyen ember vagy te! — mondá őszinte csodálattal. — Társaink oda lesznek az örömtől.

. . . Végre, hosszú tanakodás és tervelgetés után, az adeptus jelt adott a távozásra és amily óvatosan jöttek, ép oly óvatosan távoztak.

Mikor a két gonosztevő lépteinek nesze egészen elhangzott az éjszaka csendjében, csak akkor ereszkedett le Johannes is buvóhelyéről . . . Megállt és mélyen fellélegzett.

Az égboltozat ekkora már lassan-lassan kiderült s tele volt szórva csillagokkal és feje felett ott ragyogott a tejút, a fiastyúk szikrázó csillagaival . . .

Kimondhatatlan hálával tekintett fel az ég felé.

— Most már történhetik bármi — én őrködöm . . . és az ármányon győzni fogok! — suttogá . . . azután ő is árnyékként surrant vissza a sötét házba . . .

A fején tiport vipera.

Alig szürkült a hajnal, midőn nagy csengés-bongás között egy utazó szekér állt meg a kapu előtt.

Erre csakhamar megjelent a tudós is az adeptus kiséretében és felkapaszkodtak a terjedelmes vászonernyő alá, mire Ábris a mindenféle cók-mók között feladogatta az elemózsiával töltött iszákot és a tudós elefántcsontgombos botját, mely belsejében hosszú kétélű tőrt rejtegetett . . .

Midőn a szekér döcögve megindult, az adeptus fakó arcát még egyszer kidugta, nagy gőgösen lekiáltott Johannesre:

— Aztán jól vigyázzon ám az izzításra baccalaureus uram, mert a hamuból csudálatos eredményeket várok... és kegyelmedet teszem felelőssé, ha elhanyagolják! . . . Utolsó szavait azonban már elnyelte a kocsizörgés s nemsokára eltünt maga a kocsi is a mély út kanyargóiban, melyen a tudós Sylvius Montanus családi kincseinek és vagyonának utolsó darabjait vitte — hogy elzálogosítva ezeket is beledobja a kohók örökké éhes, izzó gyomrába.

* * *

Alig hogy a kapu becsukódott, Johannes meghagyta a vén legénynek, hogy őt a laboratóriumban senki se zavarja, — Gábriel pedig élt a szabadsággal

és kiment, hogy a várost és környékét kissé megszemlélje . . .

Johannes ezalatt egy percet sem késlelkedve végigment a keresztfolyosón és benyitott egy puszta, üres terembe, melyet lomtárul használtak és sarkaikból kivetett, töredezett ablaktábláin keresztül-kasul fütyölhetett a szél. Egyenesen az egyik sarok felé s rövid keresés után, öklével erősen ráütött a párkány egyik kidomborodó cifrájára — mire nagy zörgés, csikorgás és felkavarodó porfelhők között, egyik falitábla alásülyedt és egy szűk nyilás ásitott sötéten feléje, melybe, meggyújtva a kezében tartott viasztekercset, minden habozás nélkül belépett és eltünt . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Körülbelül egy óra mulva megint előkerült . . . Arca az örömtől és diadaltól ragyogott — s markában valami gömbölyded, sárgás tárgyat szorongatott . . .

A rejtekajtót becsapva, egyenesen a laboratóriumba sietett és nekifogott a munkának és Ábris el nem tudta gondolni, min dolgozhatik olyan serényen, mert majd a kalapács döngése és a reszelő csikorgása, majd pedig a fujtató lihegése és a tűz süvöltözése hallatszott szakadatlanul egészen késő napalkonyig . . .

És már az alkony utolsó árnyai terjengtek hosszan nyuladozva a visszhangos kőlapokon, midőn készen lett munkájával — és ekkor a reggeli utat a szokott óvatosságával még egyszer megtette . . .

— Ki miben vétkezik, abban bünhődik, adeptus uram, — mormogá megelégedetten, midőn a rejtekút ajtaját bezárta s minden nyomot óvatosan eltüntetett odaszórt porral és törmelékkel . . .

* * *

Este pedig mindannyian — még a laborans uram is — a nagy szobába gyültek, tehát ő is oda ment a vacsora után és víg beszélgetés között töltötték el az időt . . . Annácska a hárfán játszva, dalokat énekelt. Gábriel meg elbeszélte, mi mindent látott a városban, mire Ábrisnak is olyan jó kedve kerekedett, hogy végig produkálta a katonakorában tanult mókákat, melyeken még az öreg Dorka néne is a könnyezésig kacagott — szóval annyira jól töltötték az időt, hogy észre sem vették, midőn beköszöntött az éjfél — a kisértetek és gonoszok órája . . .

És a kisértet csakugyan meg is jelent; éppen az utolsó fövényszemek siklottak lefelé a homokóra tölcsérén, midőn egész váratlanul megnyilt az ajtó és a megrettent társaság előtt az adeptus uram állott fekete köpenyében, fakó arcával.

— Kegyelmetek miatt ezt az egész domiciliumot el lehetne lopni! — Szép házőrzők, mondhatom, ebben a zavaros időben . . . Hm! osztán még a laboráns uram is itt van a diszes társaságban, ahelyett, hogy a kaput őrizné, dorgálódzék a vén legény felé fordulva, ki annyira meg volt zavarodva, hogy csak ennyit tudott hebegni:

— Ugyan, hol is jött be hát, adeptus uram?

— Hát a kulcslyukon — hahaha! Hiszen kend szeiint a rosszakkal cimborálok, nevetett rekedt hahotával, mialatt lekeríté válláról bő köpenyegét . . .

— Különben ne zavartassák magukat, kegyelmetek! Ámbátor nem vártak ilyen hamar haza, azért tessék, csak folytassák tovább a vigasságot, hiszen én is szeretem az éneklést és mulatságot, hahaha! Úgy hallám, a baccalaureus úr szépen tud énekelni — mondá

gúnyos vihogással s ezzel Johannessel szemben letelepedett egy üresen álló karszékbe.

Ez a gúnyos hahotázás Johannesnek minden csepp epéjét felkavarta, — s nem állhatta meg, hogy egy kissé a fejére ne hágjon ennek a fullánkját öltögető viperának.

— Kitől hallotta kegyelmed? — kérdé fagyosan és oly merően nézett rá, hogy ennek le kellett szemét sütni előtte.

— Kegyelmedből nagyon jó inquisitor lett volna ezzel a nézéssel! — mondá tétován s zavart nevetéssel, — de én nálam kárba vész a tudománya . . .

— Igazán? — kérdé Johannes fagyosan és újra olyan lángoló tekintettel nézett az adeptusra, hogy ez végre is kijött a türelemből . . .

— Tulajdonkép mit néz hát rajta? — förmedt rá azután arcátlan vakmerőséggel . . .

— Kegyelmednek a csudálatos hasonlatosságát egy valakivel.

E szavakra az adeptus arcán két tűzvörös folt gyult ki.

— Úgy! hát iszen sok hasonló ember van a földön, és híres autorok bizonyítják, hogy az antipodusoknál pláne mindegyikünknek megvan a maga hajszálig tökéletes hasonmása, — válaszolá egykedvüséget tettető hangon.

— No, akkor a kegyelmedé már nincs az antipodusoknál, hanem Ferrarába vándorolt, mert az ottani universitáson láttam valami Castello Gondolfo személyében . . .

— Hahaha! Castello Gondolfo! — kacagott közbe Gábriel . . .

Az adeptus arcán egy vonás se mozdult, de az az egy szeme rémületes villogással szegeződött Johannesre.

— Talán valami nagyon vidám fickó volt az a Castello Gondolfo, hogy studiosus Gábriel olyan jót nevet rajta, tán kegyelmed is ismerte? — fordult most ehhez halálfehéren nevető arcával.

— Nem, Gábriel nem ismerte, csak hallomásból tudja, hogy Gondolfo uram — nehogy kerékbe törjék — elhordá az irháját a ferrarai alma materről . . . felelte helyette Johannes fagyosan.

— És miért akarták kerékbe törni? — kérdé Annácska is kiváncsian.

— Mert mérget kevert, okmányokat hamisított és hamis pénzt gyártott — úgy-e, adeptus uram?

Az adeptus arca zöldesbe játszott . . .

— Hogy merészel kegyelmed engem ilyen egyenesen invocálni? Én nem ismertem azt az embert — rikácsolá dühében reszketve . . .

— Hiszen csak kérdeztem — felelé Johannes, fagyos nyugalommal, mi ellenfele dühét még jobban fokozá, — mert azt akarom az egészből kihozni, hogy annak a lator Castello Gondolfonak balszeme alatt egy nagy tűzvörös anyajegy lángolt — és nagyon csodálkoznám, ha kegyelmednek bekötött balszeme alól, már csak az antipodusok theoriájánál fogva is, ez a vöröslő anyajegy hiányoznék . . .

— E méltatlan támadást keserűen megbánja kegyelmed és megbánják, akik kinevettek — hördült fel rekedten az adeptus hangja . . . azután ádáz tekintetével egyenként megfenyegetve mindenkit, kisietett a szobából, s arról tudták meg, hogy egyenesen szobáiba ment, mert úgy bevágta az ajtót, hogy az egész épület zúgott, dörgött bele.

— Mit csinált kegyelmed, babéros uram? — kérdé egészen elfehéredve a vén legény, kinek még csak ekkor jött meg a szava a nagy rémülettől.

— Mit tettél, Johannes? — kérdék remegve Gábriel és Annácska is. Dorka néne pedig csak reszkető kezeit kulcsolgatta egymásba.

— Egy kicsit ráhágtam ennek a mérget öltögető viperának a fejére — felelé Johannes rendületlen nyugalommal. — Hadd érezze, hogy a nyakát is meg tudom szorítani, ha marni akar . . .

* * *

Ettől az estétől kezdve, — míg csak a tudós haza nem érkezett, az adeptus uram nem mutatta magát a háziak előtt, hanem saját szobáiban főzte, fortyogtatta azokat az émelyítő szagú folyadékokat, melyektől a vén katona és Dorka néné gyomra folyton émelygett, mert az egész ház tele volt ezzel a szaggal . . .

Ellenben a laboratóriumba lesurrant napjában többször is, de csak akkor, ha a laborans maga nem volt ott, hajnalban, éjjel pedig a holdvilágnál a kertben mérges plántákat keresgélt . . .

De senki sem volt olyan boldog ezek alatt a napok alatt, mint Gábriel, ki Ábrissal egy puszta teremben a kard- és lándzsaforgatásban gyakorolta magát, melyeket a lomos kamarában talált néhány össze-vissza rozsdásodott páncéling és sisak társaságában. — Hejh, milyen ínye szerinti mulatság volt ez a vén katonának is!

Mindenki boldog s vidám volt. Annácska hárfázott, énekelt és ezüstös kacagása még az elvadult kert néma csendjét is felverte és a vén komor ház egészen

megifjodott, hogy nem volt otthon szigorú, világgyülölő gazdája, kinek rideg tekintete eltiltott minden vidámságot és száműzött minden mulatozást e falak közül.

Az adeptus elfojtott méreggel hallgatta e profánus zajongást — — és alig várta, hogy hazaérkezzék a ház gazdája és helyreállítsa a tudomány méltóságát megillető hangtalan csendet.

Egyik nap a másik után csak a megtorlás és bosszú terveivel foglalkozott s fogait csikorgatta, valahányszor Johannes hangját vagy lépteit hallotta. Meg akarta szerezni magának azt az elégtételt is, hogy csúfos elbocsáttatása előtt megalázza — porig alázza Johannest azok előtt, kik előtt visszatérése éjjelén olyan csufosan leálcázta . . . Hadd lássák ezek is, milyen az ő bosszúja és féljenek tőle.

Johannes is készült arra az elhatározó percre, hogy az adeptus uramat a behálózott Sylvius Montanus előtt leálcázza. Üres óráiban ő is az elvadult kertben keresett szórakozást. A nap már nyugovóra hajolt s Johannes egy mellékösvényre fordulva, éppen a házba készült visszatérni, midőn a bokrok szétnyiltak — és ő szemben állt az adeptussal.

E magányos helyen mindketten levetették az álarcot s annak mutatták magukat — amik valóban voltak: halálos, engesztelhetlen ellenségeknek.

— Mit keres itt kegyelmed! — förmedt rá magánkivül az adeptus.

— Azt, amit kegyelmed, noha én nem főzök se mérget, se mirigyet e plántákból. — És rámutatott az adeptus kezében levő belladonna s mandragora csomóra.

Az adeptus ajka pokoli mosolyra torzult.

— Hm! Tán bizony fél tőlem kegyelmed!

— Nem — csak óvakodom, mint a viperától! Elkerülöm, ha lehet — de, ha harapni készül — összetaposom.

Erre aztán az adeptusból kitört a gúny alá rejtegetett epe és gyűlölet.

— Eltaposod! — sivítá . . . A viperának méregfogai vannak! Vigyázz! Vigyázz! A balvégzet hozott téged utamba, Johannes Montanus-Ater. Itt ledobom az álarcot, mert gyűlöllek, mert ismered a mult titkait, így ha valami ér . . . legalább tudod, hogy kitől jő . . . Az én kezemtől . . .

— Kettőn áll a vásár, adeptus uram . . . Én nem gyűllölek, ennyire nem becsüllek meg, hanem megvetlek téged, te méregkeverő, okirathamisító, hamis pénzverő Cristophus Castellanus, igazi neveden Castello Gondolfo!

— Igenis, néked itt megvallom, az vagyok, Castello Gondolfo vagyok; — sziszegé szikrázó szemekkel az adeptus, de bizonyítsd be mások előtt, hogy csakugyan az vagyok!

— Bebizonyítom — és ha még ma el nem takarodol e vidékről — kerékbe törnek, mint cinkostársaidat.

— Bizonyítsd be, Johannes Montanus-Ater!

— Balszemed alatt egy tűzvörös anyajegy van, erről rád ismerek! Azért kötöd be a pofádat . . .

— Nézz ide!

Gúnyos hahota között rántá le az adeptus a fekete köteléket szeméről. A tűzvörös anyajegynek nyoma sem volt fakó arcán, csak egy nagy égési seb sötétlett a balszeme alatt.

Johannes elsápadt — az adeptus pedig pokoli hahotával kacagott ellensége fölsülésén.

— E sebet egy nagy tűzvész alkalmával kaptam, mikor sokakat kimenték a lángokból. A bolognai nemes tanács erről nagy, hiteles pecsétekkel ellátott diplomát állított ki, melyben bátorságom, önfeláldozásom annyira meg vagyon dicsérve, hogy még tiz arany zechino jutalmat is kaptam.

Azután vagyon még egy másik diplomám a párisi univerzitás professzoraitól kiállítva és megpecsételve, hogy én abban az időben, midőn Ferrarában az a bizonyos pénzhamisító banda grasszált és mikoron a pöre folyt — szorgalmasan frequentáltam a párisi alma materen az alchymiát és medicinát — már pedig azt el nem hiszi semmi bíróság és törvény kegyelmednek, hogy egy időben Párisban és Ferrarában is lehessek! E diplomák nálam vagynak — és most már jelents fel, Johannes Montanus-Ater a vérbíróságnak vagy a tárnokmesternek, mint hamis pénzverőt — méregkeverőt. — — E diplomák mindig erősebbek, mint a te szavad — és benne fogsz maradni a csávában, mint rágalmazó, nyelvedből pedig levágnak egy darabot.

Johannessel egyet fordult a világ . . .

— Azok a diplomák hamisítványok! — kiáltá dühvel . . .

— Lehet, hogy azok — kacagá fagyos gúnnyal — de bizonyítsa be kegyelmed. A bíróság kegyelmed szavára sem Párisba, sem Bolognába nem fog elmenni, hogy ezt konstatálja . . .

Ezt jól tudta Johannes is — s lesújtva érezé, hogy ellenfelével ezen a téren nem bir sikerrel megküzdeni.

Sylvius Montanus uram pedig az enyém, testestől-lelkestől az enyém! — kiáltá vad diadallal. Nála hiába árul be kegyelmed! Fogva tartom őt

alchymiai tudományommal, az arany hatalmával, ez pedig győzhetetlen, míg a föld föld, a világ világ lészen!

— A pokol okádott ki téged az emberek vesztére, te sátán! — kiáltott Johannes, nem birva dühével . . .

— Lehet — de azért Anna lányasszonyka mégis az én hitvesem lesz.

— Nem, míg én élek! — ordítá oly dühvel Johannes, hogy az adeptus hátraszökkent . .

— Mondom, az enyém lesz! — — te pedig Johannes Montanus-Ater, nemsokára tapasztalni fogod, hogy jaj annak, ki Castello Gondolfo útjába áll . . .

Johannes minden szál idegével tusakodott, hogy az adeptusra ne rohanjon . . . és ez úgy látszik észrevette, mert minden mozdulatát lesve, készen állott a futásra . . .

— Most pedig nesze — nyeld el még ezt is — kiáltá vad diadallal az olasz — a tudós, mint gyujtogatót, csúfosan ki fog kergetni a házából . . .

Mint egy megütött oroszlán, hördült fel erre Johannes s egyetlen ugrással az adeptusra vetette magát, de ez félrerugva gúnyos röhögéssel tünt el a bokrok között a beálló szürkület árnyéknövesztő homályában.

* * *

Sylvius Montanus uram, mint várták, a hét végén csakugyan hazaérkezett s egy nagy szekér venyigét hozott magával a Hegyaljából.

Még a szokottnál is mogorvább, komorabb volt, mert a hosszú út s a rázós szekér nagyon megviselte tagjait és rá se nézett senkire, hanem egyenesen a szobájába ment, hogy kipihenje magát.

De az adeptus azonnal felkereste és az egész házat a legfeketébben beárulta, úgy, hogy a tudós egészen nekivörösödött a méregtől — s mikor aztán így jól előkészítette a talajt — kirukkolt Johannes ellen szőtt ármányaival is — — aminek a vége az lett, hogy a tudós elhatározta, hogy Johannesnek, mint bizalmára érdemetlennek, felmondja a vendégszeretetet s útnak ereszti, mihelyt az izzítás be lészen fejezve.

— Így lészen jól, illuminatissime! És a nagy Lipsius Fabritius Duranternál is kösse be érdeme szerint a koszorúját . . . tüzelte még jobban a felgerjedt tudóst . . .

— Bizza csak reám kegyelmed! — viszonzá a tudós mogorván.

Diadalmas arcán jött ki tőle az adeptus — noha előre tudta, hogy így lesz, mert Sylvius Montanus csakugyan egészen az ő hatalmában volt.

Eközben elérkezett az esteebéd ideje.

A vén legény haragos tekintete, villogó szemei elárulták, hogy ő volt az első, ki pogányul kikapott gazdájától s alig lehetett a szavát érteni, midőn morogva az evéshez invitálta a két ifjút.

Sylvius Montanus hátrakulcsolt kezekkel már ott járkált fel-alá a szobában. Összeráncolt homlokán s lángoló tekintetén látszott, hogy forr benne a méreg. Kemény szavakkal korholta Annácskát is, amiért naphosszant kornyikált az ő távollétében s azzal fenyegette, hogy tűzrerakja a hárfáját, ha ez még egyszer megtörténik . . .

Mikor a két ifjú belépett, Annácska, ki ott sírdogált a szögletben — sebesen letörlé könnyeit és kisietett . . .

Az adeptus pedig megelégedetten vigyorgott, mint valami jóllakott ragadozó állat.

A tudós felkapta fejét. — Johannest csak egy haragos, lesujtó tekintet érinté, de Gábriel feje felett nyomban kitört a zivatar.

— Szép dolgokat hallottam rólad, amice, — horkant rá, eléje dobbanva — azért halljad, amit rendelek és parancsolok . . . Mától fogva kizárólag az adeptus uram parancsa alá helyezlek, csakis ő vele szabad társalognod s ő fog oktatni az alchymiai munkálatokba . . . Szigorú engedelmességet és feltétlen tiszteletet követelek irányában, értetted-e?

Gábriel megrettenve tekintett Johannesre, mintha ettől akarna tanácsot kérni. Ez azonban lesütött szemekkel és látszólag nyugodtan állt széke mellett . . .

— Oh, mi nagyon jó barátok leszünk Gábriel studiosussal — doktor illuminatissimus! — mondá az adeptus édeskésen. — Nemde, studiosus Gábriel?

— Nem barátságot, hanem szigort kérek én, kedves barátom — vágott közbe a tudós nyersen . . . És ha a szigor nem használ — nálunk is lészen carcer, sőt vessző is! punktum — — ezzel türelmetlenül intett, hogy üljenek már az asztalhoz.

Gábriel minden idegszálát, minden csepp vérét lázongani érezte e kegyetlen szavakra. Börtön . . . sőt vessző is! és ezt nagybátyja mondja . . . Nem is tudott hát tovább indulatainak ura lenni, hanem villogó szemekkel lépett nagybátyja elé és zihálló mellel kiáltá:

— Nagybátyám . . . én nem leszek — nem akarok tudós lenni . . . hanem . . .

— Gábriel! kiáltá elszörnyedve Johannes.

— Hagyja kegyelmed beszélni! — intett jéghideg, szigorú tekintettel a tudós . . . te pedig folytasd, amit elkezdél . . .

— . . . hanem fegyverforgató, vitéz katona akarok lenni. Erre vágyik, ezért lángol minden csepp vérem, minden gondolatom, most aztán nem bánom, üzz el, kergess a világba — — beállok az első csapatba — — kész örömmel ontom véremet hazámért és királyomért . . .

— Ez a kegyelmed praktikája — igenis . . . kegyelmed lázította fel Gábriel studiosust kitünő nagybátyja ellen . . . kegyelmed és senki más, baccalaureus uram! — mondá az adeptus, sovány ujjával vádlólag mutatva Johannesre.

E vádra azonban Gábriel lázongó indulattal toppant az adeptus elé:

— Hazudik — galádul hazudik kegyelmed! Nem tűröm, hogy Johannest rágalmazza! — rikoltá a haragtól vibráló hangon.

— Hallgass! — harsant fel a tudós parancsoló hangja. Azután egészen eléje állva, megsemmisítő gúnnyal méregeté tetőtől talpig az indulatoskodó fiút:

— Igy — így, tombolj, lázongj, te lelkes állat — te féktelenkedés, te szenvedélyek tárháza, te . . . ki csak addig vagy ember, míg a vér heve el nem ragad, azontúl pedig öklelő, támadó állat . . . Egy szót se többet! — Úgy lesz, mint mondtam . . . vagy . . .

— Nagybátyám! . . .

— Egy szót se többet! — dörgé a tudós, kinek magas alakja szemlátomást nőni látszott és az ősz, királyin méltóságos alak oly lesujtó, oly fenséges taglejtéseket tett s oly megsemmisítő hidegséggel beszélt, hogy még Johannes is összeszorulni érezé szívét . . .

— Most pedig essünk át mihamarébb az evésnek anyagi, durva munkáján, — mellyel fenntartjuk a gyarló testet — mondá nála szokatlan keserüséggel,

de már szokott hideg hangján — és visszaereszkedett karszékébe.

Az esteebéd komoran, hangtalanul folyt le, a tudós az egész ebéd alatt fel se nézett tányérjából, — az adeptus azonban folyton kihivó szemtelenséggel vigyorgott Johannesra.

Az utolsó tál ételt a házigazda meg sem várta, hanem felállott.

— Evés után jöjjön fel hozzám, kedves barátom — mondá az adeptusnak — és a könyves szoba kis ajtaján át felment szobájába.

Erre Johannes is feltekintett . . .

— Nos, miért nem vigyorog tovább is, doctor uram? — kérdé az adeptustól, ki sietve nyeldeste lefelé a falatokat . . .

— Kikérem az ilyen parasztos kifejezéseket, baccalaureus uram, — mondá dölyfösen, — különben, hogy a kegyelmed úri szavával éljek, vigyorogjon kegyelmed is, ha úgy tetszik . . .

— Én csak a komédia végén szoktam nevetni, — felelé Johannes komoly nyomatékkal.

— A komédia végén? Hogy értsem ezt? — kérdezte kihivó szemtelenséggel . . .

— Ahogy tetszik! — felelé Johannes kurtán.

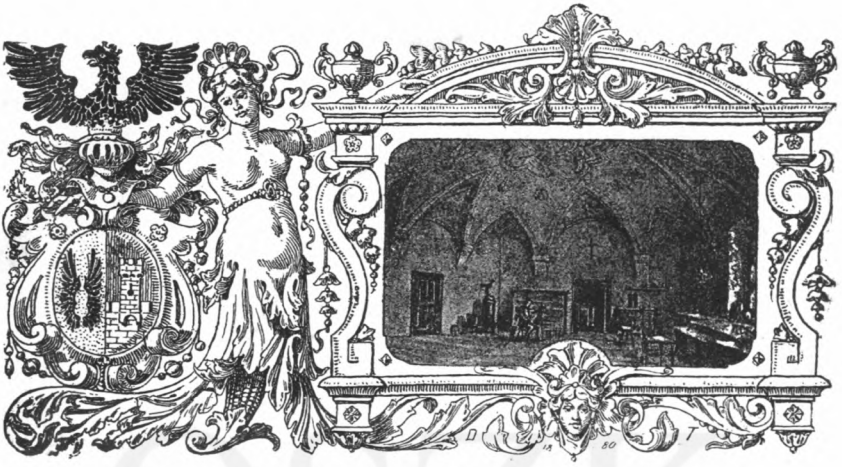

A csudálatos aranyrög.

A nagy homokórán öt óra pergett le.

Az adeptus ott sürgött-forgott a tégelyek között.

A tűz vörös visszfényében fakó arcán vad izgatottság és türelmetlenség lobogott . . . de nemcsak ő volt izgatott — hanem azok voltak mind valamennyien! . . .

— A baccalaureus uram bizonyosan ki hagyta hűlni a tüzet a mult éjszakán — szólt fitymálódva . . . Pedig tudhatná, milyen pontosan kell az izzítást vezetni — folytatá szemtelen hetykeséggel . . . No, de semmi, minden mesterkedése dacára is, mára nagy diadalt várok, mert hát idejében helyrehoztam a mulasztását.

— Ne ijesztgessen bennünket, doctor uram! — mondá a tudós komor homlokráncolással . . .

— Hahaha! No csak ne ijedjen meg mindjárt a doctissimus, nevetett kihivóan. A hamutömegen az átváltozás jelét látom — s merem állítani, hogy már ma csudálatos eredményünk fog lenni és e nap diadalaim legszebb napja lészen!

A tudós erre sebesen odalépett a már majdnem vörös izzásig hevült tégelyhez . . .

— Veszi észre a hamun az átváltozást magnifice domine? — kérdé alattomos oldaltekintettel.

— Igen, sejtem, — felelé ez borusan. Majd halkan hozzátevé: Oh, bár csak megint a multkorihoz hasonló lenne!! Erősen hozzá kell látnunk — domine doctor — mert segélyforrásaink már végleg kiapadtanak s ezután már a tégelyeknek kell adniok az aranyat kiadásainkhoz . . .

— És ezek adni, ontani fogják — mondom kegyelmednek — erősíté az adeptus, ki alig bírt örömével, hogy Johannest nemsokára a porig megalázva fogja látni, mert úgy volt kicsinálva köztük, hogy a kisérlet végén a tudós röviden megmondja neki, hogy haladéktalanul utazzék vissza Ferrarába!

— Bárcsak úgy lenne!

— Biztos lehet, doctissimus, hogy már ma legalább ezer arany forint árú rög kerül ki a hamuból . . . hangoztatá diadalmas mosollyal . . . A sok-sok ezernyi költségre tehát ma megint jó kamat fog következni. És ma én is boldog, a legboldogabb halandó leszek — mert ez az aranyalma hozza meg nekem azt a kis karikagyűrüt, mit oda nem adnék a világ minden kincseért!

Ezeket mondva, alattomos oldalpillantással sandított Johannesre, — de ennek arca változatlanul nyugodt maradt, csak a kohók izzása vetett rá rezgő, rőtt fényt . . .

Erre a tudós komor arca kissé felderülni látszott:

— Amit igértem — megtartom! — Anna kis húgom keze a kegyelmedé — mondá a tudós. És ebből az aranyból lesznek a karikagyűrük, melyeket Bártfa legjobb ötvösmestere készítend! — Míg beszélt, hidegen, célzatosan méregette Johannest és a tégelyek körül foglalatoskodó öccsének az arcát kémlelte.

— Akkor hát lángoljon a kohó, izzék a tégely! — kiáltá lázas örömmel az adeptus és néhány lapát szenet vetve a kemence lángoló torkába, maga állt a lihegő fujtatóhoz.

Hatot ütött mély, rezgő hangján a nagy óragépezet, midőn a tégelyt a tűzből kiemelték . . .

Mindenki arcán lázas izgatottság, lélekzetfojtott várakozás ült . . .

A nagy tégely izzott, sziporkázott és maró, süstörgő gőz tölté be gomolyogva az egész helyiséget, midőn tartalmát a nedves kőlapokra borították . . . Sziszegve, sercegve ömlött szét az izzó hamu . . . azután nehéz, tompa koppanás hallatszott . . .

Az adeptus erre rekedten, győzelmesen felvisított, mint a prédájára csapó keselyű:

— Hah, itt az arany, a tiszta ősarany — ez égi aranyalma! . . . rikoltá vad diadallal — s eltorzult arcán kéjes mosoly rángott végig . . . Győztem! Én győztem!

A tudós Sylvius Montanus szintén odarohant és mindkét kezét összecsapta, mert az adeptus egy pogácsa-alma nagyságú, egészen megfeketült aranyrögöt emelt fel a fogóval.

— Egész kis kincs!! . . . Az alchymia mégis győzött! — kiáltá elragadtatva. — Fiam, fiam! ölelj meg! És leírhatlan örömmel ölelgeté össze-vissza az

adeptust. Az vad győzelmi tekintetet röpített Johannesre, ki azonban higgadt, csendes hangon csak ennyit mondott:

— Vajjon csakugyan arany-e ez a megfeketült, fénytelen rög? . . . Jó lenne tán előbb megvizsgálni, akkor én is elhiszem!

— Hahaha! — kacagott az adeptus. A baccalaureus uram most kezd kételkedni! . . . No hát vizsgálja meg -- nerciriummal, ércvízzel — vagy amivel akarja . . . de esküszöm, hogy maga az ősarany se tisztább e venyige-aranynál.

Ezzel beledobta a fekete rögöt a vízzel telt csöbörbe, mire sziszegve, süstörögve merült a nemes érc az edény fenekére.

— Arany, tiszta színarany ez is — mint a multkori, bizonyítá a tudós is, nagy örömében egészen elfeledve Johannes iránti haragját. Hiszen nem ez az első, mit a hamuból nyerünk.

— No, hát vegye ki, domine doctor, a vízből, a doctissimus pedig sziveskedjék kettéfürészelni . . . Erős gyanum van, hogy nagyon furcsa arany lészen ez belülről, — mondá Johannes gúnyosan . . .

Az adeptus először csufondárosan vihogott, azután megvető ajkpittyesztgetéssel nyult a vízbe s odanyujtá a tudósnak a nehéz aranyrögöt, ki már kezében tartá a hajszál-vékony ércfürészkét, melyet Gábriel feszült várakozással nyujtott oda neki.

A fürészke könnyen mélyedt a lágy fémbe, alig húzott azonban néhányat az agg tudós, — már is meglepetve kiáltott fel!

— Hiszen ez belül üres!

Az adeptus elképedt:

— Az lehetetlen! . . . hebegé . . . lehetetlen!

— De igenis lehetséges! — kiáltá ekkor erős hangon Johannes — az adeptus elé dobbanva és vasmarkával mellen ragadá a meghökkent embert . . . Csak fürészelje tovább kegyelmed ezt az „égi aranyalmát". Sokat ér ennek a bele, még többet a magja, csak a csutkája keserű — s jaj annak, kinek a torkán akad. Ugy-e igaz . . . Castello Gondolfo?

— Mit merészel kegyelmed? Eresszen el tüstént! — ordítá ádáz szemforgatással . . . Illuminatissimus, ha rögtön ki nem dobja ezt a szemtelen frátert, hát itt hagyom a házat s lássa, hogyan boldogult nálam nélkül! — fenyegetődzött, miközben ugy fickándozott, rugódozott Johannes erős markában, mint egy horgon akadt angolna . . .

De Sylvius Montanus se látott, se hallott csak az aranyat fürészelte lázas gyorsasággal . . . és egyszerre elképedve felkiáltott:

Jupiter bicornis Ammon! . . . Az aranyrög belsejében ezüstlemezke, ezen pedig írás vagyon . . . Megfoghatatlan csoda!

— Olvassa csak, illuminatissimus, mi van azon a lemezkén! . . . Lám, ki hitte volna, hogy az aranyvenyigén még ezüst — az ezüstön pedig betük teremjenek . . . Nos — hát mit szólunk ehhez, Castello Gondolfo? . . . kérdé hideg gúnnyal Johannes.

A tudós kezei remegtek, midőn a hajlékony lemezkét szétgöngyölíté.

„OMNE AVRVM VEGETABILE E VITIBVS ENATVM AD ANILES REFERTVR FABVLAS."*

* Minden növényi vagy szőlőből nyert arany nem egyéb vénasszonyi mesénél.

Ezt olvasta a rajta dühtől és a szégyentől elfuladó hangon . . .

Egy pillanatig halotti csend uralkodott a laboratóriumban.

— Elvesztem! . . . Átok és pokol! — hörgé tajtékzó dühvel a fejétvesztett adeptus s végigvágta magát a padlat márványán . . . Johannes pedig úgy állt felette lángoló, megsemmisítő tekintetével, mint az Apocalypsis angyala.

— Bevallod-e? — kiáltá, egyetlen rántással talpra állítva a nyomorultat, hogy magad csempészéd a tégelybe az aranyszemeket? Bevallod-e, hogy az aranykészítés a venyigéből végtelen agyrém? s magad találtad ki, hogy csalárdul megfosszad érdemes házigazdádat minden vagyonától? . . .

— Bevallom! bevallom! — hörgé ez megsemmisülve, mert a vasöklök majd kirázták a lelket belőle . . .

— Bevallod-e, hogy te vagy az a pénzhamisító, méregkeverő Castello Gondolfo, ki a kerékbetörés elől szökött meg Ferrarából? . . .

— Bevallom, bevallom! . . .

Sylvius Montanussal egyet fordult a világ; égnek álló hajjal, elmeredt szemekkel állt ott . . . s úgy érezte, mintha feje felett omlana össze a nagy mindenség . . . és hulló darabjai mind ő reá szakadnának, mind az ő zúgó fejét paskolnák . . .

Johannes azonban kérlelhetetlenül tovább folytatta a vallatást, hadd tudja meg a tudós, minő pokoli háló volt szőve körülte . . . és rendre ráolvasta az olaszra összes bűneit és gaz szándékait.

Castello Gondolfo össze volt törve, meg volt semmisítve és saját mellét marcangolta körmeivel tehe-

tetlen dühében! — Átkozódva vallott be mindent és a pokol minden átkát szórta Johannes fejére . . .

Az agg tudósra pedig rémület volt nézni!

Olyan volt, mint egy kísértet, mint egy őrült . . . szólni akart, . . . de nem bírt . . . csak szakadozott hörgés hangzott el ajkairól, ellenben szemei rémes lángban égtek. Végre is tehetetlenül roskadt székébe . . .

Gábriel és a vén legény ijedten rohantak hozzá.

— Ide jöjjön kend! — kiáltá Johannes. — Kösse össze kezét-lábát ennek a latornak, azután vigye a városházára, vettesse tömlöcbe és jelentse be, hogy holnap én magam viszem fel corpus delicti-ként a hamis pénzverő billogokat.

Hej, milyen nagy lelkigyönyörüséggel cselekedte meg ezt a vén katona. Most Isten igazában kivásárolta rajta azt a sok szidást és bosszantást, amelyek nála az adeptus uram rovásán voltak.

Hiába rugott, körmölt, harapott, a vén legény vasöklei úgy gomolyagba gyűrték, hogy minden darab csontja ropogott bele — azután a kötél végét karjára csavarva, ráordított nagy fenekedéssel:

— Előre — mahahaharrrs . . . te aranyos jómadár, te pokolra való lator te! . . . s úgy előre lódította, hogy csak úgy bukdácsolt, kalimpált bele . . .

— El ne hagyja szökni kend ezt a vadállatot! — kiáltotta utána Johannes . . .

— Ne tessen félni, babéros nagyuram, ha csak moccanni mer, menten kitekerem a nyakát.

Az adeptus csakugyan egy dühében tajtékzó fenevad volt . . . Mint a kurta kigyó, midőn derekára hágnak, lökte magát vissza az ajtóból s ördögileg eltorzult arccal sziszegé:

— Most te győztél — Johannes Montanus-Ater . . . de még egyszer találkozni fogunk — akkor jaj neked, és jaj valamennyiteknek e házban!

— Dehogy találkozunk — — horkantott rá a vén katona . . . te az akasztófára — onnan pedig a mélységes poklokra sétálsz . . . nekünk pedig ott semmi keresnivalónk sincs. Most pedig befogd azt a kenyérlesőt és úgy szedd a talpaidat, hogy a sarkadra ne hágjak, — és nagyott taszítva, kilökte a laboratóriumból . . .

* * *

— — — — — — — — — — — — — — — —

Leírhatatlan volt az a lelki rázkódtatás, mit a tudós e leleplezésekkor érzett . . . A szégyen, düh és kétségbeesés majdnem őrültté tették . . .

Ittasként tántorgott fel szobájába — szédülő, üres aggyal s ott nyögve roskadt nagy karosszékébe . . .

— Minden, — de minden rommá, hamuvá lett! . . .

Úgy érezte, hogy láng, mindent megemésztő, pusztító láng emelkedik agyveleje felé . . . és törnie, zúznia kell, különben megfojtja a benne tomboló izgalom . . . Felugrott és földhöz vágta a venyige-hamu arany szemecskéit tartalmazó ládikát, vad dühvel gázolt rá.

— El veled is — százados hazugság — rikoltá dühbefult hangon és a bölcs Avenzoár halhártyára írt aranybetűs drága alchymiáját — dirib-darabra szaggatta; ezután nagybecsű könyvek, kincsetérő kéziratok következtek és valóságos kéjjel hasgatta, tépdeste darabokra azt a sok drága kéziratot, melyet eddig szemevilágánál féltékenyebb gonddal őrzött . . .

Azután mintha valami ellenállhatatlan erő űzte, kergette volna, forgószélként rontott le a laboratóriumba.

Bevagdalt ajtók dörgése, csattogása kisérték útjában . . .

Tekintete lángolt — ősz haja ziláltan lobogott — amint a hosszú lépcsőzeten egy-két ugrással alárohant s egy rántással felszakítá a nagy vegyszekrény ajtaját . . . Vad, rikoltozó hahota között tört, csörömpölt a sok üveg és sisteregve folyt szét az olvadt arany- és ezüst a talaj márványán — mert szünet nélkül törte, zúzta a drága retortákat, lombikokat és nemsokára egy egész vagyon patakzott, csörgedezett a talajon.

A tárva-nyitva maradt ajókon át kisérteties visszhangot vert a hosszú folyosókon a rémületes csörömpölés közül kisivító őrületes, vad hahotázás s tombolás, amit Johannes meghallva, lélekszakadva rohant le a laboratóriumba . . . de midőn az ajtóhoz ért, épp akkor vágott az agg tudós egy vérvörösen szikrázó folyadékkal telt üveget a többi közé . . . s abban a pillanatban vakító lobbanás s földrengető dördülés reszketteté meg alapjában a vén épületet . . .

A laboratórium ablakai kirepültek, az ajtók bevágódtak az erőszakos robbanástól, Johannest pedig valami ismeretlen erő messze visszalódítá a küszöbtől és az ajtót bevágta előtte . . .

Szédülve bukott el, de csakhamar feltápászkodott és berohant a laboratóriumba. — Ott azonban rémületes látvány fogadta!

Minden össze-vissza dőlt és erőszakosan egy magashalomba sodródott . . . A romhalmaz fölött fojtó gőz- és füstfellegek lebegtek, mintha el akarnának mindent takarni . . .

Aggódó tekintetét egy pillanat alatt végigfuttatá az egész helyiségen . . . A fal egy része beomlott és

ennek tetején hevert villámütött tölgyként a tudós hatalmas alakja, mereven, mozdulatlanul. Fehér haja hosszan elomolva, ezüstként csillámlott az omladék füstbarnította kövein . . .

Dobogó szívvel hajolt föléje . . . dörzsölni, élesztgetni kezdte mindennel, mi csak kezébe akadt . . . mire nemsokára töredezett, halk sóhaj, majd egyes hangok lebbentek el a halvány ajkakról. Ekkor Johannes felállt, hogy valami hathatósabb ébresztőszer után nézzen . . .

De erre már nem volt szükség!

A szikrázó fényű pompás esti csillag reszketeg sugarai éppen halvány homlokára estek . . . és mintha ennek hűvös, józanító fénye belopta volna magát a túlfeszült agyba és forrongó lélekbe, a tudós felnyitá szemeit . . . s bágyadt, de értelmes tekintettel nézett maga körül . . . azután a mosolygó csillagtáborra függeszté szemeit:

— Nem az alchymiában . . . hanem a csillagokban fogom tovább keresni a bölcsesség igazi kövét: a tudomány igazságát! . . . szólalt meg halk, töredezett hangon.

— És meg is fogja kegyelmed találni az ég fenséges csodáiban! — felelé Johannes.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Csak késő éjszaka tért vissza a vén legény . . . Johannes azt hitte, kisértetet lát, mikor halotthalványan s véres fejjel elébe állított . . .

— Mi történt kenddel, az isten szerelméért?

— Mi történt? . . . Hát az történt, — csikorgá dühösen a laboráns uram — hogy az a pokolravaló ördögök kapitánya megszökött, megugrott előlem . . . Üssön kegyelmed is jól fejbe — babéros nagyuram — megérdemlem, hogy vén létemre ilyen ostoba voltam . . .

— De hát hogy is engedte megszökni? — támadt rá korholó hangon.

— Csak úgy, hogy a temető szomszédságában... háromszor elfüttyentette magát az a félszemű Belzebúb s én még körül se nézhettem jól magamat, úgy ütöttek főbe a sötétben, hogy menten a mély árokba fordultam — és csak annyit hallottam még, hogy odafenn ketten — vesd el magad — a város felé talpalnak... Aztán jó időre elhagyott mind az öt érzékem... s mikor felocsudtam — úgy össze valék törve — alig tudtam hazáig vánszorogni... Hanem iszen... jöjjön csak közelébe még egyszer ennek a háznak!...

* * *

Három hét telt el a történtek óta.

Ez idő alatt a régi házban minden gyökeresen megváltozott...

Sylvius Montanus uram testben-lélekben csunyán összetörve, három hosszú hétig lázas önkivületben nyomta az ágyat, és csak a körülötte levők gondos, fáradhatlan ápolásának köszönhette, hogy felgyógyult.

Hosszú betegsége természetét is teljesen megváltoztatta; egészen más szemmel, más szívvel nézte a világot, mint azelőtt... A szívét övedző fagyos jégkéreg, a szerető gondos ápolás láttára, lassankint felengedett, komorsága, szigorúsága eltünt — és ő szerető, jóságos nagybátyja, gyengéd atyja lett a két árvának, kik őt — minden szigorúsága dacára is — mindig hálásan szerették.

És ő boldognak és elégedettnek is érezte volna magát, ha a visszatérő életerővel nem jöttek volna meg a mindennapi élet gondjai is.

Vagyonának elvesztése súlyos gondokkal és aggodalmakkal töltötték el szívét s keserű szemrehányásokat tőn önmagának, amiért kincseit oly botorul és könnyenhivőleg elvesztegette.

— Mit tegyek, mihez fogjak, ha a meglévő csekély summa elfogy? — töprengett nehéz gondoktól zaklatva . . .

Csakhogy Johannes éles szeme észrevette és kitalálta e gondok komor felhőit a tudós homlokán — és elérkezettnek látta az időt, hogy eloszlassa az e feletti nehéz aggodalmakat azzal a jó hírrel, hogy aranyait, drágaságainak legnagyobb részét, sőt még Annácska feláldozott hozományát is érintetlenül megtalálta az adeptus uram szekrényeiben.

E jó hirre a tudós nem tudott elég hálát és köszönőszót rebegni — csak kezeit szorongatta melegen, meghatottan a rejtélyesen mosolygó Johannesnek — ki a legnagyobb örömhírt legutoljára hagyta . . .

Ugyanis dicső Mátyás királyunk sajátkezű levelet írt Ferrarába a mélytudományú Duranternek, hogy egy nagytudományú csillagászt ajánljon és küldjön udvarába, aki e szent tudományt egyúttal budai egyetemén tanítaná is, alkalomadtán pedig részére jóslatokat csinálna . . .

A nagy Duranter a követeket egy levéllel küldé vissza — melyben hódolatteljesen megírta a nagy királynak, hogy ne külföldön keressen csillagászt, — mikor országában van az e nembeli tudósok legkitünőbbike: Carolus Sylvius Montanus alattvalója személyében — csakhogy nehéz lesz őt a királyi udvar és székhely zajos életébe vonni — de ajánlja, hogy a meghivás kellemetes missziójával bizza meg a királyi udvarában időző Antonius Torquatus udvari asztro-

lógust, kivel Sylvius Montanus Ferrarában szintén benső barátságban élt s ennek rábeszélő szavára bizonyára fog hajlani . . .

Ennek hírét hozta meg előre Duranter póstagalambja kedveltjének: Johannesnek — és egyúttal azt is, hogy a ferrarai Antonius Torquatus asztrológus már útban van a királyi meghivó levéllel Bártfa felé.

Ragyogó arccal olvasta fel tehát a nagy Duranter levelét, — aki szívéből gratulált barátjának a nagy kitüntetéshez . . . „mert egész bizonyosra veszi — úgymond — hogy e kitüntető meghivást vonakodás nélkül elfogadja".

Az agg tudós az örömtől és megilletődéstől egészen elhalványult arccal hallgatta — s egyideig szólni sem tudott — de aztán elragadtatva tárta ki karjait — s megindult hangon kiáltá:

— Miképp hálájak meg néked mindent — megmentőm, kedveltem — amit velem cselekedtél? . . .

— Azzal, hogy engedtessék meg nékem, mint alázatos famulusnak, kegyelmed oldala mellett működhetni, hogy a doctori laureumot a tudományokból én is elnyerhessem! — felelé rezgő hangon Johannes.

— Nemcsak famulusom, kedveltem, de szeretett fiam leendesz! — mondá erre, megölelve Johannest . . .

És mikor magára maradt, elővette szekrényéből azt az aranyérmet, melyet Lipsius Duranter emlékbe küldött neki Ferrarából. Ez az érem Olaszországban készült és hű vonásokban ábrázolá Mátyás király képét . . . Azután sokáig és lelkesülten szemlélte a nagy király fenséget és méltóságot sugárzó férfias vonásait . . .

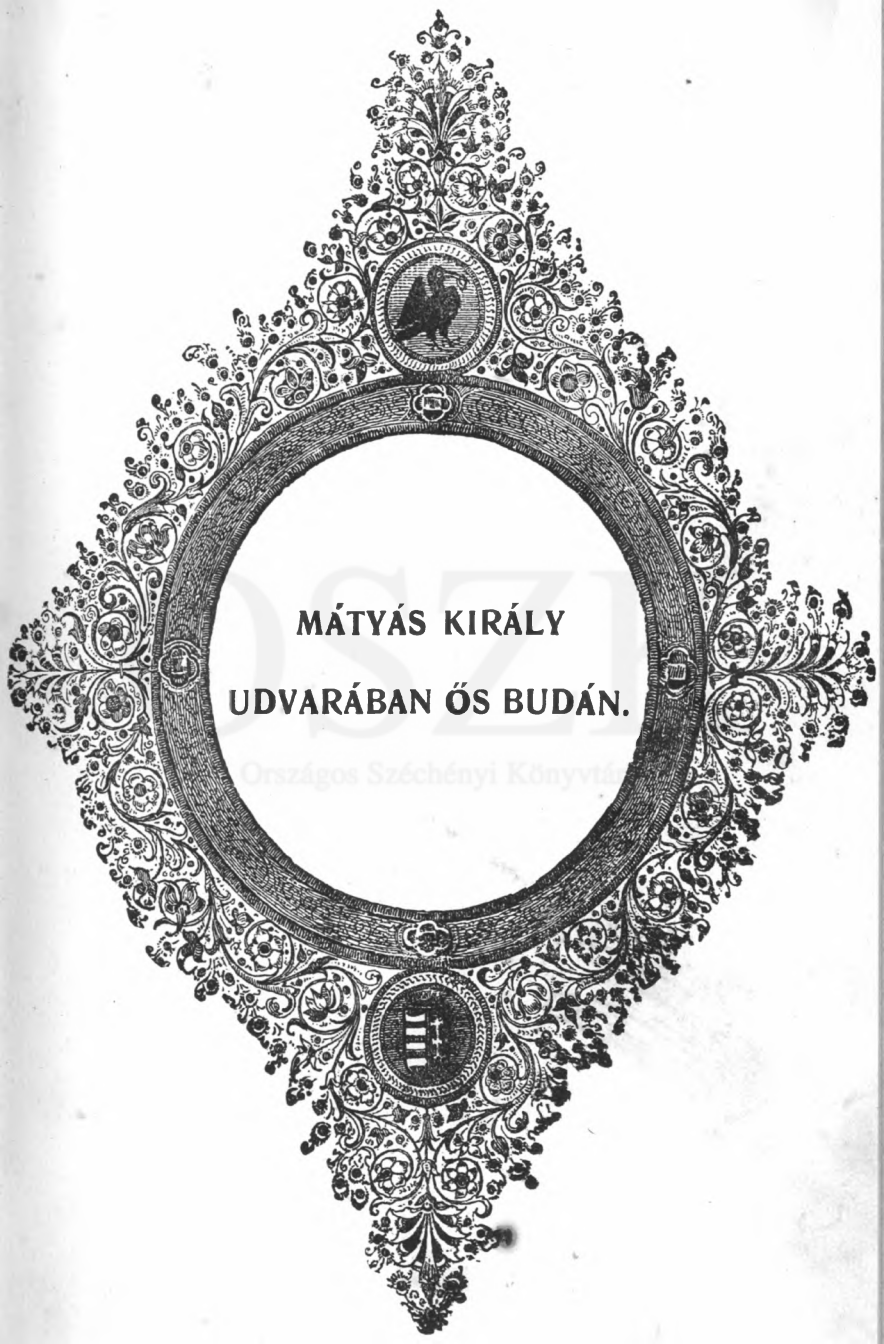
MÁTYÁS KIRÁLY
UDVARÁBAN ŐS BUDÁN.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Gábriel új otthona.

Végre elérkezett a várva-várt nap, melyen megérkezett kiséretével a király küldötte, a ferrarai Antonius Torquatus csillagász.

A két nagy tudós találkozása nagyon szivélyes volt, mert nemcsak személyes ismeretség, hanem benső barátság is köté össze őket a régi időkből.

A híres vendég számára a vén ház legszebb szobája volt elkészítve, melyet Annácska ügyes keze azonkivül még ünnepiesen fel is diszített . . .

Alig hogy a tudós csillagász úti ruháját levetette és kissé kipihente magát, felölté fekete bársony tógáját a himzett gallérral, feltevé birétumát és nyakába akasztva a nagy király kitüntető ajándékát — egy vastag aranyláncot drágaköves éremmel — kisérete élén ünnepélyes léptekkel a tudós szobájába ment, hol már Sylvius Montanus szintén nagy díszben várta, Johannestől és Gábrieltől környezve . . .

Ünnepélyes cerimóniák között adta át a nagy király kitüntető meghivó levelét.

A tudóst annyira meghatotta ez a nagy kitüntetés, hogy alig birta a szokásos köszönő szavakat elrebegni — mikor pedig a király szóbeli üzenetét és fényes ajánlatait előadta — a két agg tudós könnyezve ölelte át egymást abbeli örömében, hogy ezúttal egymás társaságában gyakorolhatják a csillagászat szent tudományát . . .

— Misszióm másik igen kellemetes része kegyelmed vérszerinti kedvelt öccsét: zágoni Erdőhegyi Gábriel ferrarai studiosust illeti . . . kezdett újra ünnepélyesen szólani, mire Gábrielben még a lélekzet is elakadt a nagy várakozásban . . .

— Fenséges királyunk hallván, hogy e modestus ifjú nemcsak a calamust, de a harci szabályt is illően tudná forgatni, abban a magas kitüntetésben részelteti, hogy beveszi nemes apródjai sorába és pedig ezek között elsőnek teszi azzal, hogy magas bizalmát ruházva rája: titkár-apródjává nevezi ki — hogy necsak az udvar fényes életében, de a harcok viharaiban is mindig oldala mellett állhasson . . .

Gábriel kábító hőséget érzett lüktetni minden tagjában s majd elszédült a nagy örömtől. Kipirult arccal és csillogó szemekkel, de csak hebegve tudá

ezt a nagy kitüntetést megköszönni... azután ujongva ölelé át Johannest — mert sejtette, hogy legnagyobb részben neki köszönhet mindent, amiben nem is csalatkozott...

Antonius Torquatus barátságosan mosolygott és bólintgatott fejével, mert tetszett neki Gábrielnek leplezetlen nagy öröme, azután kényelmesen letelepedett a melléje tolt magashátú karosszékbe...

— A királyi hirnök ezzel elvégezvén misszióját — most beszélgessünk hát barátok módján — mondá — ezzel a két tudós csakhamar élénk társalgásba merült.

Gazdag ebéd után, mely Annácska kitünő gazdaasszonyságát dicsérte — a két tudós lesétált a kertbe.

Még az nap néhány munkást fogadtak a városból, kik a laborans uram parancsnoksága alatt nagy társzekerekre rakták a mindenféle podgyászt, házieszközöket és instrumentumokat.

Gábriel, mint a szél rontott le közéjük az udvarra és ott sebes lélegzettel hadarta el, hogy milyen öröm és kitüntetés érte.

A vén katona először ámult-bámult — azután nagyot ugorva örömében, lécegyenesen Gábriel elé plántálta magát... és katonás hangon jelentette:

— Akkor hát én leszek kegyelmednek kisnagyuram a csatlósa, vagyis a fegyverhordozója!

A vén katona is nagyon megváltozott, mert az adeptus megugratása után, mindjárt másnap reggel, úgy eldugta bolond süvegét és a sárga reverendát, hogy maga sem tudott volna többé ráakadni — és nyalka magyar ruhát, tollas túrisüveget viselt, bajuszát pedig gyertyahamvas sodróval olyan hegyesre kente, hogy inkább öklelő szarvnak, mint bajusznak látszott...

— Az árgyélussát . . . hát megyünk Budára — dejszen akkor tűzzel-vassal pakolunk s nem adok neki három napot, úgy itt hagyjuk ezt a bagolyfészket, mintha sohse láttuk volna . . .

De Gábriel annyira sokallotta még ezt is, hogy maga is buzgón neki állt a csomagolásnak . . .

* * *

Sylvius Montanus lelkesültsége határt nem ismert, midőn öccsével és Johannessel — a megérkezés után néhány napra — királyi kihallgatásra jelentkezett . . .

Egyik ámulatból a másikba esett, mikor a nagy király hatalmas palotáját megpillantotta.

A híres művészektől mintázott szobrok és építészeti művek, kő- és érc-remekek és az a szemkápráztató pompa és fény, melyre lépten-nyomon bukkant, szinte elkábították, mert bár sokat hallott a nagy király fény- és pompaszeretetéről, pazar építkezéseiről, de a látottak minden képzelmét felülhaladták . . .

Antonius Torquatus, ki a király elé vezette őket, minden lépten-nyomon egy-egy híres külföldi vendégre figyelmeztette és a leghíresebbeknek be is mutatta.

A nagy király udvara ugyanis hemzsegett a híres festők, szobrászok és művészek, nagynevű tudósok és költők seregétől, kik Mátyás király kegyelt vendégei és aranyokkal elhalmozott pártfogoltjai voltak. A tudósok között sok ismerősre és barátra akadt, kikkel a külföldön ismerkedett meg . . .

Jól ismerte a fényes talentumú Galeottit és Bonfiniust, e hírneves történetírókat, Janus Pannoniust, az édes és zengzetes nyelvű költőt és szónokot, az ékesszólás nagymesterét; a velencei Marsilius Ficinust, az akkori kor egyik legnagyobb filozófusát; továbbá

a hírneves Johannes Regiomontanus asztronómust, kivel könnyezve ölelkezett össze a mórépítészetű pompás várócsarnokban, a fényes udvari uraságok jelenlétében . . . szóval, csodálkozása határt nem ismert, midőn a művészek közt még Verrochio András szobrászt, és a florenci Lippi Fülöpöt, Medici Cosimo herceg udvari festőjét is megpillantotta . . .

Ismerősei és barátai mind szívből örültek és gratuláltak neki, hogy őt is az udvarhoz hívták — és Sylvius Montanus benső örömmel érezé, hogy mai audienciája valóságos diadalmenethez hasonlít, mert alig hogy megpillantották, mind köréje tódultak és ő a sok fényes nevű tudós kiséretében haladt a kihallgatási terem felé.

A nagy király elé jutva, ez elhalmozá őt kegyeivel és szívélyességével és soká a legnagyobbb nyájassággal beszélgetett vele mindenről, — Gábrielnek pedig, ki remegett örömében s boldogságában, hogy végre a nagy királyt és hőst színről-színre láthatja — megveregeté pírban égő orcáit, midőn térdre borulva, kezeit csókolá — és rögtön parancsot adott a szolgálattevő apródok egyikének, hogy vezesse az udvarmesterhez, ki már mindenekről értesítve vagyon és majd tájékozza a további teendőkről.

Johanneshez is volt néhány nyájas és pártfogó szava a királynak, mert nemes, mély gondolkozásra való arca annyira megtetszett neki, hogy különös kegyelméről biztosította és a kihallgatás végén eme kegyes szavakkal bocsátá el mindkettőjüket :

— Most már csak gondoskodjatok, jó hívem és nagytudományú csillagászom, derék tanítványoddal együtt, hogy mielébb vizsgálhassátok a csillagos ég fenséges titkait és mielébb megkérdezhessük az aspec-

tusok iránt tudománytokat. Mától fogva könyvtáram és műszereim rendelkezéstekre állanak és a tudományokra szánt órákban jelenléteteket kívánom.

A nagy király fenségétől és kegyeitől elragadtatva hagyták el a királyi palotát, hogy mielébb berendezkedve, megkezdhessék munkálkodásaikat . . .

* * *

Gábrielt, mikor az udvarmesternél jelentkezett, ez maga avatá be a teendőkbe, s megmutatá szobáját, mely a király magán- és elfogadó-termeihez közel feküdt . . . azután pedig oda rendelve Simon mestert, az udvari szabók főmesterét, mértéket vétetett vele többféle ruházatra.

Gábriel mindjárt barátságot kötött Kanizsay Ferkóval, az őt kalauzoló nemes apróddal, kinek őszinte, nyilt tekintete, vidám kedélye és csinos alakja mindenkiben rokonszenvet keltett.

Ez elvezette Gábrielt mindenfelé s megismertette a király és az udvar szokásaival úgy, hogy rövid pár óra alatt Gábriel már egészen otthon érezte magát a palotában.

Észre sem vették, mikor megkondultak a déli harangok . . .

— Dél vagyon ! — mondá Kanizsay, a csarnok egyik faragott lábas órájára tekintve, melynek harangján egyszemű cyclopsok verék el mély kongással a delet ; — jer, most bemutatlak többi társainknak, kik szintén szeretnének veled megismerkedni . . .

Az ország első és legjobb családjainak fiai voltak ezek : a Rozgonyiak, Pethők, Országhok, Guthiak, Kesziek, Lénárdok, Domokosok, Zudarok, Ujlakiak,

Zokoliak, kik a két belépő ifjút azonnal körülfogták és szivélyesen üdvözölték . . . .

Gábriel mindjárt otthon találta magát közöttük, mert néhányban kolostorbeli iskolatársait ismerte fel, kikkel aztán rögtön megújítá a régi barátságot.

Mikor az ifjakat a csengők s harangok ezüst szava és a ceremónia-mester parancsai szolgálataikra szólíták — visszatértek Gábriel szobájába, hol már Simon mester egyik segédje várt rá, egy öltözet udvari ruhát hozva . . .

Kimondhatlan örömmel vevé fel e ruhákat, melyekben most már testtel-lélekkel az udvarhoz tartozónak érezte magát. Mikor eljött az ideje, az ebédhez ültek, és e vidám, zajos ebéden nem egyszer csengtek össze a kis vésüzött ezüst billikomok, mert mindegyik apródtársával koccintani kellett.

— Úgy hiszem, Gábriel pajtás, ma még nem lesz szolgálatod; — mondá ebéd után Kanizsay Ferkó — jerünk hát le, ahogy a többiekkel megbeszéltük, a vár alatti térre. Meglásd, milyen pompásan elmulatunk . . .

És már éppen indulni akartak, midőn Johannes lépett be hozzájuk. Gábriel örömmel szökött a jóbarát nyakába, ki tetszéssel szemlélte fényes apródi öltözetében és mikor megtudta, hová igyekeznek, velük tartott, de előbb elmondta Sylvius Montanus üzenetét, ki öccsét, ha szolgálata engedi, magához hivatja . . .

— Jó, menjünk hát előbb nagybátyámhoz!

— Nagybátyád éppen most a nagytudományú Regiomontanus csillagásznál van . . . majd visszajövet menjünk fel hozzá — felelé Johannes.

Ezzel megindultak, a lefelé vezető fedett folyosókon azonban egy csodálatos alakkal akadtak össze . . .

Az egész kis ember egy nagy fejből, horgas, hosszú orrból és görbe púpból állott . . .

Cifra, puffos öltözete tarka volt, mint a kinai aranyos fácán tolla, s majd elrepült a sok libegő-lebegő szalagtól és leffentyűtől, melyeknek végein apró csengőcskék fityegtek, és minden mozdulatánál csengtek-bongtak.

Három villámgyors bukfenccel elébük ugrott, s megrázva csörgős sapkáját, mekegő, kukorékoló hangon kiáltá :

— Ujjé ! Nini — nininini — ni ! itt jönnek a Magnus, Major, Maximus uraimék ! — mivel Ferkó kicsiny, Gábriel nagyobb, Johannes pedig még nagyobb termetű volt — aztán csörögni kezdett, mint a szarka, öblögetni, mint a pulyka és kotkodácsolni, mint a tyúk.

— Hohó, itt van Tibrili, az udvari bolond ! — mondá nevetve Kanizsay Ferkó.

— Fogadjunk, komám, egy marék nesze semmi, fogd meg jóba, tudom mi a neved ? — kukorítá Gábriel fülébe, vigyorogva, miközben akkorákat füttyentett, hogy a füle is megcsendült bele.

— Jó, — jó . . . elhiszem — felelé ez kissé idegenkedve . . . .

— Nos — fogadsz, vagy nem ? krukrukrukru, — ezzel megint öblögetni, sátorozni kezdett, mint a pulyka.

— Én fogadok veled, Tibrili ! . . . mondá Ferkó, kezét nyujtva.

— Jó — itt a kezem, nem disznóláb, — ezzel tűhegyes cipőbe bújtatott hosszú lábát fekteté Ferkó tenyerébe, de mikor ez el akarta rántani, akkorát csapott zörgős csattogójával a markába, hogy a szemei is szikrát hánytak bele . . .

— Oh, hogy az ördögök fordítsanak ki a bőrödből, — kiáltá mérgesen, és utána ugrott, hogy jól megagyalja, de ekkor már Tibrili sebes futással, vartyogva, köpködve, trüszkölve, mint egy megkergetett kandur, nyargalt végig a folyosókon, közbe-közbe olyanformán fütyölve, mint a sárgarigó . . .

— Nagy gazember ez! — mondá Kanizsay, a méregből nevetésre fogva a dolgot. Az egész udvart halálra bosszantja és nevetteti. Mindenkit kifiguráz, hanem a nagy Kinizsyvel ugyancsak megjárta. A hősben emberére akadt . . .

— Micsoda! Még abból is csúfot mert űzni?

— Mer ez mindenkiből, még a királyból is, ki néha jókat nevet a bolondságain. Halljad hát! Éppen az ebédtől kelének fel az urak, mikor Tibrili odaállt Keszi Benedek itélőmester uram elé — és bár jól ismerte — mégis azt kérdezte tőle, Kinizsyre mutatva: »Hogyan hívják ezt a vitézlő urat?« »Kinizsynek!« — mondá Keszi uram nevetve, sejtve a tréfát . . . Ekkor Tibrili olyan pofákat vágott, hogy az urak majd eldőltek a nevetéstől és rákezdte: Kin is i — benn is i — réges-régen lisztes i . . . .

Rettenetes hahota támadt, — mert voltak, kik a hősnek molnár-legény származását maig sem tudták elfeledni — a hős azonban egyetlen szó nélkül, kinyujtá rettenetes karját — és az egyik étekfogó karjáról lekapva a rojtos asztalkendőt, pár pillanat alatt úgy beléköté Tibrilit, mint egy gombolyagot, azután a vendégek harsogó hahotája között, egy lódítással kigurítá egészen a csarnok végéig . . . .

A vár mögötti játszótér, ahová e közben leérkeztek, igen kedvelt és látogatott helye volt nemcsak a királyi, de a nemes urak apródjainak is, sőt még

az egyetem deákjai is legtöbbször itt adtak egymásnak találkozót

Most is csak úgy hemzsegett az itt-ott lombos fáktól beárnyékolt gyepes hely a sok mulatozótól, mikor odaértek . . . és repültek a labdák, csattogtak az ütőfák, s le-lebukva futottak, ugráltak félre a játszók, nehogy a repülő labda hátba találja őket . . . .

Ferkó és Gábriel mindjárt a játszók közé álltak, és csakhamar az ő csapatjuk lett győztes a birkózás, labdázás és parittyázásban, mi Gábriel tekintélyét egyszerre nagyra emelte társai előtt — és így nem a legjobb kedvvel vette, mikor Johannes a hazamenetelre emlékezteté . . .

Mikor belépett nagybátyjához — ott találta Antonius Torquatus és Regiomontanus csillagászokat is.

Mély udvari bókkal üdvözlé a tudósokat, és örömében elpirult, midőn nagybátyja dicsérő szavait hallotta . . . .

— Halld, mi okon hivattalak — kezdé a tudós — miközben Ábrisnak csengetett. — Úgy hallám, hogy vívni is tanulsz majd, — ezért még tegnap megvevém számodra ezt a damaszkusi pengét és gyilkot . . . valamint a többi szükségletedről is majd gondoskodni fogok . . .

Ezzel a meglepett ifjúnak a bejövő Ábris egy pompás kardot, és egy kövekkel kirakott, értékes tőrt nyomott a markába . . . .

— Övedzzük csak frissében a derekára ezt a ragyogó szép holmit — melynek, tudom, hogy nem igen vagyon párja, kis gazdám! — dörmögé mosolyogva a vén legény, ki egy pompás övet is derekára kanyarítva ráakasztá a tőrt, azzal a zománcos

művű tarsoly alakú ezüst tasakkal együtt, mely a hártyák és írószerek tartására szolgált . . . ezenkívül a tudós megajándékozá öccsét egy igen értékes forgóval, drágaköves boglárral, övcsattal és mentelánccal is.

Gábriel örömében szinte akadozva köszöné meg nagybátyja jóságát, ki erre a következő szavakkal bocsátá el:

— Most pedig eredj és légy mindenben hódolattal szolgálatjára felséges urunknak, királyunknak.

A folyosón Annácska repült hangos örömkiáltással karjaiba, s ragyogó szemekkel nézegeté és dicséré kis bátyját, hogy minő jól áll rajta a feszes apródi ruha.

— Úgy-e, lányasszonykám, most már egész levente a mi kisgazdánk . . . Hej, ha én meg fegyverhordozója lehetnék . . . sóhajtá a vén legény . . . de szeretném is, — hanem hát hiába, a nagyuram nem ereszt maga mellől, és a babéros uram is azt mondta:

— Ugyan, Ábris, jobb magának minálunk, — már pedig amit ő mond, az én nékem szentírás és parancsolat . . .

* * *

Gábriel erre aztán visszatért a palotába s még ugyanaz nap estéjén megkezdé szolgálatát — és a nagy király szemei tetszéssel függtek sugár alakján, midőn szétvonva a nehéz bársony ajtófüggönyöket — mély hódolattal tette meg első jelentését.

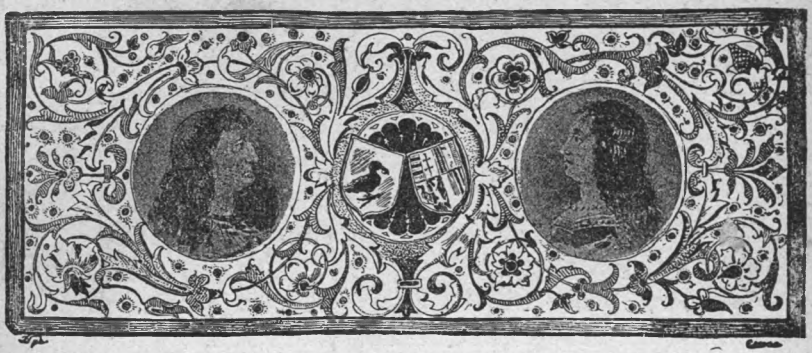

A csillagjóslás.

A király nemcsak megengedte, hogy Sylvius Montanus a palota szomszédságában béreljen lakást, hanem saját építőmestereivel, rövid idő alatt, a ház keleti részén egy magas csillagvizsgáló tornyot is emeltetett neki.

E torony tágas, gömbölyű termében rendezte tehát be a tudós csillagvizsgáló műhelyét, s helyezte el könyvtárát és gyűjteményeinek értékesebb részét.

A nyolcszögletű torony minden ablakából, sőt még a tetejéről is ágyúnagyságú teleszkópiumok, tubusok és távcsövek meredeztek az ég felé, továbbá asztrolabiumok és malomkőnagyságú csiszolt érctükrök sugározták vissza az égboltozat csodáit, sok más csodálatos érceszközökkel egyetemben . . . .

Éppen egy csillagászati munkában gyönyörködtek hű famulusával: Johannessel együtt, — midőn a vén katona jelenté, hogy Regiomontanus csillagvizsgáló uram jő barátságos látogatásra,

— Legfőképp azért jövék, — szólt az üdvözlések után Regiomontanus, — hogy meghívjalak ma estére a királyi könyvtárba. Felséges urunk is jelen leend, sőt résztveend a vitatkozásokban is és egyúttal az új egyetem nagyszerű tervrajzát is meg akarja mutatni és vélekedésedet hallani róla . . .

— Kegyelmed szintén hivatalos — fordult azután Johanneshez — és felséges urunknak különös gratiájában vagyon — amint hogy meg is érdemli.

Johannes ez őszinte dicséretre hálásan meghajtá magát.

Azután közös tudományukról kezdtek beszélgetni.

A csillagoknak az emberi természetre való hatásáról és befolyásáról disputáltak s a vita hevében Regiomontanus ilyesfélét mondott:

— . . . Ezt kézzelfoghatólag bebizonyítá az én famulusom, ez a rejtélyes, nagytudományú ember . . . de rögtön zavartan elhallgatott, amint észrevevé, hogy csodálkozva néznek rá.

— Famulusod vagyon? Mióta? Erről mitse tudok! — csodálkozék Sylvius Montanus.

— Elszóltam magamat a disputa hevében — felelé zavartan Regiomontanus — már most el kell a titkot is árulnom . . .

Halljátok tehát, hogy és miképpen történt:

Itáliai Simon — vagyis ahogy a nép nevezi, a kincses apothecarius — a gazdag emberek módjára — horoscopot állíttatott velem. Quasimodo vasárnapján azonban — nagyon nagy gondban állított be hozzám, és kért, hogy állítsak fel új horoscopot, mert az élet házához az Antartes csillag egyszerre nagyon közel furakodott . . . Ez pedig balcsillagzat, s nékie nagy félelmet okoz . . .

Utána néztem — a constellatió csakugyan ez vala, de hiába törém fejemet, — nem birtam kitalálni a jelentőségét . . . Már három éjjelen át gondolkoztam, számítottam, s egész halom hártyát telerajzolék égi ábrákkal és calculusokkal . . . de hiába vala minden igyekezetem . . .

A negyedik éjjelen a szent György templom tornyából vizsgálódtam, de mintha ott is köd ülte volna el szemeimet . . .

Mikor visszatértem a csillagdába, legnagyobb meglepetésemre, egy idegent találék asztalomnál. Bő köpenybe volt burkolva — s barétája egészen elfedé arcát . . . Mielőtt megszólíthattam volna — egy pergament lapot nyújtott elémbe, — melyben, mirabile dictu, meg vala fejtve Italiai Simon horoscopja . . . .

— De hát kicsoda kegyelmed? — kérdém tőle némi borzongással.

— Nevem, Erazmo Mercatorius — kegyelmednek honfitársa — és ha akarja, hűséges famulusa . . .

— De én nem ismerem kegyelmedet! Honnan és miképp kerül hozzám?

— Úgy hát szóljanak ezek helyettem, ezzel két levelet adott át. Egyiket a lipsiai Tavernarius, másikat pedig a római Agricola tudós barátom írá — melegen ajánlva doctor Mercatoriust pártolásomba és barátságomba . . .

Ilyen erős ajánlatok mellett szivesen fogadám, mire megfogadtatá velem, hogy személyét senkinek be nem mutatom és ittlétét szigorúan titokban tartom, miután egyedül csak a tudományoknak kiván élni — ezért kérlek benneteket — ti is tartsátok e titkot magatokban.

— De hát miért rejtőzik annyira ez az ipse? Csak nem valami bujkáló gonosztévő! — kérdé Sylvius Montanus.

— Rossz célból nem, erről felelek, viszonzá élénken a tudós csillagász... Bár valami rejtélyesség látszik egész lényében, de igen modestus és versatus ifjú, maga az alázatosság, e mellett rengeteg tudománya vagyon az astronomiában... és mi több, szóról-szóra beteljesedett a jövendölése a szegény apothecarius uramon!

— Hogyan?

— Mikor megkérdeztem tőle, mint magyarázza az Antartes közellétét, fagyosan, hogy szinte beleborzadtam, ezt felelte: »Az Antartes balcsillagzat, és Italiai Simon uram orgyilkos halállal fog kimulni, midőn az Orion nyugaton letünik.«

— És beteljesedett ez a fatális augurium!

— Be bizony! Szomszédja, Lénárt, az a vörös-hajú borbély ölte meg május 24-ikén — éppen az Orion letünte után...

— Szörnyűség! — kiáltá Sylvius Montanus összeszerázkódva...

— No, de most már ideje, hogy induljunk, mondá köpenyét magára véve Regiomontanus, ő felsége nagyon pontos a megjelenésben, s ezt szigorúan megkívánja mástól is...

* * *

— Felséges uram és királyom, a tudós urak hódolatteljesen várakoznak a könyvtárban! — jelenté csengő hangon Gábriel, félrevonva a király szobájának bársony ajtófüggönyeit....

A nagy király mosolyogva biccentett fejével — és oda inté asztalához.

— Éppen csengetni akartam néked, kedveltem, — mondá. — A tudós uraimék csak hadd mulassák még magukat a könyvekkel . . . te pedig ülj velem szembe, — és készítsed elő írószereidet.

Ezzel a király diktálni kezdett.

Gábriel gyorsan, szép gömbölyű betűkkel írt s mikor bevégezte, a király elvette előle a tele írt pergamentlapot . . . s bemártá a calamust, hogy szokása szerint a helyesírási hibákat kijavítsa, vagy a kimaradt szavakat sajátkezüleg közbeszúrja. Ez alkalommal azonban erre nem volt szükség, mert a levélben egyetlenegy comma-hiba sem volt; pedig mikor iródeákjainak diktált, a levelek hemzsegtek a hibáktól s némelyeket egészen újra le kellett tisztáztatnia . . . .

A király megdicsérte Gábrielt — és lángoló tekintetét arcára függesztve, kérdé:

— El tudnád-e mondani ennek a titkos levélnek a szövegét?

— Nem tudnám, felséges uram! — felelé Gábriel, hódolattal tekintve a királyra . . .

— Tudsz latinul?

— Épp úgy, mint magyarul, felséges királyom!

Mátyás király nagyon szerette s gyakran használta a kétértelmű kérdéseket, és akaratát inkább csak sejtette, mint kimondotta — azért most is látható megelégedéssel veregeté meg Gábriel arcát, amiért ez egyszerre megérté, hogy a levélnek szigorú titokban kell maradni s el kell felednie minden szavát . . . De, ha nem mondta volna is — Gábriel olyan rajongó hódolattal, oly törhetlen hűséggel ragaszkodott koro-

»Felséges uram és királyom, a tudós urak hódolatteljesen várakoznak a könyvtárban!«

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

nás urához, hogy inkább megölte volna magát, semmint egy szó titkát elárulja valakinek . . .

— No, de most már ne várakoztassuk tovább tudós uraimékat, — mondá felállva, és megindult a könyvtár felé . . .

A nagyszerű palotának, — melyet akkoriban »Európa leggazdagabb kincstárának« neveztek — leghíresebb és legértékesebb része mégis a könyvtár, vagyis a Corvina volt.

E könyvtárnak nem volt párja az időben, mert az ó- és középkor minden tudományát és bölcseségét magában foglalá. A világhirű Corvinának — mint e könyvtárt a király nevéről nevezték — minden kötete egy-egy vagyontérő műremek volt. Finom képei, műgonddal festett betüi mellett, a táblák és kapcsok nemes fémekből készültek és drágakövekkel, gyöngyökkel voltak berakva, vagy gazdag színes zománcdísszel bevonva.

Valamennyi könyv lapjára fektetve hevert a szekrényekben, vékony láncocskákkal odaerősítve.

A könyvtár épületének balszárnyán voltak a festő-, másoló-, diszítő- és könyvkötő-műhelyek, melyekben állandóan harminc szépiró és másoló munkálkodott — ezenkivül Firenzében is négy másoló dolgozott folytonosan a Corvina számára.

Bútorzat kevés volt, mert néhány pompás asztalon kivül — csupán a Delphi jósdára emlékeztető háromlábú székek, az úgynevezett triposok valának az ülőhelyek s úgy ezek, mint a király ős római mintára faragott nyugágya, gyöngyhímzetű takarókkal valának fedve.

Mikor a király belépett, a tudósok hódolatteljesen felálltak, — de a király kezével leülést intve,

maga is elhelyezkedett nagy címeres támlányában, vagy gyöngyhímes takaróval borított római alakú nyugágyára dőlt.

A tudósok e gyülekezete tulajdonképpen egy tudós társaság volt, melyet maga a király alapított udvari papjai, költői, tudósai és egyetemének professzoraiból és »Sodalitas literaria hungarorum«-nak nevezett el.

Rendesen az ő jelenlétében — sőt élénk részvételével, tudományos, művészeti értekezéseket olvastak fel, értelmes, elmés vitatkozásokba bocsátkoztak, verseket, regéket, adomákat beszéltek vagy saját műveiket olvasták fel.

A szerint, a minő tudományágból folyt a vitatkozás, szedte elő a könyvtár gondozója: Ugoletti Tádé uram a drágaköves kötésű könyveket és kéziratokat.

A nagy király bámulatos elmeéllel citált, idézett, — a tudósok sokszor csodálkozva összenéztek, nagy olvasottságát látva, és sokszor fél óra hosszáig is elvitázott egyikkel vagy a másikkal . . .

Olykor-olykor Gábrielnek — ki mellette ült — intett, hogy jegyezze fel mondott szavait, vagy rövid tartalmát a vitának, mely feljegyzések oly nagybecsű naplóvá nőtték ki magukat, hogy utóbb egész rendszeresen vezették őket.

Mátyás király — dacára nagy lángelméjének — szintén hódolt az akkori kor szellemének s erősen hitt az előjelekben, jövendölésekben s a csillagjóslásban és semmi nagyobb vállalatba nem fogott a csillagok megkérdezése nélkül.

E végből udvarában nemcsak csillagászok, hanem magusok és szemfényvesztők is voltak, — kiket Bonfinius necromanteseknek nevez — kik ügyes fogásokkal és varázsszerekkel csudáknak látszó dolgokat műveltek,

szellemeket idéztek, varázsmondatokat mormoltak és különösen szerette, ha olyan rémes szellemidézési történetekről beszéltek, miktől a hallgatóknak minden haja szála felborzolódott.

Éppen a tudós Galeotti udvari történész vitatkozott az ars magica szellemidéző szavairól az egyik necromantessel, mikor a király magához intette Johannest...

— Sok szépet hallottunk kegyelmed virtusai és tudományáról — mondá kegyteljesen — épp ezért szeretett fiunk, Corvin János nevelésével bizzuk meg kegyelmedet, mihelyt megszerzendi egyetemünkön a doctori laureumot.

Johannes el nem tudta gondolni, honnan éri e nagy kitüntetés, — de midőn Sylvius Montanust a király parancsára odahívta — ez megsugta neki, hogy az ő és Lipsius Duranter ajánlatára esett rá a király választása.

— Tudós csillagász uram — fordult aztán Sylvius Montanus felé, midőn ez odalépett — állítsa fel holnap a horoscopot, mert vadkanra megyünk vadászni, ha kedvezők leendenek az auspiciumok.

* * *

A királyi udvarnál oly korán keltek, hogy már fél hat óra tájban az egész udvar a Szent János egyházban hallgatta a misét...

Az aranytáblájú zsoltáros könyvet Gábriel vitte a király után, ki ebből buzgón énekelt és imádkozott. Mise után pedig megreggelizett és ezt szintén Gábriel szolgálta fel, felséges urának a háta mögött állva. Reggeli után az országos és állami ügyek tárgyalása következett.

Gábriel addig, míg a nagy király az államügyeket végezte országnagyjai körében, vagy a külföldi köve-

tekkel tárgyalt és hadvezéreivel hadserege szervezésén és felszerelésén tanácskozott, az egyetemet látogatta, vagy nagybátyjánál időzött, hogy ismereteit mennél jobban gyarapítsa . . .

A többi tanulókkal egyetemben hallgatta Gábriel is a leckéket az „Academia Corviniában", ahogy a Mátyás által alapított nagyszerű budai egyetemet nevezték.

Az első órán Johannes körülvezette az egész épületben, melyben számtalan deák nyert a tudományos műveltséget hévvel terjesztő király bőkezüségéből lakást, élelmet, ruházatot és könyveket.

Gábriel az óra végén Johannest magával akarta vinni, de ez nem mehetett, mert a lecke után a tudóst haza kellett kisérnie, így hát Gábriel is velük ment.

A csillagdában már minden elő volt készítve és a csillagok állása felvéve, meghatározva a mult éjszakáról.

— Ülj le te is és vigyázz — mondá a tudós, mialatt Johannes tógája bő ujjait hátrahajtva, készen tartá a szenet, hogy a kifeszített pergamentre megrajzolva a horoscop ábráját . . .

— Tehát legelsőbben is szeretett urunk és királyunk nativitását kell felállítanunk . . . kezdé a tudós — mialatt ő is egy darab szenet vett kezébe — azaz lerajzolnunk a csillagok állását születése órájában . . .

Született pediglen anno 1443. die 27. februárii hajnali 3 órakor és a zodiacusból éppen a halak jegye jött a firmamentumra . . .

Ezzel mindketten mély számításba merültek, — melynek végén a tudós bokros szemöldeit összeráncolva áttekinté a felrajzolt csillagállásokat . . .

Jó ideig gondolkodva és elkomorodva nézett a telerajzolt hártyára, aztán megfejté a horoscop jelentőségét.

— A holnaputáni vadászat nem lészen szerencsés — mormogá. — Magát felséges urunkat nem fenyegeti vész, — — de környezetében fog valami történni . . . A képletek kissé homályosak . . . mit annak tudok be, hogy az illető ismeretlen személynek hiányzik a horoscopja . . . Irjad tehát:

„A csillagok állásából igaz lélekkel, a szent tudomány fénye által megvilágított fejjel olvasám, hogy a holnaputáni vadászaton töméntelen vad esend, de halálos baleset is áll elő felséges urunk környezetében, melynek csak egy hajszálon fog elmulni fordulása . . . A veszedelmet élő, az elfordulást vas okozandja, minthogy e fém vala Jupiternek szentelve s alatta a vaskorszak volt a földön az uralkodó. Erős a hitem, hogy így leend és esküszöm igaz lelkemre, hogy ezt és nem mást olvastam az ég csodás csillagzataiból az éj tizenkettedik órájától, a hajnal harmadik kakasszaváig."

Ezzel aláírta s borítékba téve, zöld selyemszállal átkötötte s lepecsélte sárga viasszal . . . és átadta Gábrielnek, hogy kézbesítse a királynak.

— Majd elfeledem — mondá aztán Johanneshez fordulva — te is őrizkedj, vigyázz! . . . mert a csillagok neked szintén folyvást nagy veszedelmet jósolnak . . . és e veszedelem közel vagyon. De bármint töröm rajta fejemet — homály fedi a veszély minémüségét . . . azért, fiam, szivleld meg intésemet, vigyázz magadra.

Johannes észrevétlenül vállat vont.

— Ugyan ki részéről fenyegethetne veszély engem, egyszerű, névtelen embert, — hisz alig ismer itt valaki? — kérdé nyugodtan.

— Azt nem tudom, — mondá a tudós — mert a constellatiók homályosak. Hanem a veszély nagy . . . és állandóan közel vagyon.

Különben vizsgáljad meg magad is, te tán tisztábban látsz és jobban ki tudod magyarázni . . .

Johannes, hogy mestere kedvét ne szegje, odaült a nagy távcső elé és sokáig figyelemmel vizsgálta az ég csillagait.

— Csakugyan ismeretlen veszedelem közeledik életcsillagom felé — szólott nyugodtan felállva a távcső mellől — de hát egyelőre mit se tehetünk ellene.

— No látod — felelé a tudós triumpháló hangon — azért, fiam, őrizkedj, vigyázz magadra!

Mikor Gábriel a palota udvarára ért, már meglátszott a készülődő sürgés-forgás, kora délben pedig már türelmetlenül nyihogtak kapálództak az elővezetett tüzes mének, aranyos csótáraikat hányva; csahogtak, vinnyogtak a pórázra füzött kopók és külországi sinkorának s a palota udvara tömve volt a király és a főurak zöldruhás és kerecsentollas pecéreivel, vadászaival és sólymászaival. A király híres sólymát, a Villámot, maga a fősólyommester hozta be.

Tizenkettőt vertek a palota órái, midőn a király fényes kiséretével megjelent a könyvtári csarnok lépcsőzetén.

— Minden elő vagyon készítve a vadászatra, fősolymász uram? — kérdé olasz nyelven a király.

Ez mélyen meghajtá magát, mire a király jelt adott az indulásra.

A csatlósok elővezették az arany recével borított bogárfekete ményt, a király fürgén a nyeregbe pattant s a fényes menet vágtatva, robogva megindult a zugligeti vadaskert erdős rengetegeibe vezető uton . . .

A király híres sólymát maga a fősólyom mester hozta be.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Elől lovagolt a király, jobbról-balról vezérei és sokan az udvari főurak közül, mint: Báthory, Drágfy, Bánffy, Pető, Kanizsay, Országh, Zudar, Perényi s még mások. A király háta mögött a fegyvereket hordó apródok ügettek, élükön Gábriellel, ki alatt pompás pej mén — nagybátyja ajándéka — hányta-vetette törökös csótárjait. Azután a sólymászok következtek a fősólyommester vezetése alatt, a gömbölyű- és négyszögletes fakereteken ülő kucsmás sólymokkal, csak „Villám", a kedvenc sólyom ült egyedül nagybüszkén a fősólyommester feltartott öklén; ezek után jöttek a vadászok, pecérek, a pórázra füzött kopókkal és sinkoránokkal s egy-két társzekér a szükségesekkel megrakva fejezé be a fényes menetet . . .

Az út majd erdőkön, majd vizenyős nádasokból megszaggatott mocsaras rétek mellett vezetett el, melyeknek zsombékjai közül egymásután keltek fel a paripák dobajától megriadt vizimadarak csoportjai.

— Tegyünk próbát a sólymokkal, urak! — kiáltá a király. — Gábriel, intsd ide a fősólyommestert a sólymászokkal. A kíséret többi része pedig menjen a maga utján. Magam reptetem Villámot a felettünk kóválygó gémekre!

Erre a sólymászok apró csoportokban álltak fel s a király felhuzva a vastag bőrkeztyüket, öklére tette Villámot s Gábriel és néhány főurtól kísérve, egy kis magaslatra lovagolt . . .

Itt levette Villám fejéről a sisakot — mire ez sárga fényű, izzó szemeivel megpillantva a zsákmányt, éles vijjogással s nevének megfelelő gyorsasággal nyilegyenesen szállt a magasba . . . és sebes suhanással csakhamar beérte a magasban kóválygó kócsagokat és gémeket.

Ekkor magasan föléjük emelkedve, néhány pillanatig méltóságos lebegéssel uszott az ürbe, azután szárnyait összekapva, gyorsan csapott le rájuk . . .

De a gémek ijedt zavargással rebbentek szét s mindegyik más-más irányban kezdett sebesen tovaszállni . . .

Villámban azonban csak most ébredt fel az igazi vadászkedv! . . .

Tiszta, éles vijjogással, nyilként hasított megint fel a magasba s egy szempillanatig mozdulatlan pontként lebegett az űrben — azután sebes suhogással egy hím kócsag után szállt, melynek fehér tollazata ezüstösen ragyogott a napfényes magasban . . .

— Villám már kiválasztotta a magáét, eresszétek hát ti is fel sólymaitokat! — kiáltá a király messzehangzó hangon környezetének, kik nyugtalankodó sólymaikkal öklükön, már nagyon is türelmetlenül várták az engedélyt . . .

Erre a többi sólymok is vijjogva szálltak a magasba és míg a főurak vágtatva követték sólymaikat, a király Gábriellel a magaslaton maradt . . .

— Csak hadd menjenek az urak sólymaik után — mondá Gábrielnek jókedvűen a király — mi itt maradunk! Villám páratlanul érti mesterségét, egészen ide, fejünk fölé fogja terelni a kócsagot s itt vágja le. Nézzed csak! . . .

Csakugyan, mikor Villám beérte a menekülő kócsagot, nem föléje szállt, hanem nagy ívben eléje vágódott . . . Erre a kócsag ijedten megfordult s a király felé kezdett szállni . . . Néhányszor le-leakarta magát vágni a nádas védő rejtekébe, de a sólyom ilyenkor mindig oly villámgyorsan csapott alája, hogy nem tudott leereszkedni és rekedt vijjogásával is megmegriasztotta.

Heves, gyönyörű küzdelem volt ez! A király tekintete égett, ragyogott a vadászszenvedély hevétől s magasba szegzett szemei minden mozdulatát követték a küzdőknek . . .

A sólyom végre is nagy körökben már egészen a magaslat fölé terelte zsákmányát s itt azután magasan föléje szállva, szárnyait összekapta s zsinór egyenesen, mint a lehulló kő, ejtette magát a kócsagra, mely hiába vágódott előre, hátra nem tudta-e gyors támadást kikerülni — és megragadta erős karmaival . . .

Tépett tollak szállongtak szerteszét a levegőben; a kócsag vergődött, csapkodott szárnyaival, hanyatt-hanyatt dobva magát a levegőben . . . de a sólyom acélkörmei így sem eresztették el, hanem vad vijjogással vagdalta, tépte nyakát és szemeit horgas csőrével s marcangolta körmeivel . . .

A kócsag fehér tollazata lassanként vörös lett patakzó vérétől . . . s rövid küzdelem után, suhogó zuhanással — éppen a király lova elé hullott . . . a beléje akaszkodott Villámmal együtt, mire Gábriel leugorva lováról, megint fejére húzta gyöngyös sapkáját és a zsákmányt lova nyergére akasztotta . . .

A kócsag tollait neked ajándékozom forgónak, — mondá kegyesen a király, ki nagyon meg volt kedvenc sólymával elégedve. Nem úgy a többi urak, kik kedvetlenül tértek vissza, mert egyedül csak Perényi és Czobor sólymai ejtettek egy-egy szürke gémet, a többieké elől a vad elmenekült és a szégyenkezve visszaszállongó sólymokat alig tudták a sólymászok a magasból lecsalogatni.

— Sebaj, urak, majd a holnapi vadászaton kárpótol hatjátok magatokat más vadban! — mondá a király.

. . . Másnap a hajnal pirkadását riadó kürtszó követte. Gyors reggeli után a második kürtriadal már az indulás kezdetét jelenté és a kopjások a Hüvösvölgy felé vezették a társaságot.

Gyönyörű, vadregényes hely volt ez, égig nyúló fáival és sűrü bozótjával minden vadnak kedves rejteket adva . . .

Alig értek a völgy elé, máris egy megriadt őzfalka tört ki elébük . . .

A király fegyvere roppant — s az egyik őzbak nagyott szökve rogyott a virágos fűbe. Erre a többi fegyver is ropogni kezdett, pengett az ideg, süvöltöttek a nyilak és kopják . . . mert a téres völgy rejtekeiből egymásután törtek ki a vadak — és a kiséret apró csapatokra szakadozva állta el a kiterjedt völgy oldalait . . .

A hajtók lármája már hallható volt a messze távolban, mikor földrengető csörtetés, ágrecsegés s visító röfögés között a hegyhátáról egy nagy vaddisznócsorda törtetett alá a völgybe . . .

Elől dühtől felmeredt sertékkel, agyaraikat csattogatva, a vén kanok rohantak, utánuk pedig a megriadt csorda baktatott visító malacaival . . .

A hevesvérű Czobor horkoló, hánykolódó ménjét erősen megsarkantyúzva, előre ugratott, de a megriadt mén nem engedelmeskedett urának, hanem ide-oda szökelve, oly vadul hányta-vetette magát, hogy még ennek vaskeze sem birta megfékezni.

Egyszerre, közvetlen közelében, mély röffenés hördült fel s a jobbfelőli vén cserfa mögül egy óriás kan rontott elő, agyarait csattogtatva . . .

A paripa erre megállt, mintha lecövekelték volna, és Czobor érezte, mint reszket alatta, nagyokat hor-

kolva rémületében . . . de éppen, midőn szélesvasú kopját hajította a vadkanra, ménje újra felágaskodott és a célttévesztett kopja a vad sertétől berzengő hátában állott meg inogva, ennek dühét a végsőig fokozva.

Felharsanó dühordítással, mint a leütő villám rontott rá a vadkan s mielőtt a nemes állat félreszökhetett volna — hasa alatt termett és hosszú, sarlóforma agyarával ágyékát egészen végighasította . . .

Fájdalmas nyerítéssel ágaskodott fel a nemes állat s hófehér oldalán biborveres sugárban ömlött elő a vér, azután egyet fordulva, végigvágta magát a füvön, lovagját is maga alá temetve . . .

Az elszörnyedés kiáltása tört ki azok ajkán, akik ezt látták, mert a dühében tajtékzó vad még egyetkettőt hasítva a vergődő paripán, Czoborra rontott . . .

De Gábriel gondolatgyorsan leszökve lováról, pár szökéssel mellette termett — s előreszegzett kopjájával hátrataszította a vadkant. Erre ez minden dühével ő ellene fordult, — hanem Gábriel kirántva széles vadászkését, féltérdre ereszkedett és mikor az agyaras, fejét letorpasztva, nekirontott — markolatig döfte vadászkését széles mellébe, egyidejüleg villámgyorsan hátralökve magát . . .

Vért okádó szájjal, hörögve roskadt össze az óriási vad, Gábrielt pedig a királlyal élén az egész kiséret örömrivalgása üdvözölte bátor és önfeláldozó hőstettéért . . .

— Megmondták ezt a csillagok, — szólt a király.

Mindenki csodálta a hörgő és véres tajtékot turó vén vadkan-óriást és sarlóforma, hatalmas agyarait, melyek oly élesek, kemények valának, mint a lándzsa hegye.

Erre csakhamar megszólaltak a vadászkürtök, hogy a társaság tagjait egybehívják, hadd csodálja meg mindenki a vadászat ritka zsákmányát és az erdők vén óriását elejtő fiatal hőst . . .

Százszorozva zengték vissza az erdős bércek a kürtök és trombiták víg harsogását és ebbe a víg győzelmi dalba örvendve csaholt bele a kopófalka és nyerítettek a kapálódzó vadászmének.

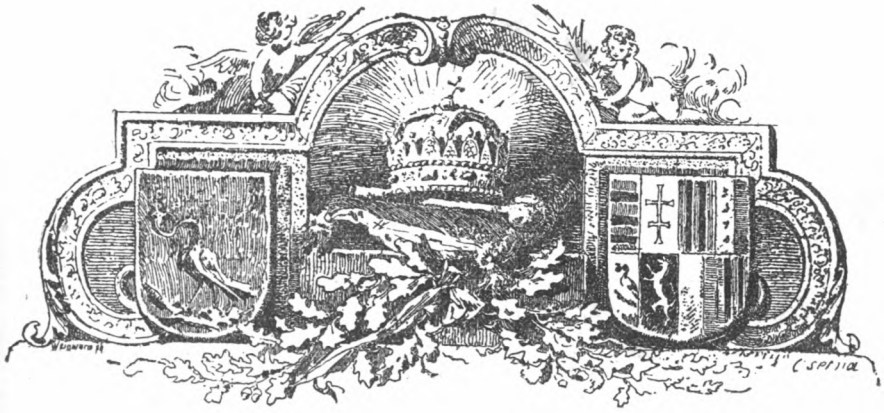

A doctori laureum.

Ünnepélyes és nagy nap virradt fel Johannesre . . . Mamertus napjára volt kitűzve, hogy megkapja a doctori laureumot, mi nem volt éppen könnyű dolog, miután három napon át kellett neki nemcsak az universitás valamennyi professzorával, hanem még idegen tudósokkal is a felvetett nyilvános és három titkos kérdés felett rögtönözve vitázni. A vizsgálat egészen nyilvános volt.

E napot megelőzőleg Sylvius Montanus, — ki a királynak különös kegyeiben állott — kihallgatásra jelentkezett, hogy ő felségét meghívja a doctori vitára, miután a király egyízben kijelentette, hogy a vita megnyitó napján ő is jelen akar lenni, hogy fia jövendő nevelőjének készültségét és tudományát megítélhesse.

A nagy schola csarnoka tömve volt emberekkel, mert a király magas személye az udvar főfőtagjait is

odavonzotta — és a sok fényes selyembársony, nyuszt- és cobolyprémes öltözet közül szerényen és fakón váltak ki a fekete tógás diákok hosszú csalmáikkal . . .

A professzorok és a tudósok cathedraszerű magas emelvényen ültek, arcukon a méltóság hideg komolyságával, szemben velük jóval alacsonyabb emelvény volt Johannes számára, ki fekete tógában, de fedetlen fővel ült ott. A doctori birétum babérral koszorúzva, szokásos járulékaival együtt, egy külön kis asztalkán selyem párnára volt helyezve . . .

Ünnepélyes istentisztelet előzte meg a vizsgálatot és csak a király megérkeztére várakozott az egész fényes gyülekezet.

Trombita harsogás és tárogató rivallás hirdeté, hogy a király közeledik, mire az egész tanári kar kivonult, hogy hódolatteljesen fogadja és a csarnokba kisérje.

Az üdvözlés után a király helyet foglalt és intésére megkezdődött a vizsgálat.

Legelsőbben is a mézajkú Janus Pannonius ékes, magasztaló versezetben üdvözölve a királyt, hívta fel Johannest, hogy a múzsák fegyverével szálljon párharcra, mert a tudatlanság tagadja, hogy a költészet volna szülője minden szépnek, magasztosnak és fenségesnek . . .

Erre Johannes felemelkedett s amint érces, rokonszenves hangja megcsendült, egy légy dongását is meg lehetett volna a sokaság közt hallani.

Maga a király is érdekkel hajolt előre és feszülten hallgatta Johannes magvas fejtegetését, ki nemcsak nagy tudással, de magas költői lendülettel oldotta meg ezt a témát, közbe-közbe legszebb részeit idézve Horác ódáinak, Virgil Aeneisének, Homer

Iliásának, Anakreon, Ovidius és Pindar műveinek — és a hét főművészet dicsőítésével végezte beszédét.

Ekkor Bessarion bibornok, a niceai érsek, a király vendége, kérte a királyt és professzorok engedélyét valamelyes disputára a Platói filozófiából, mely a királynak is kedvenc tanulmánya vala . . .

A nagy tudós csak pár kérdésre akart szorítkozni, de Johannes mély gondolkozásra való ékes feleletei annyira elragadták, hogy elfeledte, hogy vizsgán van, hanem a „Sodalitas literaria Hungarorum" nagyhírű tudósai közt képzelte magát — s maga a nagytudományú király is bámult, mert a feleletek nem egy vizsgázó doctorandusnak, hanem egy tudósnak is becsületére váltak volna . . .

A déli harangszó első kondulásai berekesztették a vizsgálatot. A délutáni órákon Philippus Callimachus Experiens a theologia-, szentírás és ezzel kapcsolatban a Pentateuch, az Alkorán, a Zendavesta és Talmud továbbá a görög-, római-, ind- és germán mythológiából, Niger Petrus pedig a persa, görög, latin, szanszkrit török, arabus és zsidó nyelvekből examinálták . . . és ezzel az első nap véget ért — és a professzorok egyhangulag a legjobb kalkulussal: a laudaturral illették feleleteit.

A második napot a saját maga által felvetett thesisek fölötti vitatkozás szóval és írásban töltötte ki. Minden thesise fölött hosszan vitatkoztak, de egyiket se birták helytelennek itélni. Niger Petrus e szavakkal zárta be az ülést:

„Ez az ifjú fél annyi tudással is megérdemlené a doctori laureumot."

A harmadik nap volt a legnehezebb, mert akkor a tudósok főfőfelkentjeivel kellett síkra szállani . . .

E napon megint megjelent a király, oldalán fiával, a nagyreményű Corvin Jánossal . . .

Riadó és lelkesült éljenzés üdvözölte percekig a szeretett uralkodót.

Marsilius Ficinus, Regiomontanus és Sylvius Montanus a legnehezebb thesiseket adták fel az arithmetikából, geometriából, a természettudomány mind három ágából, továbbá a fizikai sacrából, a magia subterraneából, az alchymiából, valamint az asztrológia- és geológiából . . . de Johannes ezekre is csak oly jól megfelelt, mint a többire.

Ezután a sedes halkan tanácskozni kezdett — s pár perc mulva Sylvius Montanus felállott és sugárzó arccal jetenté, hogy a jelölt a doctori laureumra minden tudományból egyhangulag és kitüntetőleg érdemesnek találtatik . . .

Erre a jelenlevő diákok, sőt maguk a tudósok is, lelkesült örömzajjal üdvözölték . . . azután leszállva emelvényeikről, a magát mélyen meghajtó Johannes fejére tevék ünnepélyes ceremóniák közt a doctori kalapot a laureummal, mire egyenként ők is meghajták magukat az uj doctor előtt és szép szavakkal, kartársi kézszorítással üdvözlék . . .

Az ünnepelt Gábriel karján tért haza, ki büszkén ment vele a sokaságtól hullámzó utcákon végig, amelyeknek ablakai is mind tömve voltak kiváncsiakkal, mert híre járt, hogy a firenzei követség által ajándékba hozott oroszlánpár ma fog ünnepélyesen a királynak átadatni.

A tudós elébb hazaérkezett. Már türelmetlenül várt reájuk s mikor beléptek, tárt karokkal sietett eléjük — és karjaiba zárta Johannest.

— Üdvözlégy házamban — társam, barátom, ott a professzor, itt atyai barátod üdvözöl. Büszke vagyok

rád, hogy én is professzorod valék! — Beszéd közben bizalmasan elmondta, hogy a király is el van ragadtatva fényes feleleteitől és mély tudományától.

„Egyszerre vidám csevegés és ezüsthangú kacagás hallatszott be a folyosóról.

Sylvius Montanus kinyitotta az ajtót.

— Jer be csak, kis húgom és üdvözöld te is az új doctor urat! — kiáltá.

Annácska belépett, követve Gábrieltől és két barátnőjétől: Rozgonyi Juliska és Kanizsay Piroskától, kik szintén szerencsét kivántak Johannesnek.

— Az egész város csak a kegyelmed mélységes tudományát magasztalja, — mondták a leánykák. Mindenfelől csak erről hallunk beszélni és egészen háttérbe szorul a holnapi fényes királyi ebéd, az oroszlánokkal és a vitézi tornajátékokkal együtt . . .

* * *

A firenzei követség fényes fogadása az elfogadó- és a pazarfényű trónteremben ment végbe.

A követség nem győzte bámulni azt a mesébe való fényt és pompát, mit a király és környezete kifejtett.

A fogadtatás után a követséget nemes apródok és nagyszámú díszkiséret vezették vissza szállására, a király pedig Gábriel és Johannes kiséretében az ebéd idejéig belső termeibe vonult.

Mikor elsőt csengettek az ebédre, udvari kengyelfutók nyargaltak, hogy a követségnek az ebéd idejét tudtára adják; a második csengetésnél pedig hattyúprémes, ezüstsújtásos fehér selyemkamukába öltözött tíz nemes apród indult a követséget a király nevében meginvitálni és az ebédlő-terembe vezetni.

Mikor a király és a királyné a terembe léptek, az aranyozott karzatokon ülő citerások, hárfások és kürtösök rázendítettek egy teremreszkettető riadóra és eközben foglalta el mindenki a főasztalmester által jó előre kijelölt helyét.

Minden fogást — a vendégek rangja szerint — kisebb-nagyobb kiséret hozott, magas állású főuraktól kiszolgálva s minden fogásnál és felköszöntőnél a pompásan iskolázott udvari ének- és zenekar más-más dallamot játszott; majd a citerások mutatták be művészetüket, majd a kobzosok éneklének, lantjuk szelid pengetésével kisérve dalaikat, majd egy hegedős zengett lelkesítő harcidalokat, hős balladákat és serkentő énekeket . . .

A király háta mögött főapródja, Gábriel állott és szolgálta ki felséges urát, teletöltögetve serlegét, aranymedencében hozva az ujjmosáshoz való langymeleg rózsavizet és átnyujtva az aranyos hímzetű törülközőt, mert a király és az urak késsel apróra vagdalva, ujjaikkal rakták szájukba a falatokat és a lecsepegő levet apró kenyérszeletkékkel fogták fel ügyesen. Egyedül a királyné használt kést, villát, kanalat, hazájából hozva magával e szokást, mely azonban akkoriban nálunk még kevés utánzóra talált . . .

Mátyás király annyi ügyességgel és gráciával tudott enni, hogy ujjait alig mázolta be, de azért megtartotta ő is ama szokást, hogy minden fogás után megmosta ujjait . . .

Gábrielnek a mai díszebéden ugyancsak kellett vigyázni, mert a király nagyon derült hangulatban volt — és ekkor mindig nagyon gyorsan evett, emellett kifogyhatatlan volt a szikrázó ötletekben s fordulatokban és hol ehhez, hol ahhoz a hivéhez fordult tréfálkozva,

élcelve, két-három nyelven is kérdezve, felelve egymásután . . .

Különösen szeretett évődni evés közben Galeottival, a nagy történetíróval, kinek rossz fogai lévén, valóságos penitencia volt rá nézve az evés, már csak azért is, mert a jó ételeket mód nélkül szerette . . . A király, mikor a tudós kedvenc ételei kerültek az asztalra — az apród felé csiptetett szemeivel, hogy gyorsan vigye el a tudós előtt — s jót nevetett magában, mikor a tudós halkan dörmögött és zsörtölődött az étekfogóval és kézzel-lábbal integetett feléje, hogy ne kerülje el az étellel.

Különösen kifogyhatatlan és mester volt a kétértelmü szójátékokban . . .

Antonius Torquatus a különféle népek étkezéseiről kezdett beszélgetést és ebbe lassanként az egész asztalt belevonta; egyideig a király is vitatkozott, citálva latin, görög tudósok műveiből — de mikor a sajtokat szolgálták fel, ezzel vágta ketté a vitáját: a magyar közmondás azt mondja: „nincs rosszabb a sajtnál".

Persze, hogy ezt többen kétségbevonták s különösen az olaszok kezdték a sajtokat dicsérni és így mindegyik más-más ételt emlegetett, amelyek szerintük, mind sokkal rosszabbak a sajtnál . . .

— Ismétlem, „nincs rosszabb a sajtnál", — mondá másodszor is a király — de a tudósok megint kétségbevonták és tüzes vitába kezdtek.

— Vigyázzatok, tudós urak, nehogy a rákot beleöljétek a vízbe! — inté őket figyelmeztetőleg a király . . .

— A rák is rosszabb! — kiáltá tüzesen Ficinus . . .

Erre már a király hangosan elnevette magát és hátrafordult Gábriel felé . . .

— Látod, kedveltem, ezek a híres tudósok a mathematika nehéz tételei között s az égboltozat csodáiban nem akadnának fel — ezzel az egyszerű tréfával pedig valamennyit meg lehet fogni. Hát te kitalálod-e?

— Felséges királyom — magában a kérdésben benne van a felelet — mondá mosolyogva Gábriel — a „*nincs*“ rosszabb a sajtnál!

— No lám, te kifogtál valamennyin, — nevetett jókedvűen — azután megmagyarázta vendégeinek is — kik álmélkodva, hosszú orral néztek egymásra, hogy ezt az egyszerű semmiséget se birták kitalálni . . .

— Most pedig — hallgassuk meg az énekeseket, kik ez alkalomra új harmoniákat tanulának be — azután jöjjenek a dalnokok, kik a gyöngyös arany szalagért fognak versenyezni . . . Ezzel a király intésére röpke ütemekben felharsant a dal, citerák, hegedűk és fuvolák zenéjétől kisérve . . .

Tibrili tréfái.

Fényes, holdvilágos éj borult a városra. Egyetlen pára, egyetlen lehellet sem fátyolozá a levegő és a csillagos ég tisztaságát.

A király tudósai körében, könyvtárában mulatott, de ez a bűbájosan szép éjszaka a körded márványcsarnokba csalta ki az egész társaságot.

A király gyöngyös takarójú nyugágyára dőlve, jobbjával fiát tartá átölelve s közvetlenül mellette Sylvius Montanus, Johannes és Gábriel ültek, míg a többiek nagy félkörben helyezkedtek el triposzaikon . . .

A király jókedvvel hallgatta a vitatkozást, mely már nagyon élénkké kezdett lenni — és a tudósok kettesével, hármasával vagdosták egymás fejéhez az idézéseket, citátumokat.

— Csak lassabban, urak. Ne ugráljatok oly átabotában egyik tárgyról a másikra! — kiáltott közbe kásás, leppegő hangján az olasz Spada bibornok, ki mint vendég vett részt az ülésen.

Nem folytathatta tovább, mert Antonius Torquatus és Regiomontanus egymás szájából kapkodva ki a szót, heves disputába keveredtek vele.

A nagy vita közben — melyből Galeotti uram recsegő, páva hangja folyton kihallatszott — egyszerre csak mintha a Duna fenekéről buggyanna fel — megszólalt egy mély, síri hang:

— Galeotti uram, tudós Galeotti historicus uram!

— Mi az? Ki az? Ki hív! — kérdé a tudós erre is, arra is forgolódva... Hallottátok?... Mi volt ez?...

— Galeotti uram! Nem hallja kegyelmed? — hangzék most megint, de most már a király nyugágya felől...

A tudós történész arra felé pillantott — de nem látott senkit — — s alig halt el e hang, Antonius Torquatus triposza alól egércincogás, Aeneas Sylviusé alól pedig oly harsány kakaskukorékolás hallatszott, hogy riadtan pattantak fel ültükből és Torquatus uram esze nélkül rázta, lóbálta hosszú tógáját és tappogott, nehogy az egér a tógája alatt maradjon...

Ezt már a király nem állhatta meg nevetés nélkül. Nevetett, hogy a könnyei csurogtak s vele kacagott fia és Gábriel is.

A többi tudós pedig szemre-főre nézett és csodálkozott...

Honnan jöhet ez az infernális zenebona, — kérdé Ugoletti uram, a könyvtárnok, de torkán fagyott a szó neki is, mert ő alóla meg mérges kutyacsaholás vakkant fel...

— Galeotti uram! — erre a tudós hirtelen hátrafordult, mert ezúttal nevét halkan a fülébe súgta valaki...

— De hát ki vagy?

— Én vagyok, Julius Caesar, kinek kegyelmed az élettörténetét írja...

— Mit akarsz? — kérdé a tudós — észrevéve, hogy ez a tréfa nagyon mulattatja a királyt.

— Panaszom van!

— Micsoda?

— Nem tudja jól kegyelmed a históriát!

Mindenki kacagott, csak maga Galeotti nem, mert ez nagyon érzékeny oldalán találta. Ebben az egyben nem értette a tréfát . . .

— Canis tota mater, gyere elő s merd ezt szemembe mondani, akárki vagy! — csattant fel mérgesen.

— Keressen meg kegyelmed! . . . és a hang mindig más helyről hangzott . . . Galeotti uram hiába bujkált a király nyugágya alá, az oszlopok mögé, hiába hajolt ki a csarnokból, nézett be a könyvtár minden egyes szekrényébe, nem látott senkit — s utoljára annyira méregbe jött, hogy végre is így fakadt ki:

— Hol a gutában vagy már, te gonosztévő!

— No hát itt vagyok, Ugoletti uram tógája alatt! — hangzott ennek széke alól.

— Vagy bizony a pokolban! — ugrott fel nagy háborusággal az öreg könyvtárnok.

— Gyere már elő! — kiáltá végre a király is, ki már régen nem nevetett annyit, mint a mai estén.

— No, ha te mondod, komám, hát szót fogadok — és egy nagy corinthusi márvány vázából Tibrili, az udvari bolond bújt vigyorogva elő, kinek még ennél vastagabb tréfák is meg voltak engedve, de azután íziben el is hordta az irháját, mert Galeotti uram nagyon nézegetett maga körül, hogy mit vághatna hamarosan a fejéhez.

A király — miután jól kinevette magát — miben természetesen segített neki az egész gyülekezet — megmagyarázta, hogy Olaszországban igen sok hasbeszélő vagyon és a királyné mindjárt ráismert, mikor Tibrili legelőször a tegnapi estéli ebéd alatt elkezdett mókázni s rendre beszéltetni kezdte Juno, Minerva, Jupiter és Bachus pogány istenek szobrait.

— Könnyeink csorogtak, — úgy nevettünk — beszélte a király — mert ez a perversus bolond — Juno istenasszony szájába olyan kacskaringós káromkodásokat adott, mik jégesőként szakadoztak Jupiter főisten uram fejére, ki egyre csak azt hajtogatta: „Asszony, hallgass a te neved". Minerva egy elveszett fibuláért kezdett perlekedést Mercurral, Bachus isten pedig holtrészegen kurjongatott, énekelt és a bort töltögető apród, a Laczfi fia, majd ledobbant ijedtében, mikor Bachus rákiáltott, hogy töltse meg kelyhét abból a tokajiból.

Erről a thémáról a társalgás aztán átment a bűvészekre és szemfényvesztőkre s a király mindvégig élénk részt vett benne. Kisvártatva aztán, minthogy már későre járt az idő, felkelt nyugágyáról és a tudósok mély hajlongásai között — karját fiáéba fűzve, magántermeibe távozott.

* * *

Sylvius Montanus Johannes társaságában erre szintén hazafelé indult. Halk beszélgetés közt tették meg visszafelé az útat a halálcsendes utcákon át hazáig.

Johannesnek azonban többször úgy tetszett, mintha valaki nem nagy távolságban követné őket és éles szemei a sötétben egy még sötétebb alak körvonalait vélték látni, mely árnyékként lappangott utánuk és mikor kinyitották a kapu kis ajtaját . . . ez az árnyék a szomszédház kapuboltja alatt vonta meg magát . . .

— Majd megtudom ki vagy, gondolá, de nem szólt róla a tudósnak, hanem mikor ez a lépcsőkön felfelé lépegetett, sebesen visszalopódzott a kapuajtóhoz és kinézett a sötét utcára.

Amint ott állt, egyszerre érzé, hogy nagy óvatosan benyomják a kis ajtót és a vén katona magas alakja surranik be nagy csendesen.

— Hol a gutában jár kend ily késő éjszaka, mint valami kisértő lélek? — kérdé tőle alányomott hangon.

— De a vén katona nem jött zavarba, halkan visszadörmögé:

— Csak nem üthetek zajt, mikor a lányasszonyka már édesdeden alszik. A háztájt néztem körül, éppen mikor kegyelmetek jöttek hazafelé . . .

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az orgyilkos.

A király, neje óhajtására, a firenzei követség tiszteletére még egy fényes álarcos bált is adott, amelyre tudósai szintén hivatalosak voltak.

Sylvius Montanus, bárha nem is valami kitünően érezte magát e lármás, bolondozó tömegben, mégis gyönyörködött az álarcosok sürgő-forgó tarkaságaiban, mely a teremben fel-alá hullámzott s kappanhangjáról azonnal megismerte Galeottit, ki Diogenesnek öltözve, a legokosabb embert kereste lámpájával.

Mikor neki is arcába világított átlátszó oldalú szarúlámpásával, roppantul mérgelődött, hogy a komoly történettudós így megfeledkezik magáról s ama kérdésére . . . „Asztrológus uram, mondja meg kegyelmed, hol találom meg a legokosabb embert!“ nagy gorombán ezt válaszolta:

— Keresse meg kegyelmed elébb a maga józan elméjét, mert úgy látszik, azt vesztette el, azután keresse az okos embereket! — Mire Galeotti uram nagyon elszontyolodva, tüstént elsomfordált mellőle . . .

Tibrili, az udvari bolond, pedig azt a tréfát csinálta, hogy többeknek a nevét észrevétlenül a hátukra tűzte és ezek nagyon csodálkoztak, hogy mindenki rájuk ismert és Galeotti uram sem győzött eleget mérgelődni afelett, hogy őt mindenki már messziről megismeri s nevén szólítja.

Tiz óra felé járhatott az idő, midőn Sylvius Montanus hazafelé készülődött — és szemeivel Johannest kereste a tömegben, ki a Mercurnak öltözött Gábriellel sétálgatott az álorcások közt . . .

Egyszerre valaki a vállára ütött . . .

Hátrafordult és az oszlopok árnyékában egy magusnak öltözött álarcos állt mellette, kinek szemei izzó villogással égtek fekete bársony álarca alatt . . .

— Mit akarsz? Látod, hogy én csak nézője vagyok e bolondságnak? — mondá visszautasítólag . . .

— Egy kérdést, ha megengeded? . . .

— Nos, hadd halljam?

— Csinálsz-e még aranyat? — kérdé az álarcos elfojtott suttogással.

Sylvius Montanus összerezzent és kémlőleg nézett az álarcosra.

— Mit akarsz e kérdéssel? kérdé azután fagyosan . . .

— Emlékeztetni! — Vannak, kik nem feledik a holnapi napot és te sem fogod feledni! — felelé tompa, fojtott hangon az álarcos — és a tudósnak úgy tetszett, mintha egy fenevad fenyegető morgását hallaná e dörmögésben . . . E szavak után az álarcos eltünt az oszlopok árnyékában.

Sylvius Montanus hosszasan utána nézett és elgondolkozott . . . Úgy tetszett neki, mintha e suttogó, tompa hangot valamikor már hallotta volna és a szemek izzó villogása is oly ismerősnek tetszett — szóval, az egész alak emlékeztette valakire, — de nem tudta kire . . . Utoljára is megnyugodott abban, hogy bizonyosan az udvari emberek közül ízetlenkedett vele valaki, ez okból otthon nem is szólt felőle senkinek . . .

* * *

Mikor Johannes másnap korán reggel a csillagvizsgálóba ment, már a lépcsőkön hallotta a tudós mérges kiabálását — és mikor belépett, nagy lamentálással rákiáltott:

— Nem tudod, fiam, mi leli ezt a vén szamarat? Pár nap óta mintha ki lenne cserélve, tör, zúz, borogat mindent! Háromszor, négyszer kell neki mindent mondani, mégis elfeledi s némelykor azt se tudja: mit beszél . . . Nézzed csak, most is mit csinált! Az egész drága mixturát feldöntötte!

A nagy asztalon minden valami erősszagú barna lében úszott és a törött üveg cserepeit szedegette nagy zavartan össze . . .

— Lucifer te corripiat! . . . Lódulj és hozzad a reggelit, — de elébb töröld fel a szamárságodat, szidta a tudós . . .

A vén legény kiment és nemsokára hozta a reggelit: a fűszeres illatú, forró levest és a majorannával töltött hideg tyúkhúst.

A reggeli alatt a tudós elmondá Johannesnek tegnapi beszélgetését a királlyal. Hosszan beszélt volna, — de Ábrisnak egy újabb ügyetlensége megint méregbe hozta.

Ugyanis a tudós ezüstnyelű kését kérte — Ábris pedig odatette elébe az orvosi szereket . . . amiket csak azért nem vágtak a fejéhez, mivel igen drága és törékeny jószágok valának abban a bőrtasakban, de kikapott úgy, hogy sokáig megemlegette.

Mikor a reggeli végén a házigazda kiment — Johannes vallatóra fogta a vén legényt.

— Mi leli kendet, Ábris gazda? Hallotta, hogy a bátyám hogyan panaszkodik. Talán beteg, vagy mi?

— Nem én, — babéros uram, hanem hát . . . itt azonban egyszerre elhallgatott és lenyelte, amit mondani akart . . .

— Magát bántja valami! . . . Csak ki vele — bátran, ne húzódozzék! Legjobb az egyenes út . . .

— Igaz . . . az a legjobb! . . . De hát várjunk még . . . lehet, rosszul láttam . . . ez az egész, tudja, kegyelmed, a vén ember sok bolondot összekárál néha napján . . .

Johannes még tovább akarta faggatni, — de belépett a tudós — és ekkor a vén legény dolgai után látott.

Kora délután azonban lélekszakadva jöttek a királyi udvarból, hogy Regiomontanus, a csillagász, ki az utóbbi időben betegeskedett és Sylvius Montanus kezelése alatt állt, egyszerre annyira rosszul lett, hogy félrebeszél . . . eddig tán a halállal is vívódik . . .

A tudós orvos-doctor sietve kapkodá össze orvosszereit és eszközeit és el nem tudta gondolni, hogyan válhatott a már javulófélben levő beteg állapota egyszerre ilyen aggasztóvá?

Alig hogy a tudós eltávozott, megint beállított ám egy küldött a királyi palotából azzal az üzenettel, hogy az orvos-doctor uramat ne várják haza, hanem a laborans pontban nyolc órakor este menjen el Magnesius ötvös uramhoz és jelentse be, hogy a tudós orvos-doctor uram csak kilenc óra felé teszi hozzá látogatását . . . és ott a lámpással várja be.

— Ühüm, jól van — mormogá a vén legény, vállát vonogatva — szép kis séta lesz, de majd csak hazakerülünk éjfélre . . .

Johannes e napon az egész délutánt csillagászati számításokkal tölté, de maga se tudta miért, semmi

gyönyörüséget sem talált a munkában, pedig máskor a legnagyobb élvezettel számította és vezette le a legszövevényesebb számításokat és képleteket . . .

Valami félő, szorongó előérzet bántotta, olyan balsejtelem féle, minek nem tudta okát adni, be ami mégis egészen lehangolta.

Gondolataiból a belépő vén katona riasztá fel.

— Csakugyan elmenjek Mangesius uramhoz, babéros uram és bevárjam ott a nagyuramat? — kérdezé huzódozva.

— Ejnye, Ábris gazda, de csodálatos kérdései vagynak! Persze, hogy menjen, ha egyszer bátyám úgy akarja. Különben pedig miért tevé e furcsa kérdést?

A vén legény kis ideig gondolkozni látszott, mi közben tekintete tétova zavarral tévelygett ide-oda a szobában.

— Hiába hányom-vetem az eszemet — jobban nem tudom kirakni a szavakat . . . Hát azért kérdem — — mert . . . mert olyan érzés szorongat, mintha jobb lenne nékem itthon maradni . . .

Johannes vállat vont, miből a vén legény látta, hogy minden beszéd hasztalan.

— Pedig érzem, hogy valami baj lesz! — mormogá, midőn elhagyta a szobát.

Johannes azután merengve, a naplemente szemléletébe merült . . . Mozdulatlanul állt a magas torony erkélyén még akkor is, midőn már a szürkület árnyai bontogatták fátylaikat és Annácska éneke s hárfajátéka csendült meg az alkony csendjében . . .

Jó ideig hallgatta az éneket . . . és csak a vén katona mély hangja riasztotta fel, ki meggyujtva a karosgyertyatartó viaszgyertyáit s a többágú függő mécsest — estvéli ebédre invitálta az alsó traktusba . . .

Vacsora után Johannes megint a vizsgálóba tért vissza. Az egész házban egyedül volt, mert Ábris már eltávozott hazulról s Dorka néné, Annácska és az egyetlen nőcseléd a ház másik végén laktak és már éjjeli nyugalomra tértek.

Ugy kilenc óra felé járhatott az idő. A város utcái egészen néptelenek voltak és az éj méla csendje, a setétség koromfekete fátyla borult mindenre. Csak nagynéha hangzott fel egy-egy távoli kutyavakkantás és valahonnan messziről az elnyujtott hajótülkölés . . .

Csodatisztán boltozódott a mérhetetlen égbolt. Miriád csillagai, mint megannyi gyémánt, tündökletes fényben szikráztak, csillogtak. Egyik a másik után gyult ki rezgő csillagfényt, ezüstös csillagsugárt lövelve a világegyetem árnyéktalan aetherébe . . .

Megigazította a telescopiumokat — s beállította a zenithre a nagy égitükröket — azután a vizsgálódáshoz látott.

Távcsövével tovább-tovább szárnyalva az ür csillagvilágában — egyszerre egy új, eddig észre nem vett szikrázófényű csillagot pillantott meg a zenith közelében . . .

— Miféle csillag ez? — gondolkodik és a legnagyobb figyelemmel kezdé vizsgálni . . . de alig nézte pár percig, — a fényes csillag egyszerre csak megindult és sebes hullással suhant végig az égbolton, sziporkázó lángsávot hagyva maga után a zenithtől egészen a horizont homálybavesző végéig . . .

— Ugyan kinek a csillaga hullhatott le e fényes égitestben? — szólta el magát meglepetésében egészen fennhangon . . .

— A tied, Johannes Montanus-Ater! — felelt szavaira egy tompa, fenyegető hang — és a tükör

visszfényében egy sötét alak döfésre emelt tőrét látta maga fölött megvillani . . .

Ösztönszerű alábukással hajolt félre a döfés elől, azután riadtan szökött fel ültéből.

Nagyot dobbant a szive, mert előtte boszútól és gyűlölettől eltorzult arccal Castello Gondolfo, az adeptus állott, mezitelen gyilkot villogtatva . . .

—Ütött a boszú órája, Feketehegyi János — kiáltá a kielégített boszú ördögi hangján s mint egy tigris szökött döfésre emelt tőrével másodszor is Johannesre, ki a szük helyen mozdulni alig tudván, első meglepetésében hátraugrott, de egy távcső állványában megbotolva — végigzuhant a padlaton.

Hörgő diadalkiáltással rohant rá az adeptus és mellére térdelt.

— Igy jobb szeretem — most azután egészen kezeimben vagy — kiáltá sátáni hahotával — . . . elébb te . . . azután gazdád . . .

Johannest híres ereje egészen cserbenhagyta, mert karjai úgy elzsibbadtak az esés okozta ütődéstől, hogy bármiként erőlködött, nem birta magáról ellenét lerázni . . . s már-már szíve felett látta villogni a tőr hideg, fényes vasát.

Az orgyilkos azonban áldozata kínjaiban elébb tigrisként gyönyörködni akart . . .

— Nem magad méssz a másvilágra ! . . . sziszegé. — Veled mennek, akiket szeretsz . . . Nézd, mi vereslik be az ablakon . . . A tűz ! . . . A tűz ! . . . Fejünk felett ég a ház . . . az ajtókat és ablakokat pedig bekötöztem, ha ha ha !

Johannes halálos ijedelmet, de egyuttal emberfeletti dühöt érzett minden idegében végignyilalni . . . mert csakugyan a tűzvész vérpiros rémvilága hajnallott

be az ablakokon . . . Az egész házban egy lélek sincs itthon . . . Annácska és Dorka pedig mélyen alszanak . . .

E perczben metsző segélykiáltás hangzott fel alulról, melyben Annácska hangjára ismert . . .

Erre oly emberfölötti erővel lökte fel magát, hogy csak úgy repült, lódult bele a rajta térdelő adeptus, de még sem bírta sehogy sem lerázni; elzsibbadt karjai tehetetlenül hevertek . . . hiában erőlködött.

— Megesküdtem, hogy megöllek tégéd, valamenynyiőtöket, — boszum régóta lépten kísér benneteket s most kezemben vagytok . . . Vessz el hát . . . s utánad a többiek! — hördült fel tajtékzó dühvel s a tőr magasra villant, hogy lecsapjon . . .

— Veszsz te, orgyilkos haramia . . . — harsant fel egy nem emberi dühorditás . . . és oly iszonyú ökölcsapás zuhant az adeptus uram fejére, hogy a tőr pengve hullott ki kezéből . . . a másik pillanatban pedig, mint valami forgószél, kapta el két óriási marok Johannesről s vágta a földhöz, hogy belerendült a csillagvizsgáló torony . . .

Johannes vad dühvel szökött talpra s nem nézte, nem kereste, ki a segítő, hanem e kiáltással:

— Jövök, Annácska . . . Megmentelek! . . . rohant kifelé, de a vén legény karon ragadta . . .

— A lányasszonyka bátorságban van és a tűz is el van oltva, ne menjen hát, babéros uram! — kiáltá — hanem adja csak ide azt a pár béklyót, hadd rakom ennek az istentelen gonosztévőnek a kezeire . . . majd azután beszélhetünk . . .

Johannesnek e szavak mintegy varázsütésre visszaadták minden nyugalmát és higgadtságát.

Most ért rá csak eszmélni és körültekinteni . . .

Az adeptus uram csunyán megtépve, összetörve, félig eszméletlenül, gomolyagba gyürve feszengett Ábris

gazda vasmarkai között ... az állványok lábainál pedig megcsillant a földön heverő tőr hideg fénye ...

Leakasztotta tehát azt a pár török béklyót, melyet egyszer Gábriel ajándékozott a tudósnak és a vén legény segítségével ráfeszítették az orgyilkos gonosztévő lábaira ...

— Ezekkel a bilincsekkel ugorj meg, ha tudsz, te ördögök kapitánya! — kiáltá neki acsarkodva s úgy rugta egy szögletbe, hogy menten összeesett ... azután Johannes felé fordulva, félig szemrehányó, félig diadalmas hangon kiáltá:

— Lássa, lássa csak, babéros nagy uram, a csillagok megmutatták e veszedelmet ... de kegyelmed nem hitt bennük. Pedig hát itt van ni ...

— Kelmed a mi megmentőnk — felelé Johannes hálásan és összeölelgeté a vén legényt, a minek ez jobban megörült, mintha egy zsák arannyal ajándékozták volna meg, azután sietve ment le a lépcsőkön, hogy a reszkető Annnácskát és Dorka nénőt megnyugtassa.

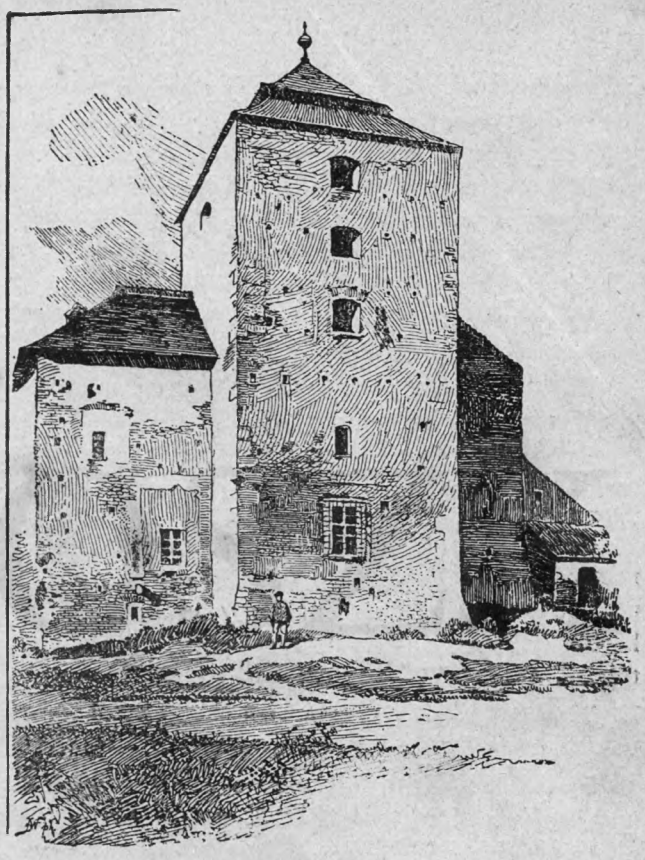

»Ki miben vétkezik, abban bünhödik.«

— A legjobbkor jött kelmed — kezdé Johannes, újra hálásan megszorongatva a vén legény kezeit, midőn Annácskát megnyugtatva, visszatért s elbeszélte volt, milyen gyilkosul támadt reá ez a gonosztévő . . .

Ha csak egy percet késik . . . hát végem van, mert zsibbadt karjaimat még csak emelni sem tudám . . . de most mondja el kegyelmed is, hogyan jött éppen a legjobb időben vissza ? . . .

— Hogyan ? . . . Hát úgy, hogy ennek a mirigyfőző latornak a párja meg engemet akart a fáskertnél rövid uton a másvilágra expediálni, miként a nagyuram mondaná, hanem hát jól megszorongatám a torkát . . . kinyomkodám belőle az egész praktikát és erre olyan szépen kigyónt mindent, mint a parancsolat . . .

— Mit mond kelmed ? . . .

— Hallgassa meg, babéros nagy uram, milyen ördögi módon praktikálták ki ezek a latrok az egészet. Tudom el fog szörnyedni belé !

— Hallgatom . . . csak kezdje el kegyelmed . . .

— Kezdem hát a legelejéről . . . Attól kezdve, — mikor Bártfán megugrott kezemből ez az imposztor, — mindig azon imádkoztam, hogy csak még egyszer kerülne a kezeim közé, — mert — megvallom — féltem tőle . . . Aztán mikor kegyelmednek a veszedelmét tudós nagyuram legelőször olvasá ki a csillagokból — mindjárt erre az ördög-bordára gondoltam — mert más ellensége ugyan ki lehetne kegyelmednek ? De aztán az idő mullott, egy-egy kicsit én is elfeledkeztem róla, hanem mikoron az udvarbéli főcsillagász uram — a ki eddig tán a végét járja . . .

— Mit mond kelmed, a tudós Regiomontanus a végét járja ? . . . — kérdé fájdalmas meglepetéssel Johannes.

— Azt biz'a, mert ez az istentelen lator mérget vegyített az italába . . . De erre majd rátérek.

Johannes elszörnyedve ugrott fel helyéről.

— Üljön le csak, babéros nagyuram, mert ha sokszor félbeszakít . . . bizony isten, nem tudom úgy össze-

rakni, mint szeretném . . . mert a hosszú oratio nem kenyerem . . .

Tehátlan, mikor a főcsillagász uram ezen a helyen elbeszélte, hogy micsoda titokzatos famulus szállásolta be magát nála, hát tüstént ez a gonosztévő fittyent az eszembe, hiszen Bártfán is ilyenformán jelent meg nálunk, de megint csak letettem erről a gondolatról, mert nem egyszer hallám, a mint nagyuram kegyelmednek beszédközben azt mondá, hogy az adeptus egy makulányit se értett a csillagokhoz, azt az idegent pedig, mint az égi csodák alapos ismerőjét dicsérte Regiomontanus uram . .

Egy ízben azonban — midőn üzenetet vittem a főcsillagász uramhoz, hát az ajtóján keresztül olyan ismerős forma hangokat hallék . . . de mikor bekopogtattam, a beszélgetés megszünt s a főcsillagász uram egyedül csak a maga személyében volt az egész szobában, hanem az ajtófüggöny mögül halk köhécselés hallszott, de bárhogy forgattam is a fejemet — egy darabkáját se tudtam meglátni annak a titokteljes jövevénynek . . .

Legutóbb azonban — mikor a nagyuram olyan komolyan megintette kegyelmedet, hogy vigyázzon magára, mert a veszedelem igen közel mutatkozik, hát bizony én jobban megijedtem, mint kegyelmed, mert a nagyuram jövendölései eddiglen egy szóig mind beteljesedtek — azután akár hiszi, akár nem, százszor jobban féltém a kegyelmed jóvoltát, mint a magam fejét!

Johannes ellágyulva szorítá meg a hűséges legény kezeit. Most már sejteni kezdé, miért volt az utolsó hetekben a fürge, ügyeskezű Ábris olyan szórakozott és ügyetlen, hogy mindent döntött és borogatott és felét is elfeledé a rábízott dolgoknak . . .

— Furcsa is az ember, babéros uram! . . . — folytatta Ábris. — Lássa kegyelmed, ma délután igazán megéreztem, hogy valami történik, mert mintha valami itthon ragasztott volna — alig tudtam elmenni . . . Kétszer is visszafordultam az utca végén, hogy haza jöjjek, mintha csak éreztem volna, hogy azt a levélkét nem a nagyuram küldte, hanem az a görbe Lucifer fundálta ki, hogy engem is elcsaljanak a háztól és kegyelmed egyes-egyedül maradjon itthon . . .

Nehéz gondolatok közt baktattam tovább a setét utcákon. A lámpásomat jól előre tartottam, mert a fáskert bokrai már előttem sötétlettek . . . Mikor ráléptem az elvadult kerten átvezető ösvényre, egyszerre halk surranást hallottam, olyan formát, mintha valaki óvatosan beljebb huzódna a bokrok közé . . . és alig léptem hármat, midőn alátartott lámpám világában két lábfejet láték elővillanni a bokrok aljából . . .

Mintha megsugta volna valami, hogy itt én rám lesnek . . . De hát a róka is akkor a legravaszabb, mikor a a verembe pottyan és én is úgy tetettem magamat, mintha mit sem vettem volna észre.

Először halkan nótázni kezdtem — noha zajgott bennem minden csepp vér . . . azután pedig egyszerre elkáromkodtam magamat ekképpen :

— A bagoly rugja meg, a macska pofozza meg, bizony elvész a bocskorom, ha jobban meg nem húzom a szíjját.

Ekkor azonban már ott álltam annak a két lábnak a közelében.

— Gyere bocskor, hadd kösselek meg — szólék jámboran — és a lámpát félretéve, lehajoltam, mintha a bocskor szíjját akarnám összébbhúzni, . . . de e helyett villámgyorsan odakaptam ahhoz a két lábhoz

és úgy kirántottam a földet alóluk, hogy hanyatt esett bele a viselőjük.

A rám leskelődő lator hörgött, cikákolt, mert térdeimmel folyton a gyomrát dagasztottam, azután azzal a tőrrel, amit ő kelme ejtett el, megcsiklandoztam egy kicsit a gégéje táján . . .

— Moccanj egyet, acsarkodtam rá, hát végig hasítalak!

Ej, dehogy birt moccanni, akár el is eresztheltem volna a nyavalyást, pedig hát az a vaspatkókat tördelő vándorkomédiás volt, de akinek a gyomrát úgy meggázolják, ha tíz ember ereje lakik is benne, hát oda lesz.

Ekkor vallatóra fogtam és rendre elbeszélte, hogy ez a lator csak azért jött ide, hogy kegyelmeden bosszút állhasson . . . . Regiomontanusnak mérget adott, hogy nagyuram ne mozdulhasson el a betegtől . . . és engemet hamis levéllel elcsalva a házból, kegyelmedet ő maga akarta legyilkolni, egyúttal pedig felgyújtotta a házat, hogy nagyuramat mindenéből kipusztítsa . . . .

Mikor ezt meghallottam, felrugtam, mint az érett tököt és rohantam, amint csak birtam hazafelé.

A város végén egy csapat elkésett munkásba botlottam . . . Segítségül hívtam őket, és ezek a jó emberek versenyt szaladtak velem hazafelé . . .

Mikor befordultunk az utca sarkán, már akkor lánggal égett az eresz vége és a lányasszonyka az ablak rostélyán át sikoltozott segélyért, mert az ajtók zárjai be valának kötözve . . . . de mit is beszélek tovább, iszen a többit tudja kegyelmed . . .

— Még egyszer köszönöm, öreg barátom, szólt Johannes, meglássa, nem leszek hálátlan! — és

újra melegen megszorongatá a vén legény kérges kezeit.

— Most még csak arra kérem, menjen tüstént a királyi várkastélyba és értesítse a mi szeretett Gábrielünket és tudós bátyámuramat erről az esetről... és ha lehet, jőjjenek haza...

— Hát ezzel a vadállattal mi légyen? — szólt közbe Ábris, ökleivel Gondolfo uram felé fenyegetve, ki, mint valami dühében tehetetlenül acsarkodó fenevad, izzó szemekkel lapult meg a sötét szögletben....

— Éppen most akarom mondani, hogy egy füst alatt ugorjon be a várkapitányhoz, és kérje meg nevemben, hogy küldjön ide egy pár fegyverèst, akik ezt a haramiát a tömlöcbe hurcolják, hogy annak rendje-módja szerint törvény láttassék felette, mint orgyilkoson és gyujtogatón...

Az adeptus felszisszent — és a bilincs hangosan megcsörrent lábain...

— Hohó... Ez a legkellemetesebb misszió, ami csak érhet!.... kiáltá örömmel Ábris. Bizony Isten — már azt hittem, hogy jó szívére hallgat és futni hagyja ezt a harapós vadállatot....

— Akkor Damokles kardját függeszteném házunk fölé — felelé Johannes komolyan. — Nem bosszúból teszem, mert a bosszúállás távol van szivemtől, de mindnyájunk java követeli....

— Hogy az akasztófára és a mélységes poklok fenekére menjen — ahová való! — Igy, így babéros uram.... így kell cselekednie...

— Azért hát csak siess, öregem!...

— Az egyik talpam itt, a másik ott! De aztán jól megőrizze kegyelmed! — felelé a vén legény, de

szavai végét már csak a csikorgó lépcsőfoknak mondotta el, olyan sebesen loholt kifelé....

Johannes addig fel-alá sétált a szobában. Egy-egy hideg pillantást vetett magát a tubusok sötét árnyékába meghuzó adeptusra, kinek szemei, mint a tigrisé, zöldes fényben villogtak elő a sötétből....

Egyszerre könnyed léptek hallatszottak — és Annácska suhant be még halványan az ijedtségtől.

— Te vagy, kishúgom?... Tán félsz odaát?

— Nem, édes János bátyám, de azok a munkások, kik a tüzet eloltották... valami gyilkosságról is kérdezősködnek Ábristól, ki dénárokat és ezüstgarasokat osztott szét közöttük... és tőlem is kérdezték, mikor pár királyos aranyomat szétosztám közöttük. Te erről mitsem szóltál nekem! Mi történt hát?

— Már nincs semmi baj, kishúgom!... Ez a jómadár meg akart gyilkolni...

Annácska csak most vette észre az adeptust és éles sikoltással hátrált visszafelé.

— Az olasz! — kiáltá összeborzadva....

— Igen is, az olasz... bátyánk megrablója és gonosz szelleme... az adeptus uram; — mondá Johannes fagyos megvetéssel... s ezzel röviden elmondá az egész eseményt.

Beszéd közben egyszerre lélekszakadva rohant be a visszatérő vén legény....

— Jaj, jaj, milyen nagy szerencse, babéros uram, — kiáltozta már a lépcsőkön nagy sebbel-lobbal. A mi felséges urunk, a király tart ide nagy fáklyás kisérettel.... Látja ezt a beverődő nagy világosságot?

— A király?!

— Igen is, a felséges király.... Személyesen akar meggyőződni, hogy kegyelmednek nem esett-e vala-

melyes bántódása? Hej, állj tüstént talpra, aki rézangyala van az áspis-kigyó mivoltodnak, — és nyakánál fogva felrántotta az olaszt a földről... Örülhetsz neki, a várkapitány uram a maga becses személyében jön érted katonáival...

Annácska e hírre gyorsan kiszaladt, mert már hallatszott a közeledők dobaja és az utcákról bebevillant a fáklyák vörös világa....

Csakugyan maga a király jött... nyitott hordszékben, a tudós, Gábriel, a várkapitány és katonai kiséretében....

Ez pedig a következőleg történt:

Ábris először is Gábrielt kereste föl, kinek midőn elmondta a történteket, ez tüstént felséges urához, a királyhoz ment, hogy engedélyét kérje a késő távozáshoz...

Az élesszemű királynak rögtön feltünt főapródjának ijedtségtől dúlt arca és okát kérdezé....

Gábriel elmondta, amit hallott....

Ekkor a király maga elé hivatta a vén katonát és elbeszéltette vele a történteket.

Ábris azt sem tudta, hogyan jött ki a király teréből.... Egészen meg volt főve a dicsőségtől és csak szemeit és homlokát dörzsölgetve állt a márványoszlopos, hosszú csarnokban....

— Ejnye — bizony itt feledém magamat e nehéz órában — dorgálá magát, ámulatából felserkenve, mire kettőzött sebességgel rohant végig a folyosókon, hogy tudós gazdáját is értesítse....

A tudóst is egészen leverte lábáról a Hióbhír — és éppen sebbel-lobbal kapkodta magára palástját, birétumát, hogy haza siessen, midőn egy szolgálattévő apród lépett be és jelentette, hogy a király személye-

sen óhajtván kedvelt hivének sértetlenségéről meggyőződni, az ő kiséretében óhajtja házát meglátogatni és egyúttal megszemlélni csillagvizsgálóját és könyvtárát is, mi már úgyis régen feltett szándéka vala . . .

Ábris hallva ezt az üzenetet, — a kíséretet megelőzve — boldogan rohant hazafelé, hogy e hírt megvigye a babéros uramnak . . . .

A kisérő várkatonák fáklyái nappali fényt árasztottak és az ablakok rendre megnyiltak az utcákon, midőn a nyitott hordszék a tudós házához érkezett és Johannes hajadon fővel a ház kapujában várta a felséges vendéget.

A király az ő karjára támaszkodva, lépdegélt felfelé a lépcsőkön — midőn a toronyszobából a vén legény haragos ordítása, az utcáról pedig a fáklyákat tartó katonák elszörnyedő, zavaros zúgása állította meg . . . .

— Mi volt ez? . . . . Eredj, fiam, nézzed meg, mi történt? — intett Gábrielnek, de erre nem volt szükség, mert a vén katona már rohant lefelé . . .

— Istenverte lator haramiája . . . mégis kikerülte az akasztófát, — kiáltozá mérgesen, de midőn a királyt és gazdáját megpillantotta, visszadöbbent, azután rögtön merev, katonás állásba zökkentette magát . . . .

— Nos, szolgám, mi a baj? — kérdé jóságosan az uralkodó . . . .

— Jelentem és megkövetem nagy alázatossággal, felséges királyom . . . az a gyilkos lator . . . akarám mondani olasz . . . adeptus levetette magát az ablakból . . . .

— Ej, ej, szolgám, hát nem tudtál rá jobban ügyelni!

— Megkövetem nagy alázatossággal felséges királyomat . . . . csak egy pillanat volt az egész . . . hebegé

zavarában majd elsülyedve a vén katona... Még ott állt a bubusok mellett, kezein a béklyókkal.... midőn azt mondám neki... »Nézz ki csak te latormester, milyen sok katona jött a tiszteletedre. Majd ha kerékbe törnek, akkor se lesz nagyobb kíséreted«... midőn észrevevém, hogy még egy szék felfordulva hever a másik oldalon.... azt akarám éppen feltámasztani, mire az adeptus, egy vad pillantást vetve maga körül, lehajtott fejjel az ablaknak rohant — — és kiveté magát...

— Felséges uram, — jelenté e percben a belépő várkapitány — a bűnös már csak Istennek számol... Egy szikra élet nincsen benne, annyira összezúzta magát.

— A földi igazságszolgáltatás kezét tehát elkerülte — mondá komolyan a király... Orgyilkos szándéka magán teljesedett s látva, hogy nem menekülhet, maga hajtotta magán végre az örökigazság eme ítéletét: »ki miben vétkezik, abban bűnhődik.«

A király egy karosszékbe ereszkedett, mialatt kísérete s a többiek állva maradtak.

Alig hogy a király leült, Gábriel a nagy könyvespolc árnyékába vonta Johannest és ott hevesen összeölelgeté afeletti örömében, hogy szerencsésen megszabadult....

Azután töviről hegyire el kellett az egészet beszélnie, és mikor a végére ért — — Gábriel szemei a vén legényt keresték, hogy neki is megszorongathassa a kezeit, amiért kedves Johannesét megmentette... de ez már nem volt a toronyszobában, mert a várkapitány jelentése után mindjárt kisurrant, hogy saját szemeivel győződhessék meg az olasz haláláról...

A két ifjú azután halkan beszélgetett, félfüllel azonban a király szavait hallgatták, ki éppen a köny-

veket nézegette, és bámulatos nagy ismereteivel az első pillantásra megmondta a rajzoló művész nevét, s azt, hogy olasz, vagy német munka-e az illető mű, hibásan vagy hibátlanul van-e másolva az eredetiről, mely ebben és ebben a bibliothekában őriztetik ....

— Itt van Ábris! — mondá félhangon Gábriel — és élénken integetett a lábujjhegyen besomfordáló vén katonának, ki ezalatt nyalka ünneplő ruhájába bújva, teljes parádéba csapta magát.

Észrevéve az integetést, hozzájuk surrant a polcok árnyékában.

— Én is hálásan köszönöm, derék Ábrisom, hogy Johannesünket megmentette ... Kelmed egy hűséges aranyember! — mondá Gábriel és erősen megszorongatta a vén legény kezeit ....

— Ej, no, mintha bizony a kötelességet annyit kellene dicsérni, — suttogá mormogó, durva hangján ....

* * *

Egy óra mulva a király jelt adott a távozásra — mire Gábriel melegen megölelgeté Johannest és egyúttal elbúcsúzott tőle, mert másnap felséges urával a Rákosra vonult, hogy résztvegyen a hosszabb ideig tartó hadgyakorlatokon és táborozásokon ....

Beteljesült álom.

A majd két hétig tartó táborozásnak vége szakadt. Csengő tábori zenével, tárogató, síp és trombita harsogás között vonultak a fáradt, poros csapatok a város kíváncsiaktól hemzsegő utcáin át laktanyáikba és sátraikba . . . .

A király is fényes kiséretével csak késő alkonyat felé robogott át a főkapun palotájába, hol kíséretét elbocsátva, testőrei és apródjai kíséretében, tomboló szénfekete ménje, a híres Nox a nagy csarnok előtt állt meg nagy büszkén felséges terhével . . .

Gábriel, ki folyton oldala mellett volt — most is sebesen leszökve gazdag csótárzatú, hófehér paripájáról, vállait tartá oda felséges urának, hogy a leszállásban segítségére legyen.

— Kissé ki vagyok merülve, fiam, — azért, ha lesegíted páncélomat, te is pihend ki magadat . . . .

Nem lesz rád ma szükségem — mondá kegyesen a király.

— Nem csoda, felséges uram — minden fáradalmat megosztott hű katonáival! — felelé Gábriel . . .

— A kötelességtudó hadvezérnek a táborozás minden fáradalmát meg kell osztani a katonáival . . . és nekem, mint az ország első katonájának, kell a példát mutatnom! — mondá a király . . . kezével távozást intve az apród- és szolgaseregnek, kik mindenfelől parancsát lesve, rohantak feléje, midőn magánlakosztálya ajtófüggönyét egyik apród félrevonta . . . .

— Jer, segíts te is — intett Kanizsay Ferkónak, ki a király nagy, ezüstveretű pajzsát vitte.

— Hadgyakorlataink a legjobban sikerültek! A katonák hangulata kitünő s a királyné örülni fog, ha elmondom neki, hogy a győzelem biztos reményével nézhetünk a közeli háború elé, — mondá a király, kényelmes otthoni öltözetét felvéve . . . .

— Háború lészen, felséges uram? — kérdé Gábriel felvillanó szemekkel, egészen elfeledkezve, hogy neki csupán csak felelnie, de felséges urához kérdést intéznie nem szabad.

— No, lám — mennyire szeretne már a gyerek verekedni — mondá a király jókedvűen. Persze, hogy lesz . . . valamikor . . . és jót nevetett, mikor a két ifjú fellángoló arcát — a »valamikor« szóra egyszerre hosszúra nyúlni látta; azután barátságos kézintéssel elbocsátotta őket — Gábrielnek azonban még egyszer utána kiáltotta:

— Pihend ki magadat te is, kedveltem! — Holnap reggelig nem lesz rád szükségem . . . .

A két ifjú — midőn a nehéz bársony ajtófüggöny lehullott utánuk, karöltve ment át Gábriel szobájába,

útközben meleg kézszorításokat váltva a királyné üzeneteit vivő és a többi szolgálatot tevő apródokkal.

Gábriel csakhamar megtudta, hogy az udvarban nagyban folynak az előkészületek mindenféle fényes ünnepségekre, mert Ferrarából, Franciaországból nagyszámú fényes követségek jelenték érkezésüket és holnap megérkezik a szultán követsége is — fekete szerecsenekkel, hasított orrú rabszolgákkal — — és e követségek tiszteletére fényes tornák, lovagjátékok és mindenféle mozgalmas mulatságok lesznek.

Gábriel gyorsan levetette tábori öltözetét és zöld bársony apródi ruháját ölté magára — s Kanizsay Ferkóval karöltve ballagott a hosszú folyosókon keresztül a palota déli szárnya felé.

A római csarnokokból visító kacagás és felfeltörő nevetés zaja hangzott eléjük . . . .

Egyik talapzaton márványból faragva Cheiron centaurus életnagyságúnál jóval nagyobb szobra állott, amint Herkules mérgezett nyilától összeroskad és ennek az óriási, embertestű lóalaknak a hátán Tibrili ült szalagoktól röpködő, csörgős öltözetében, tudós Galeotti uram pedig egy nádpálcával ugyancsak nekiágaskodott és nagy serényen csapkodott feléje, de hiába nyujtózkodott, nem birta elérni . . . és a nagy ablakfülkében Palóczy Gergő uram a várnagy és egy csomó udvari tiszt állott néhány fürge apróddal, kik már majd megszakadtak a nagy nevetéstől, mert Tibrili a centaur hátán mindenféle mókákat és bolondságokat csinált.

— Gyertek ide, ha nevetni akartok! — kiáltá az ifjaknak Perényi Gyuri, a királyné egyik apródja . . . ennél a Tibrilinél nagyobb gazember nincs a föld kerekségén . . . .

— De hát mit történt? — kérdék az ifjak.

— Hát az a történt, hogy a tudós Galeotti uramnak ez az imposztor kilopta talárja zsebéből most készülő munkájának kéziratát és abból olyan bolondokat olvas fel, hogy a tudós urat majd megeszi bele a méreg . . .

Galeotti uram nagyokat fújva, lihegve kerülgette a magas talapzaton álló szobrot, mire Tibrili incselkedve, hol az egyik, hol a másik oldalon nyujtogatta a lábát feléje és mikor a tudós neki huzalkodva, rá akart ütni — csalafinta módon visszakapta és a nádpálca nagyokat csattant a márványon. Tibrili pedig ilyenkor vihogott, nyerített, mint a ló.

— Gyühühü, hohoho, hó! megállj! Tudós uram, drága tudós uram, bizony elragad és világgá szalad velem ez a paripa, ha annyira püföli . . . és olyan bukfencezést, hánykolódást vitt véghez, mint az a lepottyanni készülő, ijedt vasárnapi lovas, kit veszettül rohanó paripája ide-oda hány-vet a nyeregben . . .

— Add vissza a manuscriptumot, — lihegé végre egészen kifáradva a gömbölyű termetű tudós, — akkor megbocsátok . . . akkor nem bántalak . . .

— Nem adhatom, mert ezek a pogány istenségek is hallani akarják . . .

Hallgatsz, te istentelen!

— No né, még el se hiszi, — szörnyűködött méltatlankodó pofával Tibrili. — Tanuskodjatok mellettem, Jupiter tonans, Vulkán bátyánk és Mercurius uram . . . akarjátok-e? . . .

— Akarjuk! Halljuk! Akarjuk! — kiabálták a Tibrili hasbeszélő művészetével megszólaltatott szobrok mindenféle hangon, hogy a hallgatók majd megszakadtak nevettükben, a tudós pedig már nem tudott hová lenni haragjában . . .

E közben az egyik Zudar fiú, hogy a tréfa még nagyobb legyen, a várótermek egyikéből egy széket cepelt elő s odaállította a szobor mellé . . .

— Tessék felállni rá, tudós Galeotti uram, így tán eléri ezt a gonosztevőt . . . invitálta kétszínű udvariassággal.

— Galeotti uram tüstént a székre pattant, de még onnan sem érte el a bolondot . . .

— Nyergelje meg a Pegazusát, tudós historikus uram! — nyerített alá Tibrili a magasból.

— Bepanaszollak felséges urunknál! . . .

— Az én kedves komámnál, dejszen az nem hisz kegyelmednek . . .

— Nem hisz — nékem? — szörnyűködött a tudós. Tüstént megmondd, követelem, kívánom, parancsolom! miért nem hisz! — és szörnyűségesen hadonászott pálcájával . . .

— Mert kegyelmed azt regéli históriájában, hogy Julius Caesar vörös babot evett Marcius idusán, — pedig hát lencsét evett orrjával — sőt, amint ezt híres autorok bizonyítják, a kolozsvári káposztát is igen szerette.

Rettenetes kacaj harsogott fel erre megint . . és ez a tudóst a legérzékenyebb oldalán találta.

— Megvirgácsoltatlak, te szemtelen bolond!

— Dejszen állok én neki!

Gábrielnek — ki eddig csak csendes nézője volt mindeneknek és nem nevetett a bolond mókáin — nem tetszett, hogy a király kedvelt történetírójával, kit ő nagy tudományáért kiválóan tisztelt, csak ilyen könnyedén komáznak és kinevetik; jól tudta ugyan, hogy Tibrilinek minden meg van engedve, mégse nézhette, hogy a nagyhírű tudóst továbbra is nevet-

ség tárgyává tegye — azért oly komoly és erős hangon, hogy mindenki ámulva fordult feléje — kiáltott rá:

— Add vissza tüstént azt a manuscriptumot, mókamester!

— Gyere fel érte, ha annyira szeretsz parancsolgatni! — felelé csufondároskodva Tibrili, miközben nyelvét öltögette rá a magasból.

— No hát fel is megyek, hanem jaj neked! — Ezzel egy ruganyos szökéssel a székre, onnan pedig a talapzatra ugrott — és mielőtt Tibrili a szökésre gondolhatott volna, már mellette termett, a kéziratot elvette tőle és átnyújtotta Galeotti uramnak.

— Derék ifjú vagy — mondá a tudós, megköszönve Gábriel segélyét — mire ez társával tovább ballagott — nem törődve a Zudar és Perényi fiúk bosszús morgolódásával, kik szidták, hogy mulatságukat így elrontotta . . .

* * *

Másnap a király már kora reggel irószobájába csengette Gábrielt s levelet levél után diktált külországban levő követeinek.

— Eredj, fiam s küldd be öltöztetőimet — szólt hozzá aztán — és te is vegyed magadra díszruhádat, mert a török követek fogadásánál trónom mögött fogsz állani . . . Lehet, egyet-mást jegyezned is kellend, hogy a későbbi tárgyalásnál hivatkozhassunk rá. Verba volant, scripta manent . . .

E pillanatban Gábriel mélyen meghajolt, hogy távozzék, de a király vállára téve jobbját, intett, hogy még maradjon:

— A követségek tiszteletére a többi ünnepélyek között megtartandjuk a szokásos vitézi tornákat is

— és pedig ezúttal udvarunk apródjai is lándzsát törnek. Hadd lássák a követek, hogy a magyarban már ifjúkorában él a vitézség és hősi szellem. A győztesnek egy pompás damascusi penge és egy ezüstveretű könnyű pajzs lészen a jutalma a királyné kezeiből. Feljegyezzem a te neved is a küzdők közé, kedveltem?

Gábriel arca egy tűzláng lett a király szavaira — s alig tudta nagy felindulásában kidadogni:

— Az elsők közé, felséges uram és királyom . . .

— No jó — mosolygá a király, ki titkár apródja csillogó szemeiből kiolvasta lelkének ezt a rég óhajtott vágyát, ha győzni fogsz, úgy valamivel még pótolni fogom a versenydíjakat . . .

Gábriel térdre ereszkedett és hévvel csókolá meg felséges urának kezeit — azután sietve ment a többi parancsokat teljesíteni s mikor ezeket elvégezte — a fegyverműhelyek felé vette útját . . .

Gábrielt nyílt, előzékeny s barátságos modoráért mindenki egyformán szerette a palotában, mert mindenki iránt szolgálatkésznek, nyájasnak mutatkozott, ezenkivül tudták, hogy a király kedveltje és bizalmasa, így bárhol megjelent, mindenütt örömmel fogadták és szivesen teljesítették óhajait . . .

A fegyverműhelyek parancsnoka és feje az olasz származású híres fegyverkovács, Crivelli volt. Az ősz mester barátságos mosollyal fogadta a műhelyekbe belépő Gábrielt, ki eközben megtudta, hogy a harcjátékokon nemcsak lándzsatörés, hanem még kard-, tőr- és buzogány-vívások is lesznek . . .

Volt ugyan jó kardja és tőre, de mégis egy hosszú, egyenes pengét és egy rövid, háromnyelű toledoi tőrt vásárolt tizenkét aranyon Crivelli mestertől, ki néki

a legjobbakat választotta ki és egyúttal megigérte, hogy délutánra néhány dárdát is készíttet számára jó kemény tölgyfából, mert Gábriel a versenyek napjáig a dobásokban is akarta gyakorolni magát . . .

Innen betért a fővívómesterhez, kinek különösen kedvence volt — és mikor ennek nagy akadozva megsúgta — mert attól félt, hogy mestere kigúnyolja elbizakodottságáért — hogy a harcjátékok kar- és tőrversenyén is részt akar venni, — nem tudott hová lenni örömében, midőn öreg barátja ezt a szándékát nemcsak helyeselte, hanem még buzdította is.

— Ezt vártam tőled, — mondá a szintén olasz származású Scaraglia. — Bár fiatal vagy, de az idősebbek erejét pótolja könnyed ügyességed és az a villámgyorsaság, mit hosszú pályámon nagyon kevés tanítványomnál tapasztaltam . . . Figlio mio, győzni fogsz és tied lészen az ezüst pajzs, megjövendölöm! . . .

Gábriel viharosan összeölelgette az öreg hadfit.

— A szemedből látom caro amico, hogy egy kicsit gyakorolni is szeretnéd magadat . . . Jól vagyon, kezdjünk hát hozzá . . . hanem, corpo di bacco, nem foglak ám egy cseppet sem kimélni . . . úgy vigyázz magadra!

Ezzel két egyenes vivókardot akasztott le a bársonnyal bevont fegyverfogasról, melynek közepét egy nagy bronz érem ékesíté, mely a nagy királyt babérkoszorúzott fővel ábrázolá.

— Avanti! — dörgé azután mély basszus hangján, miközben állásba helyezkedett . . .

* * *

Mátyás király politikája és elhatározásai egész Európára nézve kihatók és nagy horderejüek valának.

— Amint vitéz atyjában, a nagy hadvezér Hunyadi Jánosban — úgy ő benne is a kereszténység védőjét, az igaz hit bajnokát látta a keresztény világ.

Udvarában állandóan ott tartózkodtak a külső udvarok diplomatái, követei, a pápai legatussal együtt, ki a nagy királyt lankadatlanul a hitetlenek elleni háborúra ösztönözte és buzdította . . .

Az állandó követségek mellett azonban egymást érték fényes udvarában a rendkivüli követek és futárok, mert a nagy király korának nemcsak első hadvezére, hanem első diplomatája és politikai nagysága vala, — így vele szövetkezést s a jó viszonyt minden állam kereste s ápolni s fejleszteni igyekezett . . .

Csakis olyan lángész és nagy hős, mint ő vala, tudott megküzdeni azokkal a nehéz kül- és belviszályokkal, melyek uralkodása alatt gyakran összetornyosultak . . . A legravaszabb, legfogasabb diplomata vagy udvaronc sem tudott éleselméjűségén kifogni.

Rögtön — bármily tekervényes, kúszált volt is a terv — átlátott rajta és ahol kellett, ravaszabb volt a a ravasznál, — de nyiltabb a nyiltnál is — minden fegyver készen volt nála — s amilyennel támadták, olyannal védekezett, támadott ő is . . .

Fényes diplomáciai tehetsége azonban különösen a halogatás és elodázás tekervényes útvesztőiben tündökölt. Senki sem tudta nálánál jobban, ha időt akart nyerni, a követségeket mindenféle okokkal, módokkal, kétértelmű válaszokkal és elburkolt igéretekkel hosszabb ideig megvárakoztatni és az egyenes és határozott válasz alól simábban kibujni. Mikor azonban a halogatás által óhajtott célját elérte, akkor meg nem volt Európában egyetlen olyan fejedelme és diplomatája sem, ki kerekdedebb, határozottabb választ adott volna,

s jobban tudott volna legyőzni és meggyőzni érvekkel és ellenérvekkel . . .

Gábriel a török követség megérkezése óta felséges urának homlokán a gondok komor felhőit látta lebegni . . .

Nem tréfált, nem mosolygott, mint szokta, hanem mély gondolatokba merülve járkált termeiben fel-alá, majd órák hosszant tanácskozott országnagyjaival és államférfiaival — aztán irószobájába vonult . . . és gyakran még az éjfél mély csendje is ott lepte, amint Gábrielnek halk hangon tollba mondá titkos leveleit, a fontos sürgönyöket, a követek és futárok pedig egymásután hagyták el a palotát.

Gábriel éles esze s gyors felfogása a levelek és tanácskozmányokból sejteni kezdte, hogy a háború küszöbön van és lelke mélyében osztotta felséges urának nehéz gondjait, mert a politikai helyzet szerfelett feszült és válságos vala . . .

A király csakugyan háborúra készülődött, mert nemcsak török, cseh, német és lengyel részről volt birodalma fenyegetve, hanem még súlyos belviszályokkal és forrongásokkal is kellett az országban küzdenie.

Az államtanácsban és hadvezérei között minden háborúnak az esélyeit és következményeit feltárá, de sejteni sem engedte, hogy tulajdonképp ki ellen: a török, vagy a német császár és cseh király ellen készülődik-e?

Mindenekelőtt időt akart hát nyerni, — időt arra, hogy szép csendben legelőször is saját országában ütögesse le a pártütés hydrafejét, hogy azután teljes erejével vethesse magát a külellenségre.

Ilyen élére állított viszonyok között érkezett II-ik Mohamed szultán követsége is, — mint láttuk — fényes ajándékok és még fényesebb békeajánlatokkal

egy hosszabb fegyverszünet kötésére, mert a szultán minden haderejét lázongó kis-ázsiai tartományai vették igénybe.

Ha valaha, úgy most volt legégetőbb szüksége a nagy királynak, hogy időt nyerjen. Elővette tehát a halogatás és huzavona politikáját. A követségeket egyenkint hosszú időközökben fogadta, nagy fénnyel és pompával s kérelmüket kegyesen meghallgatva, velük végnélküli, hosszú tárgyalásokba bocsátkozott — melyeken azonban semmit sem végeztek — majd pedig káprázatos fényű ünnepélyeket rendezett tiszteletükre — mely alatt az idő kereke forgott, rohant és tervei — de csakis az ő tervei — rohamosan érlelődtek . . .

E közben egész váratlanul Uson Hasszán, Perzsia uralkodójának követei érkeztek minden zaj és feltünés nélkül Budára. A sah hadat üzent a szultánnak — s követei azt az ajánlatot tették a királynak, hogy egyszerre támadják meg a törököt — a sah keleten — a magyar király pedig nyugaton . . .

Legbizalmasabb embereiből válogatta tehát össze a követséget, mely elhatározó válaszát vitte — és e követség mihamar a perzsa követséggel együtt, minden zaj és feltünés nélkül, útnak is indult a sah erzingani tábora felé . . .

Hogy mit válaszolt a király a perzsák uralkodójának, arról csak ketten tudtak a palotában: maga a király és kedvelt főapródja, Gábriel, aki e perctől fogva tisztábban volt azzal — amit eddig csak sejtett, t. i., hogy ki ellen történnek a nagymérvű hadikészületek.

Ez alatt a pazarfényű ünnepélyek egymást érték a királyi udvarban a követségek tiszteletére és a palota csak úgy zengett, harsogott a hegedűk és tárogatók

zajától, esténkint pedig egész fényárban úszott a száz és száz viaszgyertya és szurokfáklya lobogó fényétől és a várhegy oldalain tarkafényű röppentyűk, színes görögtüzek gyönyörködtették a vendégeket.

A fényes ünnepélyek sorát a tornák és harcjátékok voltak befejezendők, melyekre úgy az udvar, mint a nemesség körében nagyban készülődtek.

Gábrielnek az ünnepségek alatt — folyton a király oldala mellett kellvén tartózkodnia — le kellett estéli vivóleckéiről mondani, mert midőn a király visszavonult magánszobáiba, itt még leveleket és sürgönyöket mondott sokszor még éjfél után is tollába, ma azonban már kora délután kegyesen elbocsátotta.

— Használd fel idődet e zajos napok után kedved szerint — mondá régi nyájas mosolyával — és készülj a tornára, hogy meg ne verjenek . . .

* * *

Végre elérkezett a tornák napja . . .

Tölgy- és cserlombokból font hosszú füzérek, jelbetűs koszorúk, címerek, összerakott fegyverek és diadaljelek diszíték a sorompókat és kisebb-nagyobb zászlók s lobogók ezreit lengeté, pattogtatá a napfényes reggeli szellő.

A tágas küzdőtér fehér Duna-fövénnyel volt felhintve és a homokszemecskék ezerszeres csillogással ragyogtak a verőfényes reggeli sugárzásban, mely a fellegtelen kék égboltozatról lövellt alá vakító aranyos pásztákban . . .

Egymásután telnek meg a karzatok, páholyok és erkélyek a főurakkal s ezek családjaival, valamint a dúsgazdag, előkelőbb polgárokkal s úgy a hölgyek, mint a férfiak ragyogó diszöltözetekben jelennek meg.

Minden percben tarkul, élénkül az amúgy is mozgalmas, ragyogó kép . . .

Katonák s fegyveresek vonulnak fel s foglalják el helyeiket; a leeresztett sorompók pedig megtelnek versenyző lovagokkal, kik büszkén ágaskodó, csótáros paripáikon vonulnak be csatlósaik és fegyverhordozóik kiséretében.

A küzdőtér korlátjai, a király és versenybirák páholyai előtt az ország és a király címereit viselő harsonás és buzogányos heroldok állanak.

A tengernyi néptömeg pedig, mely az óriási tér minden talpalattnyi helyét megtölté, türelmetlenül lesi, várja a király érkeztét harsonák felzendülését . . .

Egyszerre, mint a tenger, mint a távoli vihar dübörgése harsog fel a rengeteg emberáradat ujjongó zugása, melybe beledörögnek az ágyúk, belezúgnak a harangok ércnyelvei és felhangzik a harsonák, sípok, tárogatók zengése . . .

A király jön! A király jön!

Minden ember ajkáról futótűzként terjed el e kiáltás s egyszerre végnélküli, egetverő, lelkesült harsogássá olvad: „A király! A király! Éljen a király!"

Nyájas mosollyal köszöni meg népe hódolatát s még hímzett takaróval fedett csataméne is büszkén bókol s rázza nemes fejét az örömriadalra és patái alatt feldönög a föld, amerre urát viszi, kinek ma minden hősi és fejedelmi fensége arculatán ragyog . . .

Utána a címeres hintók egész sora dübörög a királynéval és hölgyeivel, azután ragyogó öltözetű vitézek, apródok és udvari szolgák s végül a feketesereg egy szakasza zárja be a fényes menetet.

A király a királynéval páholyába lépett, mire a versenybirák is elfoglalák helyeiket. — Erre újra fel-

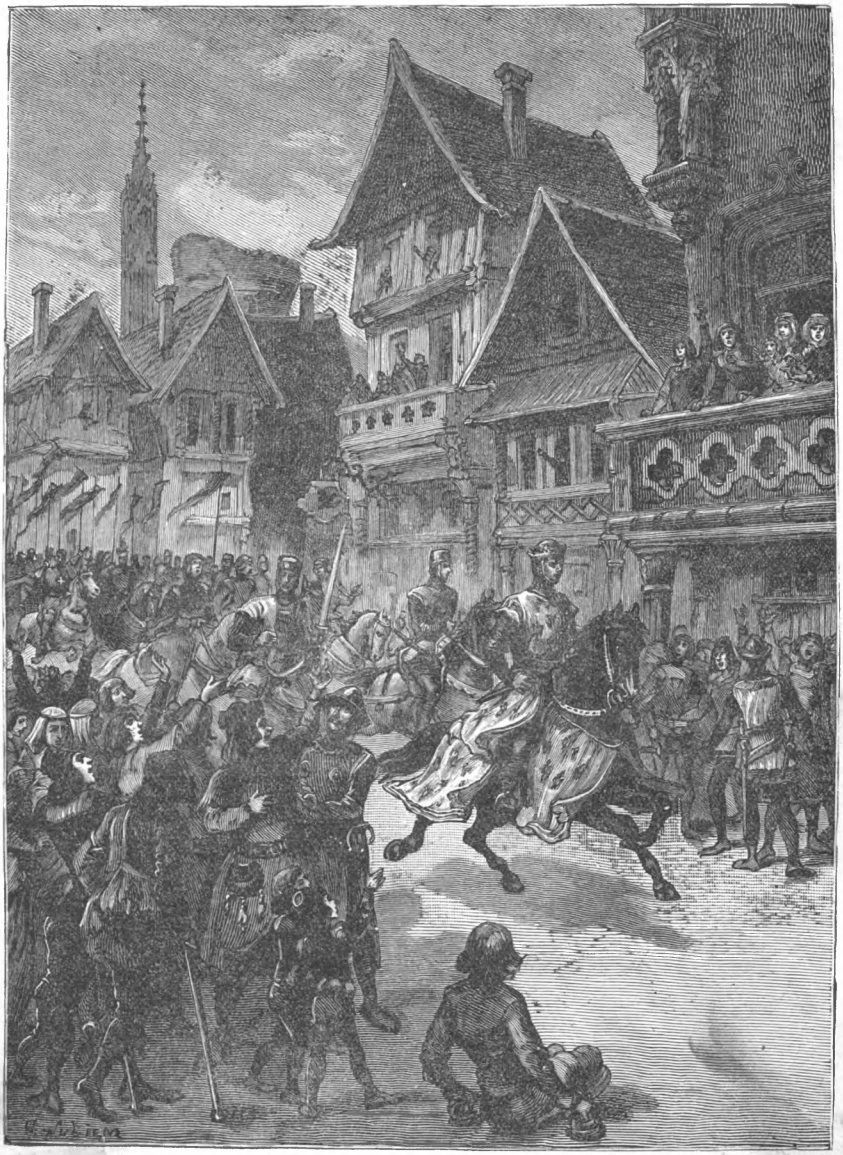

„A király! A király! Éljen a király!“ dörögte, harsogta ezer hang, ezer torok.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

harsanik az előbbi lelkesült örömriadal s felhangzik a tárogatók zenéje, a heroldok harsonája; a dobok peregtek, a páncélok, pajzsok csengtek, bongtak s minden zászló és fegyver hódolattal bókolt, hajlongott a legelső magyar ember, a király előtt . . .

A király előtt biborpárnán hevertek a versenydíjak, melyekért ma annyi kar feszül hősi küzdelemre, annyi szív dobog hősi vágyakozással és reménnyel . . .

A király karjának egy intésével megadta a jelt. Erre a heroldok trombitái ujra felharsantak és a sorompókat leeresztették.

Kezdetét vette a torna . . .

A berobogó lovagoknak átnyujták a hosszú lándzsákat, mire a kiválasztott ellenfelek egymásra rohantak.

Rengett a föld, csattogtak, döngtek a páncélok és fel-felcsengett a paizsok csattogása . . .

A hosszú lándzsák szilánkká forgácsolódtak, egykét vitéz megingott, másik kettő pedig kiemelve nyergéből nagy zuhanással a fövényre hullott s a gazdátlan paripák riadtan vágtattak köröskörül földet érő címeres takaróikkal . . .

A győzteseket a tömeg szünni nem akaró tetszészaja üdvözölte, midőn a versenybirák itélete után térden állva vevék át a versenydíjakat a királyné kezeiből . . .

A lovagok lándzsatörése után következett az apródok viadala.

A jelenlevő szülők és rokonság mind kiváncsian várták, mint fognak az ifjak egymással megmérkőzni . . . de tán senki sem nézett oly nagy szívdobogással a viadal elé, mint Annácska, ki atyai nagybátyja és Johannes társaságában szintén megjelent a tornán.

Nagyon féltette kisbátyját, miután az egyik lovagot, kit nehéz ménje maga alá temetett, véresen, eszméletlenül, egy másikat pedig tört karral és oldalbordákkal vittek ki a homokról.

De nemcsak Annácska volt izgatott, azok voltak maga a tudós és Johannes is és hiába igyekeztek ezt egymás előtt palástolni. A nagybátya féltette öccsét, Johannes pedig szíve mélyéből barátjának óhajtotta és remélte a győzelmet . . .

A trombiták újra felharsantak . . . s e jelre berobbantak a királyi apródok . . .

Örvendő tetszészsibaj üdvözölte a deli, fiatal vitézeket.

Gábriel egykori álma tehát teljesült, mert ott vágtatott címeres takarójú, büszke paripán, csengő páncélban, a közönség biztató tetszészaja között s a trombiták, tárogatók harsogtak, zúgtak, mikor körülnyargalta a porondot s dárdájával üdvözölte a királyt és a versenybirákat . . .

Két csapatba voltak osztva s egyik csapat hosszú fehér, a másik pedig fekete structollat viselt sisakján, derekukat is fehér és fekete selyemövek körítették. A harsonák jelére a porond két ellenkező végére vágtattak.

Gábriel ellenfele az egyik hórihorgas Zudar testvér volt, ki már a torna előtt napokkal erősen köpte a markát, hogy hogyan fogja ő Gábrielt kiröppenteni a nyeregből, Kanizsay Ferkóé pedig a másik Zudar testvér.

A trombiták felharsantak és a tizenkét ifjú lovag előre szegzett lándzsákkal rohant egymásnak.

Még a király is felállt és kihajolt páholyából — Annácska szemei elé pedig fekete fátyol ereszkedett.

Pedig kár volt neki rettegnie, mert kisbátyja egyetlen lökéssel úgy kiemelte a hórihorgas Zudar Mihályt, hogy az, amilyen hosszu volt, úgy bukott a fövényre, páncélja pedig olyat csörrent, mint egy zsák ócskavas.

A felharsanó trombitahangokra most a győztesek rohantak egymásnak . . .

Ezuttal Gábriel a tömzsi Zokoli Lacit ütötte ki a nyeregből, még pedig olyan furcsa bukfenccel, hogy a tengernyi néző sereg óriási hahotára fakadt; őt pedig rivalgó éljennel köszönté . . .

A negyedik rohamra csak ketten maradtak, mint győztesek a küzdőtéren.

Ő és Drágfy Bálint, a királyné főapródja, ki ép oly ügyes, hajlékony volt, mint ő s ép úgy remélte a győzelmet . . .

Elébb párszor körülvágtattak a homokon, hogy lovaik és maguk kifujhassák magukat és csak azután rohantak egymásra előreszegzett dárdákkal . . .

Nagyot roppantak a keményfa-dárdák s felcsengtek a páncélok, ők pedig mind a ketten megingottak a nyeregben a lökés erejétől . . .

Most már mindenki lélekzetfojtottan figyelt, melyik lesz a győztes a két egyenlő erejű ifjú közül?

A király kedveltje minden mozdulatát szintén feszült figyelemmel kisérte és mikor látta, hogy kissé előrehajol nyergében — megelégedett mosoly játszott ajkai körül s most már biztos volt kedveltje győzelméről.

És csakugyan a király éles szeme nem csalódott, mert mikor a két ifjú minden erejét összeszedve, egymásnak rontott; — a nyeregben lécegyenesen ülő Drágfy Bálint, mintha csak lerántották volna lováról,

úgy kizökkent a nyeregből, Gábriel még csak meg sem ingott a döféstől . . .

Álmának tehát még ez a része is betelt. Mint győző vágtatta körül a porondot . . . Büszke gyönyörérzet dagasztotta keblét s orcái égtek a diadal mámorától, amint a felharsanó éljenzés és tetszészajban a versenybirák páholya elé léptetett . . .

A folyton felujuló éljenzés között a hölgyek fátylaikat, kendőiket lobogtatták, a férfiak kalpagjaikkal integettek feléje, midőn térdre ereszkedett a királyi emelvény biborpárnáján és a királyné fejére tette a hősök díszét, a győzelem jelvényét: a cserkoszorut, a király pedig átnyujtá a versenydíj mellé az ő külön díjait — egy kócsagos ezüst sisakot és egy ezüstveretű könnyű pajzsot — miket lelkében jó előre úgyis kedvencének szánt . . .

És milyen lelkes szép szavak kíséretében nyujtá át! Ezek egészen elmámorosíták Gábrielt s olvadt ércként edzették magukat örökre szívébe . . .

A dobok és trombiták harsogása ezután a harcjátékok utolsó részét jelenté, mely kard-, tőr- és buzogányvívásból állott, gyalog és lóháton, páncélban és páncél nélkül . . .

A király engedelmével Gábriel is beállt a vivók közé és a feketesereg egy fiatal hadnagya: Bánffy Farkas volt az ellenfele.

Az öreg Scarágliának, ki, mint az udvarhoz tartozó, az első helyek egyikén ült — szikráztak a szemei örömében, mert Gábriel szablyája, mint a villám forgott, cikázott jobbra, balra és játszi fürgeséggel kerülgette ki ellenfelének nehéz fel- és alvágásait.

Egyideig csak a védelemre szorítkozott, — ami a fiatal katonát valósággal dühbe hozta, hogy ez a

»gyerkőc« — mint ő nevezte — csak játszik vele, de mikor a király szemei is gyakran rajtok függtek — a védekezőből támadó lett. Heves csapásai oly gyorsan követték egymást, hogy a hadnagy uram még jóformán fel se foghatta az egyiket, már a második, harmadik koccant meg, csattant el sisakján, páncélján s hiába erőlködött, támadott, lépésről-lépésre hátrálnia kellett, mert Gábriel folyton hevesebben támadta, olyan villámgyors al- és él-vágásokat osztva, hogy ezeket még felfogni sem birta a feketesereg ifjú vitéze.

A király szemei egyedül csak ő rajtuk függtek s többször hangosan adott tetszésének kifejezést . . .

Ez Gábriel lelkesedését a végsőig fokozta és hogy felséges urának ne kelljen a trónszerű emelvényről kihajolnia, ellenfelét mesteri támadásaival egészen a királyi emelvény elé szorította — s itt azután egy mesteri primvágással úgy kicsapta a kardot kezéből, hogy ez széles ívben repült a homokra . . .

Dörgő. taps és hosszantartó éljenzés jutalmazá Gábriel vitézi ügyességét, az öreg Scaraglia pedig tombolt örömében — és majd megfojtotta öleléseivel.

— Gyerek, fényesen kiállottad az exament! — Első vívója lész szép hazádnak — azt mondom, ha így folytatod — jövendölé triumpháló hangon.

De nemcsak ő, hanem még a tudós nagybátya is büszke elégültséggel ölelgeté össze vitéz öccsét, midőn ez az ő páholyukban is megjelent — és Annácska — ha annyi szem nem látta volna, nagy örömében szintén nyakába szökött volna az ő vitéz kisbátyja urának.

— Mily fényesen beteljesültek egykori álmaid, kedves Gábrielem, — üdvözlé Johannes is örömteli kézszorítással.

— Oh Johannes — ez marad legszebb napja életemnek — felelé Gábriel, melegen viszonozva a hű barát kézszorítását . . . .

A torna végével a király még gazdag ajándékokat osztogatott szét a vitézek között. Ekkor azután újra felhangzott a sipok, dobok és tárogatók lelkesítő rivallása — és a király kisérete élén, hű népének lelkesült örömrivalgása között visszatért fényes várlakába.

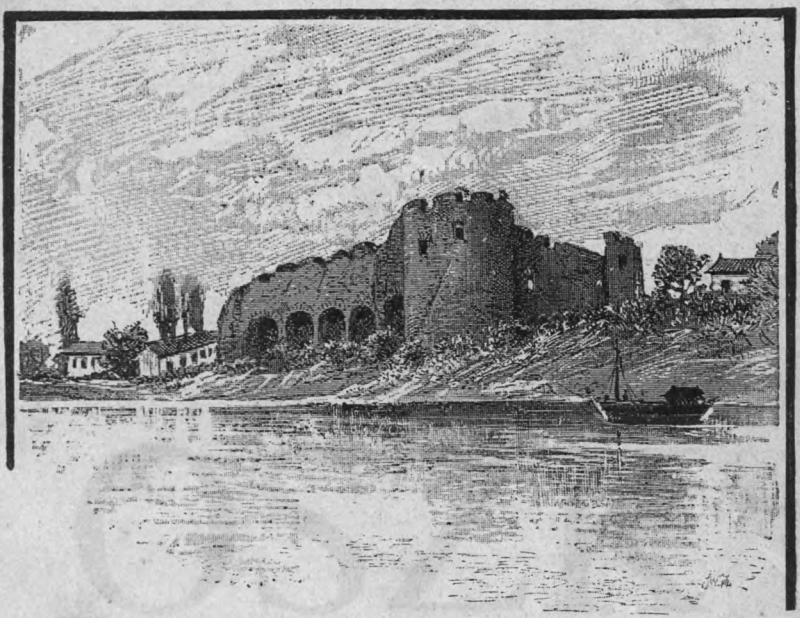

Szabács bevétele.

Bevégződtek tehát a követségek tiszteletére rendezett hosszú, fényes ünnepélyek s újra megkezdődtek a diplomáciai tárgyalások . . .

A király az összes követségek fogadását Márton hitvalló napjára tüzte ki, miután ezen a napon szándékozott hadseregének több idősb és ifjabb tisztjét előléptetni.

Ugy ezen, mint a megelőző idő alatt oly nagy mértékben tevé azonban hadikészülődéseit, mint még soha — és mikor csak ideje engedte — még késő este is — Gábriel kiséretében sorra járta az arze-

nálokat, ágyuöntődéket, lőpormalmokat és a hajószerelő műhelyeket.

Márton hitvalló napján hadvezéreinek s országa főméltóságainak nagy seregétől környezve ült fényes trónján. Mély hódolattal közeledett feléje a keleti pompában ragyogó török követség, hogy királyi válaszát és elhatározását hallhassa.

A követség virágosnyelvű üdvözlése után a király felállott trónjáról és érces, határozott hangon mondá:

— Mondjátok meg uratoknak, a felséges szultánnak! Békeajánlatait elutasítom, fegyverszünetet nem kötök, hanem harcolni fogok, mig karom a kardot emelni bírja! — azután a küludvarok diplomatái felé fordulva, folytatá: — A szultán a legkedvezőbb békeajánlatokat tevé — de én harcolni fogok. Tudja meg a világ, hogy a kereszténység megmentése nem én rajtam mulik és nem is fog mulni soha!

A török követség leverten hagyá el a tróntermet, hol viharos lelkesedéssel igérék a hon nagyjai, hogy életüket és vérüket áldozzák a honért és királyért — és még az nap elhagyta Budát, hogy a hadüzenet hírét megvigyék a szultánnak, — a király pedig vitézi hévtől lángoló arccal jelenté ki, hogy serege élén legelőször is Pétervárad ellen fog indulni...

A hadüzenet híre villámgyorsan terjedt el nemcsak a városban, hanem az egész országban, mert a szélrózsa minden irányában futárok és hirnökök robogtak gyors paripákon a vajdák, bánok és a vármegyék főkapitányaihoz, a nemesi dandárok vezéreihez és a katonaság táborozó helyeire...

Sylvius Montanus és Johannes csak dél felé távoztak a palotából. Mindketten siettek, hogy Annácskának mielébb elmondhassák az örömhírt, hogy kisbátyját

Gábriel a király a' mai napon a feketesereg testőrségében alhadnaggyá nevezte ki, de állandó szolgálattételre továbbra is személye mellé osztotta be . . .

— Tehát te is elhagysz, fiam és kedveltem — mondá a tudós a levertség némi árnyalatával, mikor egy csendesebb utcába befordultak . . . Nagyon nehezemre fog esni kitünő munkásságodat nélkülözni . . . aztán meg, hiába is tagadnám — nagyon szívemhez vagy nőve . . .

— Szívemből köszönöm kegyelmed jóindulatát — felelé Johannes — de felséges urunk a holnapi napot tüzé ki, amelyen meg kell kezdenem a herceg nevelését . . . Hanem hát csupán kegyelmedtől függ, hogy együtt maradjunk ! — vágott közbe Johannes élénken.

— Igazad vagyon. — Felséges urunk is óhajtaná, hogy a várlakba költözzem. — Regiomontanus collegám alig hogy fellábbadozott súlyos bajából, visszaköltözött hazájába — s így az ő domiciliuma nékem kedves lakóhelyem lenne, — de mégis . . . és az agg tudós fejét rázta . . .

Johannes azonban nem tágított, hanem elővette minden rábeszélő tehetségét, hogy pártfogóját a várlakba költözésre bírja, és ez annyira sikerült is neki, hogy Sylvius Montanus a ház ajtajánál már ennyit mondott :

— Sok igaz és jó vagyon szavaidban — majd gondolkozni fogok rajtok . . .

— Boldog lennék, ha mielébb elhatározná magát, kegyelmed ! . . .

— Majd meglássuk ! — válaszolá rá a tudós.

* * *

A hadikészülődések most már a legnagyobb sietséggel, mondhatni, lázas gyorsasággal folyának . . .

Hatvanezer emberből álló vitéz hadsereg, ezer szekér és száz hajó volt indulóban a török ellen, töméntelen hadieszközzel.

A király mindenütt jelen volt Gábriellel az oldalán. — Sasszemei villogva követték, mustrálták a hadcsapatok elvonulását, az ágyúk és ostromgépek nehéz gördülését.

Végre elérkezett a katonák által oly nehezen várt nap, az indulás napja. Előre ! Előre ! rivallták a kürtök és tárogatók. Előre, előre, Szabács alá ! rivallták a vitézek . . . és a végtelen tábor, lengő, lobogó zászlóival, ágyúi, társzekerei és hadsorainak áradatával, mint egyetlen test, szabályos mozdulatokkal hömpölygött előre a dobbanásaitól meg-megremegő földön.

* * *

Szabács várát ezelőtt mintegy négy évvel építteté a szultán a Száva partján. Hiába akarta Mátyás több ízben odaküldött seregével az építkezést megakadályozni ; a túlnyomó török haderő vitézül szétverte a támadókat, mivel a király akkoriban a cseh Podiebráddal vivott harczokkal levén elfoglalva, nagyobb hadtestet nem küldhetett, így hát a vár felépült és réme lett az alsó megyéknek és a végvidéknek.

E vár volt tehát főoka annak, hogy a király nem fogadta el a szultán kedvező békefőltételeit és hogy hadjárata első céljául mindenekelőtt Szabács elfoglalását tüzé ki.

Bár a vár nem volt elsőrangú erősség, mégis a végvidékek egyik kulcsa volt, honnan a török nemcsak Nándorfehérvárt fenyegette folytonosan, hanem

portyázó csapatai egész Nagyváradig merészkedve, pusztították, fenyegették az alvidéket és a meghódolt tartományokat is . . . .

Mikorra a megszálló sereg Szabács alá ért, már akkorra ez is meg volt még jobban erősítve és egy hosszú, heves ostrom kiállására mindennel bőven ellátva.

Az őrségen kivül ötezer janicsár volt benn a várban, kiknek a szultán saját kezével tűzte fel a kócsagot turbánjaikba, ami annyit jelentett, hogy egy sem fogja megadni magát a harcban, hanem vagy győz, vagy vitézül elhull zászlója mellett . . .

Maga a vár — mint ez időben az erősségek legtöbbje — szintén egészen fából épült, melyet a törökök tíz mértföldnyi messzeségből szállítottak oda ezer teve hátán.

De azért óriási tölgyfagerendákhoz erősített, földdel kitömött, magas vesszőfonásból álló falai, szívós, rugalmas voltuknál fogva, jobban ellentálltak az ágyúgolyóknak, mint a szilárd kőfalak. Egyes pontokon pedig erős kőfalak, gömbölyű rondellák voltak természkövekből emelve . . . . .

A falak fölött még egy fából épült kettős védmű húzódott végig, melyen köröskörül nyolc erős toronynak ágyúkereszttüze védte a falakat a megrohanás ellen.

Úgy a vár falairól, mint a lőrésekből teméntelen ágyútorok ásított a Száva vizére, és az ötezer fanatizált janicsár megesküdött a prófétára, hogy utolsó lehelletükig, utolsó csepp vérükig fogják a várat védeni . . . .

Hangos tábori zenével és egetverő ujjongással érkeztek meg a magyarság előcsapatai s ezeket nyomon

követte maga a derékhadtest is ágyúival és társzekereivel.

A derékhadtesttel érkezett meg a király főhadvezéreitől környezve, s azután kiadva az ideiglenes táborütésre a parancsot, a pattantyúsok és ostromgépek vezéreit haditanácsra hivta össze sátorába, addig azonban Gábriel és két vezére társaságában a Száva partjára lovagolt, hogy futólagosan megszemlélje a várat és az azt körítő Száva folyót és mocsarait....

— Ez a váracs több dolgot ád, mint gondoltam — mondá, hosszas szemle után, a király. Ha bércfokon vagy hegyormon állana, hamar végeznének véle ágyúink, a Száva és mocsarai azonban hozzáférhetlenné teszik.

Már javában lobogtak a tábortüzek a bográcsok alatt, mikor visszatértek a táborba és a király középen álló fényes sátra előtt, mely belül több szakaszra volt ósztva — ott várakoztak az összehívott főbb vezérek, kikkel aztán hosszasan tanácskozott és végül kijelenté, hogy az ostromot katonái élén személyesen fogja vezetni, mi nagy lelkesedést és örömzajt keltett az egész táborban.

Mátyás király korának legkitünőbb hadvezére vala. Hősi vitézsége, rettenthetetlen bátorsága mellett, a hadi tudomány minden ágában nemcsak kitünő jártassággal bírt, hanem az ostromgépek feltalálásában valóságos lángész vala, s több olyan hadigépet talált fel, melyek a hadiszerencsét mindig az ő részére döntötték el.

Most is, vezérei távozta után — Gábriellel elővéteté írószereit, és ennek társaságában egy nagyszabású hadigépezet terveit kezdé vázolni.

Másnap dörögve üdvözlék a tábor ágyúi a megérkező hajókat és ágyúnaszádokat, melyek méltóságos

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

lebegéssel úsztak a Száva zöldes hullámain a táborhely felé, ágyúikkal élénken viszonozva a tábor üdvlövéseit és árbocaikra felvonták a nemzetiszín hadilobogókat....

Ekkor a király személyesen rendelkezve — a tábor árkász- és utász-katonáival, rövid két óra alatt, olyan védművet állíttatott össze póznák-, rudak- és láncokból, mely nyolcezer harcost, negyven ágyút és több tarackot fogadhatott magába, és ennek, valamint egy másik, szintén a mult estén kitalált hadigépnek a segítségével — a csatarendbe állított ágyúnaszádok fedezete alatt — az átkelés nehéz feladatát oly fényesen oldotta meg hadvezéri lángeszével, hogy két nap és négy éjszaka alatt az egész rengeteg tábor, egyetlen egy ember vesztesége nélkül, átkelt a Száva túlpartjára. Hiába lődözött a török minden ágyújával, hiába akarta fegyveresekkel megrakott dereglyékkel és tűzhajókkal az átkelést megakadályozni, véres fejjel verték vissza minden támadását a magyar csajkások és naszádosok.....

Ugyanezeknek a bámulatos hadigépeknek a fedezete alatt állíttatta fel a réslövő öreg ágyúkat és mozsarakat, s vétette körül sáncokkal és védő földhányásokkal az előretolt tüzértelepeket, melyeknek rőzséből és levert pilotákból kellett elébb szilárd alapot verni a mocsaras, süppedező földön.... Az első nehéz ágyút saját kezével irányozta és sütötte el, a másodikat pedig Gábriel s azután megkezdődött a rendszeres ostrom, s folyt szünet nélkül, szakadatlanul.

A nehéz ágyútekék csakhamar annyira megrongálták a falakat, hogy hatalmas rések, omlások tátongtak mindenfelé, miket a várbeliek a szakadatlan ágyútüzelésben nem bírtak kijavítani....

Azonban váratlanul olyan szövetségesük támadt, mely az ostromot több napra beszüntette, mialatt a réseket sánckosarak, kövek és homokzsákokkal aztán be is töltötték. Ez a szövetséges a Száva áradása vala, mely az ostromlók ágyútelepeit elöntötte és az egész tábort hátrább vonulni kényszeríté . . . Szerencsére az áradás nem tartott sokáig, s a víz leapadtával újra hozzá kezdhettek az ostromhoz.

Csakhogy ekkor megint új veszedelem támadt.

A nagyvezér hatalmas sereggel közeledett a szorongatott vár felmentésére, de Mátyás nem várta be, hogy a vár alá jöjjön, hanem serege tetemes részének élén eléje menvén, váratlanul rajtaütött és egyetlenegy ütközetben annyira tönkreverte, hogy a török sereg hanyatt-homlok futott el a csatatérről, hadizsákmányul hagyva a győzteseknek ágyúit, egész tábori felszerelését, tömérdek drágasággal és diadaljelekkel egyetemben . . . .

E fényes győzelem után, — melyben Gábriel szintén vitézül harcolt felséges urának oldala mellett — kettőzött hévvel fogott a király újra az ostromhoz.

Szakadatlanul dörögtek az ágyúk, bömböltek a mozsarak szárazról, vízről egyaránt, mert a király ágyúkkal felszerelt és emberekkel megrakott nagy hajóit és naszádjait — amennyire csak lehetett — a vár árkaiba vonatta, s közvetlen közelről kezdte lövetni a falakat . . . .

De még így is sokáig elhúzódott az ostrom, mire a hős király lelkében egy merész elhatározás terve fogamzott meg . . . .

— Ez így tovább nem megy, hamarosan akarok e rablófészekkel végezni! — mondá egyik nap boszszúsan kedveltjének. — Akarsz-e velem jönni?

— Felséges urammal mindenhová, az ágyúk torkába, halálveszélybe egyaránt, — felelé lelkesülten Gábriel, készségesen ugorva fel a sánckosárról.

— Oda megyünk ! — válaszolá komolyan a király. Kövess hát sátramba. A táborban azonban senkinek sem szabad tudni, hová megyünk . . . .

Ezzel a király otthagyva az ágyútelepeket, sátorában egyszerű közkatona ruhába öltözött át és az aláhajló fűzek árnyéka alatt Gábriellel együtt egy kis lélekvesztőbe szállt, melyet két izmoskarú, csajkáskatona azonnal eltaszított a parttól.

A király közvetlen közelről az egész erődöt körül akarta hajózni, hogy kiismerje a védművek, a bástyák gyengéit és a rohamra legalkalmasabb pontot.

Életveszélyes, merész terv volt ez és csakis oly rettenthetetlen szívű hősnek a lelkében születhetett, minő a király vala . . .

Még lőtávolnyira sem ért a kis sajka, máris észrevették s irtó tüzelést kezdtek ellenök az első szöglettoronyból és az erőd falairól. Ropogtak a kézi fegyverek, és a néhány kisebb ágyúgolyó süvítve zúgott, ugrált feléjük, nagyokat pattanva a víz rugalmas felszínén . . . .

— Evezzetek közelebb a falakhoz ! — parancsolá a király — és felállott a csónakban . . . .

A csónak erre még gyorsabban sikamlott előre, mire a mellékvédek rovátkái között egymásután villantak meg a puskacsövek és lövés lövés után dörgött . . .

Néhány golyó fejük fölött búgott el, vagy egészen közel hozzájuk hullt a vízbe, egy-kettő pedig a csónak peremébe furódott . . . .

Már ekkor oly közel voltak a falakhoz, hogy a várvédő janicsárok olajbarna arcát is kivehették.

A király a körötte repkedő golyók záporában szoborszerű nyugalommal állt az ingó sajkában és sasszemei változatlan figyelemmel a falakat kémlelték, Gábriel pedig szorosan mellette ült a csónak padkáján.

— Ne kapkodjátok a fejeteket, mert bizony beleütitek valamelyik golyóbisba! — szólt mosolyogva a két csajkás legényhez, kik remegve kapkodták félre fejüket a füleik mellett elfütyülő golyók elől.....

A szeglet-toronyból egymásután dörögtek az ágyúk feléjük és a vízbe csapódó nehéz golyók a csónakba zúdítják a tajtékos hullámokat.

— Húzzátok rá az evezőket s táncoltassátok a sajkát, különben a fenekébe lőnek! — parancsolá csendes hangon a király, annál a szeglettoronynál pedig evezzetek egyenesen a falak tövébe....

Egyszerre a csónak falán ülő evezős legény rémülten rikoltá el magát:

— Jézus, Mária, Szent József, oda vagyunk! Végünk van!....

Kiáltására hátuk mögül is hangos diadalordítás harsant fel, és a hátraforduló király egy törökökkel megrakott nyolcevezős dereglyét látott utánuk siklani sebes evezőcsapásokkal, mely a szeglettorony csatorna-forma boltozata alól eredt utánuk.

— Csak előre, fiaim... a vár felé! Még az északi bástya hátra van — parancsolá nyugodtan...

Az ellenséges dereglye mindinkább közeledett, mert a törökök kézzel-lábbal dolgoztak — a két csajkás legény ereje pedig a megfeszített evezésben lankadni kezdett....

De a király szemei a megelégedés benső hevétől lángoltak, mert körülevezve a várat, szemléjét egészen

befejezte és megtudta, amit tudni akart. Parancsot adott hát a visszafordulásra :

— Előre, fiaim — a tábor felé — a török pedig csad hadd fusson utánunk !

Dörgő sortüzelés nyomta el a király szavait, utána pedig halálos fájdalomsikoltás harsant föl.

Az egyik csajkáslegény hörögve zuhant a csónak fenekére s melléből magasra szökellt a vér . . .

Vad örömrivalgás harsant fel az üldözők részéről ; de Gábriel villámgyorsan elkapta a hosszú evezőt — s minden erejéből evezni kezdett.

— Szorítsd ! húzzad ! ha életed kedves ! — riadt a másik evezősre, ki halálfehéren meredt vérében fetrengő pajtására, kinek sebét maga a hős király iparkodott patyolat zsebkendőjével bekötözni . . .

Gábriel hátra-hátra pillantott, és szorongó szívvel látta, mint fogy a távolság a két jármű között. A sebesült hánykolódása, vergődése csónakjuk sebességét nagyon csökkentette, a törökök pedig repülve közeledtek és arcukon vad diadalöröm lángolt . . . .

Remegve látta, hogy ez úton nem menekülhetnek meg. Üldözői sokan vannak, — ők pedig már soká nem igen bírják ki e vad hajszát.

Nem magáért, hanem a király szent személyeért remegett . . . és a titánok erejét érezte izmaiba gyülni, arra a gondolatra, hogy ő neki kell megmenteni királyát.

Fogait összeszorítva, szeldelte evezőjével a habokat — — és szinte gyűlölettel nézett a szegény sebesültre, amiért kinos hánykolódásaival megnehezíti futásukat.

Képes lett volna a hullámok közé lökni, hogy csónakjukat megkönnyebbítve, megmenthesse a királyt . . . .

Ekkor egyszerre — égi sugallatként — ötlött eszébe, hogy önmagát feláldozva, megmentheti királyát....

Egy percet sem tétovázott hát tovább, hanem ledobva vértjét s dókáját.... ezzel a felkiáltással:

— Felséges uram, mentse meg szent személyét — én eltérítem az üldözőket, — és mielőtt a király megakadályozhatta volna, a vízbe ugrott, mire a megkönnyebbült csónakot a víznek e helyütt túlsebes sodra csakhamar messzire tovább ragadta.

Hangos fájdalomkiáltás szakadt fel a király kebeléből, a törökök pedig vad győzelmi üvöltéssel a felbukkanó ifjú után eredtek.

Gábriel pedig jó úszó és bukó létére, csak játszott, packázott velük, hol itt, hol ott bukva fel a hullámok mélyéből. Valahányszor felbukott, a törökök mindig vad ordítással csaptak rá, — és így anélkül, hogy észrevették volna, jó messzire elcsalogatta maga után, és míg azok dereglyéjükkel ide-oda evezgettek, kapkodtak, addig a menekülő király — maga is megragadva a gazdátlan evezőt — jó nagy egérútat nyert a sebes folyón....

A törökök azonban végtére is megunták ezt a hajszát és letettek arról, hogy élve kaparintsák meg a vakmerő ifjút. Elkezdtek hát rája vadászni, s két legjobb lövészüket a csónak elejére állították, hogy mihelyt felbukkanik, tüzeljenek rá....

Csakhogy Gábriel ebben is túljárt az eszükön, és soha se ott bukott fel, ahol gondolták, vagy ha fölbukott is, mikorra a lövések eldördültek, ő már régen a vízfenék védő rejtekében rugta magát tova...

Igy addig csalogatta őket ide-oda, míg a király csakugyan kimenekült üldözői köréből... Ekkor ő is a menekülésről kezdett gondolkodni, mert érezte,

hogy már nem bírja ki sokáig a hajszát, ellenségei pedig egyre szívósabb kitartással és dühvel eredtek utána, valahányszor lélegzetet venni felbukott.

Csakhogy Gábriel megint túljárt üldözőinek az eszén. A víz alatt nagy lökéssel a part felé sikamlott és letörve egy nádszálat, a szájába fogta és azon keresztül szedte a lélegzetet, szépen hanyatt feküdt a víz színe alatt és vitette magát az ár sodrától . . .

Ellenségei pedig keresve ide-oda eveztek a folyón. Ahányan voltak, annyifelé lesték, hogy hol fog felbukkanni és készen tartottak evezőt, puskát, csáklyát, hogy leüssék, agyonlőjjék és megcsáklyázzák . . .

Csakhogy Gábriel sehol se bukott fel, hanem mikor már gondolta, hogy jó messze lehet üldözőitől, egy nagy csomó kákát és hinárt markolt fel a fenékről, s ebbe burkolva fejét, nézett szét a vízszín fölött . . .

Üldözői még mindig azon a tájon cirkáltak, ahol vízbe vetette magát — de azért elővigyázatból még egy jó darabig újra lebukott és csak a folyó kanyarulatánál merült újra felszínre . . .

Itt már egészen mentve érezte magát és a partra kapaszkodva, szerencsésen eljutott a táborba . . .

Itt már mindenki halottnak vagy legalább is fogolynak tartotta. Annál nagyobb volt tehát a király öröme, mikor kedveltjét és élte megmentőjét sárosan, vizesen, de épkézláb sátorába lépni látta, hol éppen arról tanácskoztak, hogy sürgős békekövetség menjen az ostromlott várba — és ha elfogták, igérje érte a legmagasabb váltságdíjat.

Könnyes szemekkel ölelgeté össze és az ottlevő hadvezérek pedig valamennyien a kezeit szorongatták.

Mindenekelőtt száraz ruhába öltöztették és a király saját kezeivel dörzsölgeté kedveltje elgémberedett tagjait

meleg flanell darabokkal, kinek fogai vacogtak a hidegtől, de egy serleg forró fűszeres bor csakhamar átmelegíté. Ekkor ezután el kellett beszélnie, hogyan menekült meg . . .

Szavai végén a király hadvezérei és országnagyjai előtt még egyszer megölelte:

— Mai tetteddel bebizonyítád, hogy életedet és véredet mindenkoron kész vagy feláldozni királyodért: mondá a király, — az ilyen hűség jutalmat érdemel, ha volna oly nagy jutalom, amivel meg lehetne hálálni . . . Szólj, kedveltünk, mit kívánsz? . . . királyi szavunkra mondjuk, kívánatod teljesülni fog . . .

Gábriel arca bő pírban égett:

— Uram, királyomnak ezen drága szavai a legnagyobb jutalom, — felelé Gábriel megindult hangon, de, ha kérhetek valamit, kérelmem az, engedtessék meg továbbra is és mindig az én szeretett uram és királyom magas oldala mellett élni, — s térdét meghajtva, hódolattal csókolá meg királya kezét.

— Vegyed hát e kézszorítást! — mondá barátságosan a király — szívemben és udvaromban mindig hely lészen számodra . . .

Másnap már kora hajnalban a tábor valamennyi ágyúja dörgött, villámlott. A hajókat és ágyúnaszádokat az éj sötét leple alatt majdnem egészen a vár falai alá vontatták s onnan közvetlen közelről lőtték, rombolták a falakat, a hajók árbóckosaraiba rejtett lövészek pedig a vár védői között tettek gyilkos pusztítást.

A király éles szeme és hadvezéri lángesze felismervén az erőd gyenge oldalait, e pontokat lövette szünet nélkül, úgy, hogy pár napi heves ostrom után a vár falai nagyobb részben leomlottak és a tornyok

közül is három romokban hevert, a vár őrségének pedig majdnem fele elhullott a gyilkos küzdelemben.

A király másnapra általános ostromot rendelt a falak és kapuk ellen. Vitézül küzdöttek mindkét felül; a janicsárok nem hátráltak állásaikból . . . Ekkor Mátyás takarodót fúvatott az ostromlóknak; a törökök azt hitték, megvannak mentve, de a takarodó trombitaszava jel volt az elrejtett csapatoknak, hogy lábtóikat a vár tulsó oldalán felállítva, a sáncokra rohanjanak. A harc dühe új kétségbeeséssel újult meg a törökök részéről, diadallal a másikról és Mátyás Gábriellel oldalán mindenütt jelen volt győzhetetlen feketéi élén . . .

Reggelre aztán elnémult a harci zaj, Mátyás ura lett Szabácsnak. Az ötezer janicsár közül egy sem adta meg magát. Az összelőtt falakra tüstént kitűzték a magyar lobogót, magában a várban pedig temérdek kincset, ágyúkat, hadiszereket és élelmet találtak felhalmozva, melyek a győzők zsákmányául jutottak . . .

E fényes győzelem után a király megdicsérte és gazdagon megvendégelte katonáit. Ekkor aztán zengett a kürt, harsogott a tárogató, folyt a tánc, pengett a sarkantyú s jókedvvel vigadott az egész tábor, katonák, vezérek egyaránt.

A király ezután kiigazíttatá és felépítteté a megrongált falakat és erős őrséget hagyva benne — temérdek hadizsákmánnyal és diadaljelekkel terhelten indult vissza országa fővárosába győzelmes seregével, hogy szeretett népe körében újra, még fényesebben ünnepelje meg győzelmét . . .

A dicsőség útján.

Lezajlott a harc; erre béke, majd ismét háború következett és tíz év tünt le az idők végtelenjén az elmondott események óta . . .

Sylvius Montanusnak és Johannesnek buzdító s ösztönző szavai és a csillagok fényes jóslatai minden évvel jobban teljesedésbe mentek . . .

A zágoni Erdőhegyi Gábriel nevet, mint legvitézebb daliáét, ismerték és emlegették a Kárpátoktól Adriáig az országban és mint a legkitünőbb magyar diplomatát, a legékesebben szóló követet magasztalták Európa fejedelmi udvarai, a királyi udvar és a Sodalitas literarum Hungariae tudósai pedig ép oly tisztelet-teljesen hajoltak meg előtte, mint bármelyik hirneves kartársuk előtt.

E tíz év alatt Gábriel ernyedetlen szorgalmával, kitartásával, királya és hazája iránti törhetetlen hódolata és hűségével oly fényes pályát futott meg s oly magasra emelkedett, mint egyik se társai közül . . .

A legvitézebb hős, a lángeszű és legbölcsebb király magas oldala mellett, hírneves nagybátyja és nagytudományú barátja: Johannes társaságában a szellemi kincsek legjavát szerezte meg és gyarapította folytonosan gyors felfogása és szorgalma által, úgy, hogy a király, bár nem szivesen bocsátotta el oldala mellől — néhányszor nehéz és bizalmas küldetésben

azon külföldi udvarokba is követül küldte, hová eddig legkitünőbb tudósait és diplomatáit szokta volt küldeni. És Gábriel küldetését királyának mindig legnagyobb megelégedésére s hazájának javára intézte el.

Most is éppen egy fontos és eredményeiben messzire kiható diplomáciai útjáról tért haza egyik külföldi udvartól, hol nemcsak szellemének, de vitézségének babérait is gyarapítá, mert a vitézi tornákban az udvar valamennyi lovagját leverte, kardjával is ünnepeltté téve a magyar nevet . . .

Szép, szálas, férfias levente lett az egykori lányarcú studiósusból és karcsú főapródból, — daliás, délceg mozdulatokkal, szellemet, bátorságot sugárzó tekintettel.

Felséges urát és az udvart ez alkalommal nem találta Budán, mert a király Visegrádon mulatott. Nem feledkezett meg kedveltjéről, ki érkeztét már napokkal azelőtt futár által bejelentette s változatlan kegyeinek gyengéd és legmagasabb jeléül, saját udvari hajóját — a velencei híres állami díszhajó nevére keresztelt, dúsan aranyozott Bucentaurust küldte érte Budára, hogy a tündéri Visegrádra hozza.

Míg a király fényes kéjhajója, Gábriellel együtt, a mintegy öt mértföldnyi utat megtette a Duna csendesen ringó tükrén — bár sokszor látta az előtte elvonuló vidéket — még sem tudott ennek bájos szépségeivel betelni . . .

Csak akkor rezzent fel merengéséből, midőn a Bucentaurus aranyozott orra gyengén odazökkent a kikötőparthoz . . .

Otthagyva a fedélzet sátorát, lassan sétált végig a part fasorai között.

A fasor végén — aranyos napsugarakból font keretben — emelkedik keletre néző ékes homlokzatával a nagyszerű királyi palota . . . Magas hegyek ölén, gonddal művelt gyümölcsösök és szőlőskertek nevető keretében, beszegve a láthatár lilaszín kékjébe olvadó sötétzöld rengetegek végtelenjétől . . .

Gábrielt valósággal elvarázsolták a Semiramis függőkertjéhez hasonlóan, terraszszerűleg egymás fölé emelkedő kertek s virányos magaslatok.

A merész íveken nyugvó függőkertek mindegyikén óriási hársak, más egyéb lombos díszfák kínálnak árnyas rejteket, csoportozatokat vagy remek kilátást nyujtva.

Maga a palota több szárnyra terjed, minden szárnyán művészi faragású márványoszlopcsarnokokkal s díszes terraszokkal, erkélyekkel és ballusztrádokkal, merész, de könnyed oszlopokon nyugvó átívelésektől emelve . . .

Ebbe a tündéri környezetbe lépett most Gábriel s rögtön bejelenteté magát felséges uránál, hogy számot adjon jól végzett útjáról . . . .

A király kitörő örömmel fogadá kedveltjét, mivel már alig várta hazajövetelét — és mikor jelentését előadta, nagyon megdicsérte és megelégedését fejezte ki.

— Többet nem eresztelek ily hosszú útra, kedveltem — mondá azután vidáman — nagyon nélkülöztelek . . . hanem most eredj és köszöntsed nagybátyádat is, ki szintén nehezen várta érkezésedet s mindennap megkérdezte felőled a csillagokat.

Sylvius Montanus — mint a király főcsillagásza, az udvarral szintén Visegrádra költözött s vele Johannes is, ki már évek óta a budai egyetem nagy-

hírű professzora, a király kegyeltje és boldog férje Annácskának. Első fiának keresztapjául, hálából és megemlékezésből, a nagyhírű Lipsius Fabritius Durantert hívá meg, ki el is jött, a messze Ferrarából, hogy neveltje és fogadott fia boldogságában és szerencséjében gyönyörködjék . . .

— Csakhogy megjöttél, fiam, — mondá örvendezve a tudós — az én koromban, az élet alkonyán, minden napot jótétemény gyanánt kell köszönnünk a gondviselésnek. Azt hittem, nem foglak viszontlátni . . .

— Oh, kedves nagybátyám, hagyjuk ezt! — felelé Gábriel gyengéd öleléssel. — A gondviselés még hosszú évekig megtartja — a mi legfőbb örömünkre . . .

— Annál is inkább, mert a csillagok szintén hosszú, derült életet igérnek kegyelmednek, — mondá Johannes.

Azután hosszasan ölelék meg egymást Johannessel, mire Annácska fiát és lánykáját mutatta meg nekik anyai örömmel és büszkeséggel . . .

TARTALOM.

I. RÉSZ.

A bártfai aranycsináló házában.

Lap

A boszorkánymester 3
Az adeptus 17
Az aranycsináló műhely 31
Az aranycsinálás titka 41
Az adeptus diadala 46
Nego, nego, et semper negabo 55
Az éj titka 66
A fején tiport vipera 80
A csodálatos aranyrög 94

II. RÉSZ.

Mátyás király udvarában ős Budán.

Gábriel új otthona 109
A csillagjóslás 120
A doctori laureum 141
Tibrili tréfái 149
Az orgyilkos 154
Ki miben vétkezik, abban bünhödik 163
Beteljesült álom 174
Szabács bevétele 195
A dicsőség útján 212

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár